

**T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**28 ŞUBAT SÜRECİNDE MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**HAZIRLAYAN
MURAT DENİZ**

**DANIŞMAN
PROF. DR. İSMAİL CERİTLİ**

BARTIN-2017

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ve KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

28 ŞUBAT SÜRECİNDE MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Murat DENİZ

DANIŞMAN
Prof. Dr. İsmail CERİTLİ
Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK

“Bu tez/...../201..... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	İMZA

KABUL VE ONAY

Murat DENİZ tarafından hazırlanan “28 Şubat Medya Ve Siyaset İlişkisi” başlıklı bu çalışma, ... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. İsmail CERİTLİ (Danışman)

Üye :

Üye :

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve 2 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Yrd. Doç. Dr. M. Said CEYHAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Prof. Dr. İsmail CERİTLİ ve Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK danışmanlığında hazırlamış olduğum “28 Şubat Sürecinde Medya ve Siyaset İlişkisi” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

İmza

....../....../2017

Murat DENİZ

X

ÖN SÖZ

Tez çalışmasını yaparken her türlü sıkıntıyı aşmam konusunda bilgi ve tecrübeleriyle desteklerini esirgemeyen, çalışma şevkimi olumlu yönde artıran ve metni okuyup değerlendirmelerde bulunan kıymetli hocam Danışmanım Sayın Prof. Dr. İsmail CERİTLİ'ye, İkinci Danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK'e, Sayın Yrd. Doç. Dr. İsmail BAŞARAN'a, Sayın Doç. Dr. Hacı Mustafa AÇIKÖZ'e ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Rıdvan ŞİMŞEK'e saygı ve sevgilerimi sunar, teşekkürlerimi bir borç bilirim. Eğitim gördüğüm Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Başkanı değerli hocam Sayın Doç. Dr. Mahmut BOZAN'a ve yüksek lisans eğitimimde emeği geçen tüm hocalarıma saygı ve sevgilerimi sunarım.

Bu çalışma sırasında bana her anlamda destek verip yardımcı olan kıymetli büyüklerim Erkan KAVAK'a, Mustafa AYTAÇ'a, Erkan ve Yavuz VURAL'a ve arkadaşlarım İbrahim TIKTAŞ'a, Özgür KARAÇAY'a, Erdem ORAK'a, Barış ÖZBEK'e, Abdullah Sıtkı OĞULLAR'a, Müzeyyen ÖZTEPE'ye ve çok kıymetli gazeteci ağabeyim Kerim AKKAYA'ya saygı ve sevgilerimi sunar teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Bunun yanı sıra tezi hazırlarken bana maddi manevi destek olan ve bana güç veren sevgili babacığım Nurhan DENİZ'e, beni bu günlere getiren sevgisini her daim yanımda hissettiğim anneciğim Şahnigar DENİZ'e, ağabeylerim Serhan ve Adem DENİZ'e, ablalarım Bahar Deniz YAVER ve Gülşen DENİZ'e ve Eniştem Murat YAVER'e sonsuz sevgi ve saygılarımı sunar şükranlarımı iletmekten mutluluk duyarım.

Son olarak bu çalışma sırasında varlıklarıyla beni mutlu eden sevgili yeğenlerim Feyza Berra YAVER ve Zeynep Zümra YAVER'e sevgilerimi sunuyorum.

Murat DENİZ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

28 Şubat Sürecinde Medya Ve Siyaset İlişkisi Murat DENİZ

Bartın Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İsmail CERİTLİ

Bartın 2017, Sayfa XIV + 153

Medya, tarihsel seyri içerisinde kâğıttan internet ağına varıncaya kadar birçok alanda toplumlara etkisi göz ardı edilemez bir varlığa sahiptir. Türk Siyasal Hayatı, bu varlığı 28 Şubat Sürecinde açık bir şekilde gördüğü söylenebilir. Bu anlamda “28 Şubat Sürecinde Medya ve Siyaset İlişkisi” adlı tezin amacı, 28 Şubat Süreci’nde medyanın siyasal alana nasıl bir etkisinin olduğunu görebilmektir. Bu amaç doğrultusunda sosyo-ekonomik ve siyasal olarak, tarihsel perspektif üzerinden medyanın gücü anlatılmaya çalışılmıştır. Bu minvalde medyanın, manipülatif eylemlerle, siyasal ve toplumsal huzursuzluğa sebep olabileceği de anlatılmak istenmiştir. Konunun incelenmesi sosyolojik bir modele tabi tutularak, bu modelleme ışığında Refah Partisi ve Refahyol Hükümeti’ne karşı manipülatif eylemlerin tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Başta Hürriyet, Milliyet ve Sabah gazetelerinin manşetleri olmak üzere, ulaşılabildiğimiz muhtelif örnek veriler de yine aynı modelleme üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Bu incelemeler ışığında medya, siyasal, sosyal, ekonomik ve askeri alana kadar birçok alanı manipüle edebilen (yönlendirebilen) bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda Türk Siyasal Hayat’ında önemli bir yere sahip olan 28 Şubat Sürecinde, medyanın, manipülasyon aracı olduğu ve “vesayet” haline büründüğü söylenebilir. Laik-anti laik toplum karşıtlığı söylemlerini ortaya atan, RP ve Erbakan’ı ötekileştirerek halkı manipüle etmeye çalışan, Ordu-Hükümet gerginliği varmış gibi göstererek gerginliğin oluşmasını sağlayan, beraberinde “Refahyol” koalisyonunun bozulması için toplumsal kamuoyunun oluşumunda bizzat yer alan bir “medya” görüldüğü söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: 28 Şubat, Medya ve Siyaset, Medya ve Manipülasyon, Refah Partisi

ABSTRACT

M.Sc.Thesis

The Relationship between Media and Politics in the Process of February 28th

Murat DENİZ

Bartın University

**The Graduate School Of Social Sciences
Political Science And Public Administration Department**

Thesis Adviser: Prof. Dr. İsmail CERİTLİ

Bartın-2017, Page: XIV+ 153

The media has an unignorable effect on communities on many areas, from paper to internet in its historical process. The Turkish political life can be said to have seen this effect clearly in the February 28th Period. In this sense, the purpose of the thesis entitled "The Relationship between Media and Politics in the Process of February 28th" is to see how the media influences the political sphere in the February 28th Process. For this purpose, as socio-economical and political, we tried to explain the power of the media from a historical perspective. It is also aimed to explain that the media can cause political and social unrest with manipulative actions. The investigation of the subject was subjected to a sociological modality and it was attempted to detect the manipulative actions against the Refah Party and the Refahyol Government in this modeling way. Various sample data which can be reached including the headlines of Hürriyet, Milliyet and Sabah newspapers were tried to be examined through the same model. In these studies, the media emerges as an entity that can manipulate many fields such as politics, social, economics and military. In this sense, it can be said that in the February 28 Process, which has an important place in Turkish Political Life, the media is a means of manipulation and becomes "guardianship". Raising secular-anti secular society rhetoric, trying to manipulate the people by alienating the RP and Erbakan, trying to show that as if there were a tension between army and government and by this way trying to make it happen, it is seen that there is a "media" that takes place in the formation of social public opinion in order to deteriorate the Refahyol coalition.

Key Words: February 28th, Media and Politics, Media and Manipulation, Refah Party

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA</u>
KABUL VE ONAY	iii
BEYANNAME	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
RESİMLER DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
EKLER DİZİNİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1
BÖLÜM I MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ	4
1.1 Medya Kavramı	4
1.2 Dünya Medya Tarihi	5
1.3 Medya İlkeleri	7
1.4 Medya ve Etik	10
1.5 Kültür ve Medya İlişkisi	11
1.6 Özgürlük ve Medya İlişkisi	13
1.7 Demokrasi ve Medya İlişkisi	14
1.8 Medya ve Siyaset İlişkisi	15
1.8.1 Medya-Siyaset İlişkisine Siyasal Açıdan Yaklaşım	16
1.8.2 Medya-Siyaset İlişkisine Ekonomik Açıdan Yaklaşım	18
1.9 Medya ve Siyaset Kuramları	19

1.9.1	Otoriter Kuram	19
1.9.2	Totaliter Kuram	20
1.9.3	Liberal Kuram	21
1.9.4	Sosyal Sorumluluk Kuramı	22
1.10	Eleştirel Medya Kuramları	23
1.10.1	Gelişme Aracı Kuramı	23
1.10.2	Demokratik Katılımcı Kuram	24
1.11	Dünya’da Medya ve Siyasi Manipülasyon (Yönlendirme)	25
1.11.1	Gündem Belirleme ve Medya İlişkisi	26
1.11.2	Siyasal Gündem ve Medya İlişkisi	28
1.11.3	Medya ve Siyasal Manipülasyonu (Yönlendirme)	29
1.11.4	Herbert Schiller Modellemesi	30
1.11.5	Noam Chomsky- Medya Manipülasyonunun Stratejisi	32
1.11.6	“Medya Yolu ile Tahrif” Modeli	34
BÖLÜM II. TÜRKİYE’DE MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ		36
2.1	Türkiye Medyasının Tarihsel Seyri	36
2.1.1	Osmanlı Dönemi Medya ve Siyaset İlişkisi	37
2.1.2	Tek Parti Dönemi Medya ve Siyaset İlişkisi	38
2.1.3	1950-1960 Dönemi Medya ve Siyaset İlişkisi	40
2.1.4	1960-1980 Dönemi Medya ve Siyaset İlişkisi	42
2.1.5	1980-2002 Dönemi Medya ve Siyaset İlişkisi	43
2.1.6	2002 ve Sonrası Medyanın Durumu	45
2.2	Türkiye’de Medyayla İlgili Yasal Düzenlemeler	46
2.3	Türkiye Medya Sektörünü Etkileyen Çalışma İlkeleri	47
2.4	Türkiye’de Medya Alt Sektörleri	48
2.4.1	Televizyon Yayıncılığı	48
2.4.2	Yazılı Basın	49
2.4.3	Radio Yayıncılığı	52
2.4.4	İnternet Yayıncılığı	53
2.4.5	Mobil Yayıncılık	56
2.5	Türkiye’de Medya ve Siyasal Manipülasyon	57

2.5.1	Türkiye’de Siyasal Gündem ve Medya İlişkisi	57
2.5.2	Türkiye’de Medya ve Manipülasyon	58
BÖLÜM III. 28 ŞUBAT SÜRECİNDE MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ		64
3.1	28 Şubat Süreci Nedir?	64
3.2	28 Şubat’ı Hazırlayan Süreçler	65
3.2.1	Refah-Yol Hükümeti Süreci	65
3.2.2	Refah Yol Hükümeti Medya’da Siyasi ve Sosyal Olaylar	66
3.2.2.1	Susurluk Olayı	67
3.2.2.2	“Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık” Eylemi	70
3.2.2.3	Kudüs Gecesi Etkinliği	70
3.2.2.4	Sincan’da Tankların Geçişi	73
3.2.2.5	Sendika Eylemleri ve Cumhuriyet Mitingleri	76
3.2.2.6	İftar Yemeği Olayı	78
3.3	28 Şubat’ın Hazırlanması ve Gerçekleştirilmesinde Medya Etkisi	80
3.4	Medya’da Refah-Yol Hükümeti	84
3.5	Medya İktidar İlişkileri Çerçevesinde “Refah-Yol Hükümeti”	86
3.6	Medya’da 28 Şubat	87
3.7	28 Şubat Sürecinde Siyasal Manipülasyon ve Medya	90
3.7.1	1995 Yılı Seçimlerinde Medya ve Siyasal Manipülasyon	90
3.7.2	1996 -1997 Yılı Olayları ve Medyanın Siyasi Manipülasyonu	96
3.8	28 Şubat Süreci ve Sonrası Değerlendirme	104
SONUÇ		110
KAYNAKLAR		115
EKLER		124
EK-1: GAZETE MANŞETLERİ		124
EK-2: 28 ŞUBAT 1997 TARİH VE 406 SAYILI MGK KARARI’NIN EKİ’DİR. (TBMM, 2012, S.1042-1044).		150
EK-3: ÖZGEÇMİŞ		153

RESİMLER DİZİNİ

Sıra No	Sayfa No
1 Gündem Belirleme Sürecinin Üç Temel Unsuru (Kaynak: Dearing ve Rogers,1996:5) .	28
2 Cumhuriyet Gazetesi 23 Nisan 1929 Manşeti	59
3 Cumhuriyet Gazetesi 5 Mayıs 1931 Manşeti	59
4 Milliyet Gazetesi 27 Kasım 1934 Manşeti	60
5 Milliyet Gazetesi 4 Aralık 1934 Manşeti	60
6 Vakit Gazetesi 25 Aralık 1930 Manşeti	60
7 Son Posta Gazetesi 18 Ekim 1935 Manşeti.....	60
8 Vakit Gazetesi 8 Ağustos 1951 Manşeti.....	62
9 Son Posta Gazetesi 11 Kasım 1953 Manşeti	62
10 Akşam Gazetesi 2 Ocak 1960 Manşeti.....	62
11 Hürriyet Gazetesi 7 Aralık 1959 Manşeti.....	62
12 Hürriyet Gazetesi 7 Eylül 1958 Manşeti	62
13 Hürriyet Gazetesi 4 Kasım 1996 Yayını Manşeti.....	67
14 Cumhuriyet Gazetesi 5 Kasım 1996 Manşeti	68
15 Sabah Gazetesi 5 Kasım 1996 Manşeti	68
16 17 Şubat 1996 Radikal Gazetesi Manşeti.....	70
17 2 Şubat 1997 Sabah Gazetesi Manşeti.....	71
18 3 Şubat 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti.....	72
19 5 Şubat 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti.....	74
20 5 Şubat 1997 Sabah Gazetesi Manşeti.....	74
21 5 Şubat 1997 Cumhuriyet Gazetesi Manşeti	75
22 4 Ocak 1997 Milliyet Gazetesi Manşeti	76
23 1 Nisan 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti.....	76
24 5 Mart 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti	77
25 12 Ocak 1997 Sabah Gazetesi Manşeti	78
26 11 Ocak 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti.....	79
27 10 Ocak 1997 Yeni Şafak Gazetesi Manşeti	79
28 9 Temmuz 1996 Milliyet Gazetesi Manşeti	84
29 4 Mart 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti	85
30 14 Ağustos 1996 Hürriyet Manşeti.....	85
31 Hürriyet Gazetesi 9 Temmuz-20 Kasım 10 Aralık 1996 yılı manşetleri.....	86
32 Milliyet Gazetesi 9 Temmuz ve 20 Kasım 1996, 13 Ocak 1997 yılı manşetleri.....	86
33 Milliyet ve Hürriyet Gazetesi 1 Aralık 1995 yılı manşetleri	90
34 Milliyet ve Hürriyet Gazetesi 3 Aralık 1995 yılı manşeti	91
35 Milliyet ve Hürriyet Gazetesi 7-8 Aralık 1995 yılı manşetleri.....	91
36 Hürriyet ve Milliyet Gazetesi 12-15-16 Aralık 1995 yılı manşetleri	92
37 Milliyet 17-18 ve Hürriyet 18 Aralık 1995 yılı manşetleri	93
38 Hürriyet ve Milliyet Gazetesi 21 Aralık 1995 yılı manşetleri	94
39 Hürriyet ve Milliyet Gazetesi 23-24-25-26 Aralık 1995 yılı manşetleri	95
40 4 Eylül 1999 Milliyet Gazetesi Manşeti	108
41 Yeni Şafak Gazetesi 2 Kasım 2001 Manşeti	108

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sıra No	Sayfa No
1 Türkiye'de yayın yapan Gazetelerin yayın bölgesine göre sayısı, 2005-2015.....	50
2 Türkiye'de yayın yapan Dergilerin yayın bölgesine göre sayısı, 2005-2015.....	50
3 Tek Parti Dönemi Gazetelerinin Tiraj Sayıları.....	59
4 1996 Yılı Gazete Tirajları.....	84
5 Gazete Haberlerinde Olumlu İzlenim Yansıtan Partilerin Dağılımı.....	105
6 Gazete Haberinde Olumsuz İzlenim Yansıtan Partilerin Dağılımı.....	106
7 Fazilet Partisini Olumlu Yansıtan Gazeteler.....	106
8 Fazilet Partisini Olumsuz Yansıtan Gazeteler.....	107

EKLER DİZİNİ

Ek No	Sayfa No
Ek-1: Gazete Manşetleri	124
EK-2: 28 Şubat 1997 tarih ve 406 sayılı MGK Kararı'nın Eki.....	150
EK-3: Özgeçmiş	153

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABK	: Avrupa Birliği Konseyi
ANAP	: Anavatan Partisi
ANAYOL	: Anavatan Partisi ve Doğruiyol Partisi
AP	: Avrupa Parlamentosu
BMİ	: Basın Meslek İlkeleri
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DGM	: Devlet Güvenlik Mahkemesi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DİSK	: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DP	: Demokrat Parti
DSP	: Demokratik Sol Parti
DYP	: Doğruiyol Partisi
FP	: Fazilet Partisi
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İHD	: İnsan Hakları Derneği
İM	: İstiklal Mahkemesi
KKK	: Kara Kuvvetleri Komutanlığı
MBK	: Milli Birlik Komitesi
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MIT	: Massachusetts Institute of Technology
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
MNP	: Milli Nizam Partisi
MSB	: Milli Savunma Bakanlığı
MSP	: Milli Selamet Partisi
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
NATO:	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
REFAHYOL	: Refah Partisi ve Doğruiyol Partisi
RP	: Refah Partisi

RTÜK	: Radyo Televizyon Üst Kurulu
RTYK	: Radyo Televizyon Yüksek Kurulu
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCBBYEGM	: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü
TDK	: Türk Dil Kurumu
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRK-İŞ	: Türkiye işçi Sendikaları Konfederasyonu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
TV	: Televizyon
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu

GİRİŞ

Osmanlı öncesi ve Osmanlı Devleti'nde askeri yapıların Türk Devlet yönetimleri üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Bahse konu yapılar zaman zaman Padişah otoritesine dahi karşı gelebilmiştir. Bu yapı Osmanlı Devleti'nden sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti'n de de askeri vesayet şeklinde varlığını uzun süre sürdürdüğü bilinmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren ortaya çıkan darbeler ülkenin yönetiminde belirli periyodlarla görülen bir husus olmuştur. Neredeyse mutlak bir biçimdeymişçesine tekrarlanmakta olan bu darbeler, ülkenin gelişimini olumsuz olarak etkilediği görülmektedir. Siyasal otoritelere korku salan onlara “balans ayarı” çeken bir kesim tarafından da rejimin koruyucusu olarak görülen “asker”, duruşunu geçmişteki bu köklerinden almaktadır. Bu askeri erk tarafından Türkiye'nin elden gittiği ve şeriatın getirileceği iddialarından hareketle Türkiye'de 1997 yılının 28 Şubatında Türk Milletine karşı sessiz bir darbe gerçekleştirildiği değerlendirilmektedir.

Medyanın siyasete etkisini konu alan bu araştırmayı önemli kılan başlıca özelliklerden biri, siyasal alanda güncelliğini koruması ve toplumsal hayatta etkisini sürdürmesidir. Ayrıca günden güne eklenen yeni veri ve vakıalar hem akademik açıdan hem de siyasal açıdan tekrar değerlendirmeye muhtaç olması, araştırmayı önemli kılan bir diğer nedendir.

Bu çalışma gelişen medya sektörünün siyasete olan etkisini anlayabilmek ve nelere yol açabileceğini tahayyül edebilmek açısından da önem arz etmektedir. Ayrıca 28 Şubat sürecinde medyanın üstlendiği rolün, siyasal ekonomik ve askeri bütün boyutlarıyla tespit etmek suretiyle, döneme ışık tutmaya çalışmanın Türk siyasal hayatı açısından ayrı bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

28 Şubat'ın halen güncel bir konu olması, medya ile ilişkisi sebebiyle de hem geçmiş hem de gelecekte akademik disipline ve literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Araştırmanın odağında medyanın yer almasından dolayı, medyanın tarihsel gelişimi, araştırmanın ana çerçevesini oluşturmuştur. Medyanın siyasetle ilişkisini ortaya koymak için tarihsel boyut ele alınırken, yaşanan önemli siyasal ve toplumsal gelişmelerde kitle iletişim araçlarının ne tür roller üstlendiğini vurgulayan örneklerle yer verilmiştir.

Genel değerlendirmeler ışığında aynı tarihsel perspektifle Türkiye’de medyanın gelişimi üzerinde durulmuş ve bu temelde yine örnek olaylara başvurulmuştur. Siyasal yaşamda önemli bir yer tutan 28 Şubat konusu özelinde medyanın ve iktidarın nasıl bir ilişki içinde olduğu analiz edilmeye çalışılmıştır.

“28 Şubat Medya ve Siyaset İlişkisi” başlıklı tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; medya ve siyaset ilişkisi incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken öncelikle medya kavramına ve tarihsel süreçteki evrelerine bakılarak ilk etapta medya konusunda bilgiler verilmiştir. Ayrıca medyanın ilkelerine, kültürle bağlantısına da bakılarak medya hakkında genel bir hat çizilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde medya ile özgürlük arasındaki bağa bakılarak bu konuda özgür basın, haber alma özgürlüğü gibi konulara medya-özgürlük açısından değinilmiştir. Bunlara ilave olarak asrımızın medya-demokrasi ilişkisi incelenmiştir. Medya ve siyaset ilişkisi, medya ve siyaset hakkındaki kuramlarda bu bölümde incelenmiştir.

İkinci bölümde; birinci bölümde genel hatlarıyla incelemeye çalıştığımız medya ve siyaset konusunun Türkiye açısından incelenmesi yapılmıştır. Bu bölümde ilk olarak Türkiye’de medyanın gelişim süreci incelenmiştir. Tarihsel açıdan Osmanlı Devleti’nden itibaren Türkiye’de medyanın köklerine bakılmıştır. Bu süreci Türkiye Cumhuriyeti’ne geldiğinde incelememiz “darbeler” üzerinden tarihsel olarak bölünmüştür. Bunun sebebi konu olarak 28 Şubat darbesinin medya ile ilişkisini daha belirgin kılmaktır. Bu sayede tüm geçmiş darbelerden farkı da bu sayede anlatılmaya çalışılmıştır. 28 Şubat sonrası dönemi tezimizin kapsamına dahil etmediğimizden konular içerisinde gidiş gelişler dışında değinilmemiş yalnızca üçüncü bölümde 1999 seçimlerine kadar olan durum hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde; Türkiye’de özel medya sektörünü etkileyen genel kabul görmüş çalışma ilkeleri, medya ile ilgili yasal düzenlemeler incelenmiştir. Bununla tezimizin okuyucu açısından daha okunabilir olması amaçlanmıştır. Ayrıca bu bölümde Türkiye’de medyanın alt sektörleri de incelenmiştir. Bunun sebebi teknolojik gelişmelerle beraber medyanın da bu gelişmelerden payını alarak Türkiye’de nasıl bir güce sahip olduğuna bakılmaya çalışılmıştır. Bunların neticesinde medyanın gündem belirlemesi konusunda bilgilere ve bu konudaki varsayımlar ortaya konularak incelenmeye çalışılmış sonrasında son olarak Türkiye’de siyasal gündem ile medyanın ilişkisine bakılmıştır.

Üçüncü bölümde; 28 Şubat süreci incelenmiştir. Devamında Refah-Yol hükümeti ve bu hükümetin kurulması ve sonrasındaki süreçte nasıl bir duruş sergilediği görülmeye çalışılmıştır. Bu dönemdeki öne çıkan olaylar ayrıca incelenmiştir. Bu sayede medyanın bu olayları nasıl anlattığına da bakılarak medyanın duruşu görülmeye çalışılmıştır. Bu medya incelemeleri dönemin hakim medyası olarak bilinen en önemli üç gazetesi olan Sabah, Hürriyet ve Milliyet üzerinden şekillenmiş olup, ayrıca farklı gazetelere de değinilmiştir. Bunun sebebi tezin asıl amacının Refah Partisi özelinde varsayılan manipülatif medya eylemlerinin incelenmesi olduğundan, bu üç gazete seçilerek manipülatif hareketler muayyen halde sunulmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM I

MEDYA ve SİYASET İLİŞKİSİ

Medya; kitle iletişim araçlarının tümünü ifade eden bir yapıda kullanılmakta olup literatürde medya kavramı yaşanan tarihsel süreç içerisinde ideolojik, işlevsel ve diğer yönleriyle değerlendirilerek tanımlar yapılmaktadır. Günümüzde önemli bir yeri olan ve hayatımızda üstün bir role sahip medya hakkındaki tanımlamaları genel bir çerçeveye şeklinde aşağıda inceleyeceğiz.

1.1 Medya Kavramı

Cerci ve Özdemir (2015:2); bilgi, düşünce ve duygu gibi iletileri aktaran araçlar olarak tanımlarken, Süher (2012); medyanın hem taşıyıcı hem deiletici bir sistem olarak görülmesi gerektiğini ifade ederek günlük hayatta önemli bir rolü bulunduğunu savunmaktadır. Süher (2012)'e göre medya ilk planda bilginin ve eğlencenin kalitesine göre, ikinci planda ise reklamların çeşidine göre tercih eden bireylere reklamı taşır ve iletir.

Yüksel ve Gürcan (2005:6)'e göre kitap, dergi, gazete, radyo, televizyon, internet vb. gibi kitle iletişim araçlarının, başka bir deyişle görsel, yazılı ve sözlü kitle iletişim alanının tümü medya mefhumunu oluşturmaktadır.

Aytaç (2002:24) “Medya” kelimesini etimolojik ve analojik açıdan ele almış ve sözü edilen kavramdan “araçlar” anlamını ortaya çıkarmıştır. Bu araçlar, kâğıttan başlayıp, bilgisayara kadar uzanan geniş bir yelpazeye sahiptir. Nalçaoglu (2003:47)'na göre Latince kökenli “medium” veya “media” sözcüğünün Türkçe’de “medya” olarak direkt kullanılması, Türkçe’de kullanılan bu kavramı tam olarak ifade etmemektedir. Bundan dolayı “medya” kelimesi yerine “kitle iletişim araçları” ifadesinin kullanılmasını savunmaktadır. Bu sayede kavramın pek çok argümanı içinde barındırabilecek ve kapsayıcılık açısından da kavrama bütüncül bir anlam atfedilmesi olanağı kılacağını ileri sürmektedir.

Medyayı, kitle iletişim araçlarının bir bütünü olarak ele alan Aydın (2008), tanımlama yaparken işlevselliği ön plana çıkarmaktadır. Buna göre toplumsal düzenin sağlanmasına yardımcı olan, ulusal bütünleşmeyi sağlayan, toplumu haberdar eden, toplumu eğiten, çevrenin gözetimine ve uyumuna yardımcı olan, çeşitli diğer toplumsal işlevleri yerine getiren, bireysel ve toplumsal ilişkilerde rol oynayan kamusal

yapılanmadır. Özsever (2004:17)’de benzer bir şekilde özgürlüklerin geliştirilmesinde medyanın rolünü merkeze almaktadır ve o da medyanın işlevsel özelliklerine vurgu yapmaktadır. Özsever’e göre; basının geniş tanımı olan medya, hem teorik düzeyde hem de işlevsel olarak düşünce özgürlüğüne imkân sağlayacak bir platformdur.

Açıköz (2016:193)’e göre; *“iletişim mekanizmasının öğeleri söz konusu olduğunda, ileten bir iletiyi(hangi konuya ilişkin olursa olsun) iletene veya iletilenlere (yığınlar, toplumlara, ülkelere) ilettiğinde bir dizi niyet, dürtüler, nedenler, beklentiler ve amaçlar doğrultusunda çeşitli araçlar kullanılır. İşte iletişim mekanizmasının işlerliğini sağlayan bu alet ve edevata iletişim araçları denir. Bir iletinin veya iletiler grubunun çoğula (topluma veya toplumlara, ülkeye veya ülkelere) iletilmesi amaçlanmışsa, o zaman bu iletişim alet ve edevatlar, kitle iletişim araçları denir”*.

Bize göre ise, herhangi bir bilginin görsel ve/veya işitsel bir kanal ile alıcı ve/veya alıcılara bilgi vermek, yönlendirmek ya da farkındalık oluşturmak amaç veya amaçlarıyla kullanılan yöntem ve araçların tümüne medya denir.

Medyanın nasıl bir süreçten geçtiğini ve ona yüklenen anlam ve önemin zaman içerisinde nasıl değiştiğini daha iyi anlayabilmek adına onun tarihini incelememiz gerekmektedir. Bu sebeple şimdi medya tarihini inceleyeceğiz.

1.2 Dünya Medya Tarihi

Medyanın ilk evresi, matbaa ile 1500’lü yıllardan başlayıp 19. yüzyıl başına kadar uzanmakta olup, bu alanda çok fazla bir yenilik geliştirilememiştir. İlerleyen yıllarda da basılan herhangi bir yayının sansüre ve sürekli bir denetime tabii olduğu görülmektedir. Böylece matbaalar günümüz medyasının daha ilkel görünümüne aracılık ederken, sansür uygulamalarının da ironik bir biçimde aracı haline gelmişlerdir. Siyasal iktidarın ise, medyanın gelişimi ile eş zamanlı olarak, medya gelişiminin en başından beri, medyayı kontrol altında tutmanın yollarını aradığı gözlemlenmektedir. 18. yüzyıl sonlarına doğru İhtilal öncesinde monarşik yönetimler, teorik olarak yasak durumundaki eser ve yayınlara izin vermiştir. Verilen bu izinle beraber, kitapevi, kitap ve okuyucu sayısında artış meydana gelmiştir. Matbaalar üzerinde bulunan kitap yasağının kaldırılmasıyla birlikte giderek artan kitap sunumu kendi arzını da oluşturarak okuyucu kitlesini geliştirmiş ve arttırmıştır. Bu süre içerisinde kitapların içeriğinde de değişim yaşanmıştır. Bu değişim, dini konulardan bilimsel konulara doğru yoğun bir dönüşümdür (Değirmenci, 2010: 31).

Medya dönüşümünü hızlandıran Fransız Devrimine göz atıldığında, direkt olarak devrimi etkileyen ve devrimsel düşüncenin yayılmasını sağlayan dönemin medyası (baskı ve okuma evleri, ansiklopediler, kitaplar, broşürler, gazeteler vb.) ile ilgili değişken bir süreçten bahseder. O dönemde basın, Fransız Devrimin’ de hem ayna görevini üstlenmiş hem de tam merkezde bir aktör olmuştur. Devrimden kısa bir süre önce 1789’un başlarından itibaren toplu okumalar gündeme getirilmiştir. Kentlerin ana meydanlarında ve kafelerde vekillerin mektuplaşmalarının toplu okunmasıyla başlayan bu süreç, bir süre sonra gazetelerinde dâhil edilmesiyle ivme kazanarak hızla yayılmıştır (Jeanneney, 2006: 39).

İhtilalin sonucunda ilk Fransız Anayasası 1791 tarihinde Fransız Ulusal Meclisi tarafından çıkarılmıştır. Anayasa tarafından garantilenen temel haklar içerisinde, Fransız Devrimi öncesi Kral tarafından çıkarılan sansür eylemleri, hukuksal bir zeminde sınırlandırılmıştır. Yapılan düzenleme ile Fransız Devrimi’nin düşünce ve siyasal sisteminin demokratikleştirilmesi amaçlandığı söylenmektedir (Değirmenci, 2010: 36).

Fransa’da 1871 yılında başlayan Üçüncü Cumhuriyet Dönemi’nin başlarında, iki ay ara ile iki Basın Kanunu çıkarılmıştır. 6 Temmuz 1871 ve 15 Eylül 1871’de yürürlüğe giren her iki kanun da Napolyon diktatörlüğünün fikrîsel ve siyasal açıdan yeniden ortaya çıkmasını engellemeye yönelik olduğu görülmektedir (Bozdağ, 1992:102).

Fransız Devrimi’nin ardından dünyanın ulusal ve uluslararası sistemini derinden etkileyen bir gelişme de Sanayi Devrimidir. Sanayi Devrimi’nin ürünü olan ve günümüz dünyasının vazgeçilmezleri haline gelen maliyeti düşük nitelikteki gazete kâğıdı, mikrofon, telefon, telsiz, gramofon ve klavyenin atası olan daktilo gibi araçlar da enformasyon ağının gelişimine büyük katkılar sunmuştur (Çevik, 2010:28). Sanayi Devrimi’nin ilk gerçekleştiği İngiltere’de günümüzün basın rejiminin temelini atan yayın organı, 1665 yılında faaliyete geçen Oxford Gazette’dır. Bu gazete, 24. sayısından itibaren “London Gazette” adını alarak 20. Yüzyıl’a dek İngiltere’nin resmi yayın organı olarak hayatını sürdürmüştür. Diğer yandan 1 Ocak 1788 tarihinden itibaren, Sanayi Devrimi’nin en belirginleşmiş döneminden günümüze kadar varlığını koruyan ve kitleler üzerinde önemli bir yere sahip olan “The Times” gazetesi yayın hayatına başlamıştır. Oldukça sert bir muhalefet çizgisi yürüten The Times Gazetesi, bazı yazarlarının farklı dönemlerde hapse atılmasına rağmen hiçbir zaman kapatılmamıştır (Çevik, 2010:29).

Medya modern süreçte kavramsal ve ampirik bilgiyi kitlesel sabotajızyona¹ döndüren ve böylesi bir bilginin evrensel bir değer şeklinde kodlanmasını sağlayan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, medyanın en güçlü kanallarından biri olan televizyonun sürekli tekrarlanan yaygın kalıplar ile belirli bir dünya görüşünün oluşmasını sağladığı söylenmektedir (Öztürk, 2013:237). Bu çerçevenin ciddiyetine vakıf olan Çek asıllı Fransız edebiyatçı Milan Kundera, kendisini çok düşündüren imaj ve medya saltanatını tanımlamak için “İmagoloji” (medyanın maskeleri) terimini ortaya atmıştır. Bu çerçevede bizler ortada mesaj yokken, hiç konuşmadan, kişinin dış görünüşüyle ön yargıya sahip olabiliriz ve böylece onun mesajını da bu önyargı kanalıyla algılar ve önemseriz (Öztürk, 2013:237).

Tarihin seyri içerisinde medya, bulunduğu asrın teknik ya da teknolojik durumuyla ilişkili olarak nicelik ve nitelik göstermiştir. Bunlara bağlı olarak yetkinliğinde ve etkinliğinde değişimler olmuştur. Çağımıza gelindiğinde ise haklı gerekçelerle bazı iletişim kuramcıları asrımızı “bilgi çağı” ve bu asrın böyle adlandırılmasının ana unsuru olan iletişim teknolojisinin çarpıcı, büyüleyici derecede gelişmesinden dolayı zaman zaman asrımıza, “iletişim çağı” olarak isimlendirilmesini talep etmektedirler (Açıkoğ, 2016:193).

Medya tarihsel süreç içerisinde önem kazanırken beraberinde hem içsel hem dışsal birtakım ilkelere haiz hale gelmiştir. Tarihini anlattığımız medya olgusunun şimdi zaman içerisinde kazandığı ilkelerinden bahsedeceğiz.

1.3 Medya İlkeleri

Birçok medya organı ve basın teşkilatları tarafından kabul edilmiş yazılı olarak beyana sunulmuş ahlaki ilkeler bulunmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz; Basın Meslek İlkeleri, Gazetecinin Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi, Gazetecilik Yasası, Basın Ahlak Yasası önde gelen kaynaklardır (Yüksel ve Gürçan, 2005:262).

Birleşmiş Milletler Danışman sivil toplum kuruluşu olan Basın Konseyi’nin yayınladığı Basın Meslek İlkeleri başlıklar halinde şu şekildedir;

- 1- Yayınlarda hiç kimse; ırkı, cinsiyeti, yaşı, sağlığı, bedensel özü, sosyal düzeyi ve dini inançları nedeniyle kınanamaz, aşağılanamaz.

¹ Sabotajızyon: Yanıltıcı provokasyon, manipölasyon ve hile anlamlarında kullanılmıştır. Daha fazlası için bakınız: Ali Öztürk (2013). İmagoloji.

- 2- Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı yada incitici yayın yapılamaz.
- 3- Kamusal bir görev olan gazetecilik, ahlaka aykırı özel amaç ve çıkarlara alet edilemez.
- 4- Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelere yer verilemez
- 5- Kişilerin özel yaşamı, kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında, yayın konusu olamaz.
- 6- Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz.
- 7- Saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanamaz.
- 8- Bir basın organının dağıtım süreci tamamlanmadan o basın organının özel çabalarla gerçekleştirdiği ürün, bir başka basın organı tarafından kendi ürünüymüş gibi kamuoyuna sunulamaz. Ajanslardan alınan özel ürünlerin kaynağının belirtilmesine özen gösterilir.
- 9- Suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse “suçlu” ilan edilemez.
- 10- Yasaların suç saydığı eylemler, gerçek olduğuna inandırıcı makul nedenler bulunmadıkça kimseye atfedilemez.
- 11- Gazeteci, kaynaklarının gizliliğini korur. Kaynağın kamuoyunu kişisel, siyasal ekonomik vb. nedenlerle yanıltmayı amaçladığı haller bunun dışındadır.
- 12- Gazeteci görevini, taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlarla yapmaktan sakınır.
- 13- Şiddet ve zorbalığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapmaktan kaçınılır.
- 14- İlan ve reklam niteliğindeki yayınların bu nitelikleri, tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirtilir.
- 15- Yayın tarihi için konan zaman kaydına saygı gösterilir.
- 16- Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tekzip hakkına saygı duyarlar (URL-1, 2017).

Bunlarla beraber medyanın ve haberin en temel ilkelerinden biri hiç şüphesiz gerçekliktir. Bu ilkede haberi hazırlayan muhabir ve haber kaynağının inandırıcılığı ve güvenirliliği önem arz etmektedir. Muhabirler; haberin ilk tanığı ve aktarıcısı konumundadırlar. Bu yüzden muhabirler etik değerlere bağlı hareket ettikleri ve öznellikten arındıkları sürece haberde gerçekliğe erişilebilirler (Arslan, 2014:27). Türkiye’de bu durum Basın Meslek İlkeleri’nin 6. Maddesinde, “Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın ya da doğruluğundan emin olunmaksızın yayınlanamaz.” cümlesi ile yerini almıştır (Girgin, 2000:80).

Gerçekliğe etki eden üç faktör bulunmaktadır. Bunlar (Arslan, 2014:28);

- 1- İnsan yaşamındaki dış gerçeklikler
- 2- Haberi hazırlayan kişilerin kendi gerçekleri
- 3- Haberin sunulduğu kitlenin gerçekliği,

Bu sayılan tespitler, haberin olduğu gibi olayı aktarmadığı; haber kaynaklarından, kullanılan teknolojiye, muhabire kadar pek çok dış faktör olması sebebiyle haberin aslında “kurgu” olduğunu ifade etmektedir (Arslan, 2014: 29).

Medyanın “hesap verebilirlik” sorunu yine bu ilkelerde biridir. Hesap verebilirlik demokrasinin temel ilkelerinin oturtulması ve sistemin doğru şekilde yürütülmesi sürecinde ele alınmaktadır. Bu durum topluma değişik alanlarda hizmet veren işletmelerin, yetki ve sorumluluklarına ilişkin gerekçelerin ve uygulamalarının sonuçlarının, medya vasıtasıyla topluma aktarılması şeklinde ifade edilebilir. Medya, şeffaflığı sağlamada önemli bir aktör olduğu kadar, haberi sunduğu kamuoyunun bu sayede hesap sorabilmesine de olanak sağlaması gerektiği düşünülmektedir (Şen, 2013:87).

Medya hizmetini kamuya yapıyorsa, taraf olma söz konusu değildir. Medyanın haber, tanıtım, eğlence ve eğitim gibi işlevler gördüğü de düşünülürse, *tanıtım ve haberin “tarafsız” ve “doğru yayınla”, eğitimin de “doğru bilgi”yle ilgisi kurulabilir.* “Tarafsızlık” işletmenin amacına uygun iş yapmasıyla ilişkilidir. İşletme amacına uygun iş yapıyor ise muhakkak tarafsız olması beklenmektedir (Kılıç, 2006:156).

Dünyadaki tüm meslekler bir grup kural ve normlara ihtiyaç duymaktadırlar. Medyada bu meslek alanlarından biridir. Medya kurum ve kuruluşlarının ilk görevi olan bilgi verme işlevini gerçekleştirirken bunun doğal sonucu olarak bir takım ilkeler

oluşagelmıştır. Basın meslek ilkelerini kabullenen çoğu medya kurum, kuruluş ve çalışanları, yaşadığı toplumların ahlak kurallarına ve değerlerine önem göstermeleri beklenmektedir. Fakat 1980 sonrasındaki serbest piyasa koşulları, kapitalist sistemin getirdiği ‘gücün medyası’ anlayışı basın meslek ilkelerinin muhtelif şekillerde yozlaşmasına sebep olmaktadır (Özbay,2007:55).

1.4 Medya ve Etik

“Ahlak felsefesi” veya “Etik” insan yargılarını, davranışlarını, davranış kurallarını ve ilkelerini ahlaki temelde araştıran, eleştiren veya savunan felsefe dalıdır. Bu felsefe dalının bir alt kategorisi olan ve gazeteciler ve medya çalışanları hedef kitle benimseyen etik türü de “Medya Etiği” dir. Medya etiği, gazetecilerin ve medya çalışanlarının mesleklerini icra ederken uygulamak mecburiyetinde oldukları ilke ve kurallardır (İrfan vd, 2003:62).

Medya alanına baktığımızda dünyada bu alanı kısıtlayıcı veyahut ta serbestlik tanındığı kimi yasa ve uygulamalar karşımıza çıkmaktadır. Medya için bu yasa ve uygulamaların önemi olduğu kadar, medya alanındaki mesleklerin etik ilkeleri de çokça önem arz etmektedir. Çünkü bu ilkeler medyanın içerik bakımından ne şekilde oluşturulması gerektiği, medyanın sorumluluklarının neler olduğu ve sınırlarının belirlenme noktasındaki temel normlarını oluşturmaktadır. Bu sebeple medya alanına bakıldığında medyanın etik ilkelerini ve standartlarını da görmekteyiz (Devran, 2010:109).

Medya etiği, medyanın tüm kesimine olmasa bile birçoğuna daha iyi hizmet sunulmasını sağladığından medya kullanıcıları ile işbirliği içerisindeki meslek üyeleri tarafından tanımlanmış ve medya ile ilgili bir dizi ilke ve kuralları içerisinde barındırır. En basit anlamıyla medya etiği, yasal mevzuat ve ahlakla ilgili değildir. Medya etiği, dürüst ya da saygılı olmaktan ziyade önemli bir sosyal görevi üstlenebilme meselesidir (Arslan, 2014:30).

Medyada daha önceden yaşanmış ve genel geçerliliği olan etik sorunlar şu şekilde ifade edilmektedir:

Haberde gerçeklik ve doğruluk sorunu; medyada haber ve yorum ayrımının yapılmaması, haber-reklam ayrımı ve haberde reklamcı etkisi, haber kaynaklarıyla ilişkiler ve haber kaynağının gizliliği, trajik olaylar, ayrımcılık, çıkar çatışmaları, kişilik hakları,

özel yaşama müdahale, eleştiri sınırının aşılması, bedava geziler, armağanlar, yanıltıcı yöntemler, paralı habercilik ya da çek defteri gazeteciliği vb. sorunlardan dolayı haberlerin doğru yansıtılmasında sorunlar oluşmaktadır (İrvan vd., 2003:59).

Medyada etik dışı davranışlardan bir diğeri de medya-iktidar ilişkilerinin birbirine geçmiş olmasıdır. İktidarlar basına yönelik yasal ya da yasa dışı birtakım uygulamalarda bulunabilmektedirler. Bir diğer yönü de medya gücünü elinde bulunduranların devletin bazı imkân ve olanaklarından faydalanabilmek için medyayı alet etmektedirler. Bu olumsuz iki durum da medya etiğine ve demokrasilere zarar vermektedir (Arslan, 2014:31).

Medya kurum ve kuruluşlarının hemen hemen bütün çalışma alanlarında etik konusunda tartışmalar kaçınılmazdır. Çünkü herhangi bir medya çalışanı kanunlara uyarak ya da uydurarak yalan, propaganda, çarpıtma, kayırma vb. gibi haberler yapabildiği söylenmektedir (Belsey ve Chadwick, 2011:22). Chomsky (2013:10)’e göre medya “Mohawk Valley Method(Mohawk Vadisi Metodu)²” gibi daha birçok şekilde eskiden beri toplumu manipüle edebilmektedir.

1.5 Kültür ve Medya İlişkisi

Kültür, geçmişte hasatların ve birtakım hayvanların yetiştirilmesi anlamlarında kullanılmıştır. Sonraları insanların yeteneklerini geliştirmesi anlamında kullanılmaya başlayan kültür kavramı zaman içerisinde, toplu halde yaşamak, insanların günlük mutlak işleri arasında zuhur eden gelenek, görenek, değer, hal ve davranışları anlamlarını içeren bir kavram haline gelmiştir (Güngör, 2011:226). Asna (2012:81)’e göre kültür, insanların aralarındaki inanışlar, hareketler, değer ve davranışlar bütünüdür. Bir toplumdaki dil, dans, şarkı, oyun, eğitim ve sosyal kurallarda ona göre bu kapsamın içindedir. Asna (2012:82)’ya göre çocukluktan beri gelen bu davranışlar bütününe uymayan bireyler toplumda saygınlığını kaybeder ve sosyal itibardan mahrum kalır. Bektaş (2007:79)’a göre kültür, öğrenilmiş nesilden nesillere aktarılabilen alışkanlıklar bütünüdür. Ona göre bu alışkanlıklar inanç, hukuk, sanat, ahlak, töre, tüm değer ve yetenekleri kapsamaktadır. Türk Dil Kurumu (2017)’na göre kültür, “*Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede*

² Mohawk Valley Method: ABD’de Batı Pensilvanya’da işçi haklarının engellenmesi yolunda medya yolu ile işçi haklarına karşı geliştirilmiş bir kutuplaştırma metodudur. Buna göre halkın milliyetçi duygularından faydalanarak medya yolu ile haklarını savunanlara karşı “biz millet için çalışıyoruz, herkes bu devlet için çalışıyor” sloganları ile haklarını savunan kitlelere ayrılıkçı hareketler gibi göstererek manipüle etmek.

kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü” olarak tanımlanmıştır.

Toplumun neredeyse tamamına erişebilen bir güce haiz olan medya, bireylerin maddi ya da manevi değerlerini –dolayısıyla kültürünü- önemli derecede etkileyebilmektedir. Bu etki medyadaki teknolojik ve sosyolojik değişkenlere bağlı olarak muhtelif değişimleri de içerisinde barındırır. Akademik alanda iletişim bilimcilerin, sıklıkla medyanın bu durumunun olumsuzluklarından bahsetmesinin yanında, yine de başka kültürlerle ilgili bilgiler edinmenin en etkili yollarından birisi günümüzde medyadır. Dahası geçmişten günümüze de kültürel aktarımlarda büyük rol oynamıştır (Çakır, 2013:59). Teknolojik gelişmelerle beraber kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler dolayısıyla, kültürler arası aktarım konusunda medya, geçmişte kitapların ve yazılı kaynakların ulaştırdığı kültürel bilgileri çoktan aşmıştır (Kellner, 2003:17).

Medya, toplumun kültürel öğelerinin yine topluma sunulmasıyla beraber kültürel olarak bütünleşmeyi sağladığı söylenmektedir. Bununla beraber kitle iletişim araçlarının gerçekleştirdiği yayınlar, salt yaşayan kültür değil, geçmişten geleceğe tarihsel mirasın taşıyıcısı, dahası koruyucusu durumunda da görülebilmektedir (Güz, 2005:15).

Kitle iletişim araçlarının haberleşme fonksiyonu, “dünyada ve toplumda yaşanan olaylar ile ilgili bilgi vermek, güç ilişkilerini göstermek, uyum, yenilik ve ilerlemeyi kolaylaştırmak” olarak belirtilir. Kitle iletişim araçları, olayları açıklayarak, yorumlayarak, kurulu otorite ve normlar için destek sağlayarak, paylaşmaya katkıda bulunarak ve sosyalleşmeye yardımcı olarak korelasyon fonksiyonunu yerine getirmektedir. Kitle iletişim araçları geçmişin mirasını koruduğu gibi sanatsal yapıtları yayarak kültürün gelişmesine katkıda bulunmakta da önemli bir rol üstlendiği söylenmektedir (Özkan,2006:18).

Her toplum, tabii olarak ürettiği ve yaşattığı kültürel bir ortama sahiptir. Bu oluşturulan kültür ve kültürel ortam, politik, sosyal ve iktisadi yaşamın her alanı ile ilgileşim içerisinde. Kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve yaygınlaşması sonucunda kültürler de üretilen ve pazarlanan birer ürün haline dönüşmüştür. Kitle iletişim araçları, kültür endüstrileri olarak kabul edilmekte ve toplumlara baskı yapmaktadır. Yaratılan baskı ile kültürel emperyalizm olarak adlandırılan durum oluşmaktadır. Bu durumda medyanın etkin ve aktif bir rolü vardır. Bu etkin ve aktif rol, küreselleşme ile baskısını iyice arttırmış

hatta zirve yapmıştır. Merkezi kültürlerin giderek artan baskısı, Batılı toplumların nitelikleri, yaşam şekilleri ve tüketim kültürlerinin diğer toplum kültürlerinde yaygınlaşması gibi gelişmeler “kültürel emperyalizm” olarak tanımlanır (Taylan ve Arklan, 2008:90).

Bu durum pek tabii olarak özgürlük açısından da medyanın değerlendirilmesi gerekliliğini karşımıza çıkarmaktadır.

1.6 Özgürlük ve Medya İlişkisi

Özgürlük; kişilerin toplumun içinde haiz olduğu bağımsızlık durumu ve alanı olarak adlandırılmaktadır (Kaboğlu, 2013:11). Ateş (1995:129)’e göre özgürlük, çift yönlü olarak, devletle kişi arasındaki özgürlük sınırı ile toplumla arasındaki sınırlar çerçevesinde oluşan karşılıklı ilişki ağıyla tanımlanabilmektedir. Bunun yanı sıra Hirschman (1994:99) tüm bireylerin doğuştan gelen haklarının yine o bireylere tahsis edilmesi olarak tanımlamıştır.

Esasen “özgürlük” kavramı üzerinde daha çokça tanımlamalar bulunmaktadır. Bu soyut kavramın tanımlanmasında ortak bir paydada buluşulamamıştır. Bize göre bunun sebebi geçmişten bugüne ve geleceğe bakan yönüyle zamanın, kendi içerisinde birey-devlet ilişkisindeki farklılıkların yansımalarının yine birey üzerine olmasıdır. Şöyle ki; geçmiş asırlarda bireye sınır çizen devlet onun yerleşim yerine, seçebileceği işe dahi müdahale ederken bugün daha fazla serbestlik daha geniş bir özgürlük çerçevesi görülebilmektedir. Bugünkü sınırlar üzerinden konuşacak olursak gelecekte nasıl bir “özgürlük güncellemesi” olursa olsun, bugünkü sınırları ne kadar “sığ” ya da kötümser bir yaklaşımla ne kadar “geniş” olduğunu düşünebiliriz. O halde bize göre bugün bu soyut kavram, zamana, mekâna, toplumsal ve kültürel yapıya, psikolojik duruma hatta maddi güce dayalı hukuki, sosyo-kültürel ve ekonomik sınırlamaların, bireyler üzerindeki bu muhtelif durumlarla beraber adlandırılmasıdır.

İletişim özgürlüğü, kişi özgürlüğü ve serbest pazar ekonomisi demokratik rejimlerde vazgeçilmez temel unsurlardır. Hukuk devletin ve katılımcı, çoğulcu, özgürlükçü Demokratik sistemin ihtiyaçlarına uygun olarak, basın da özgür olması gerekmektedir. Çağdaş ve demokratik anlayış da basının özgür olmasını gerektirir (İnceoğlu, 2004:62).

Medya şirketleri, küreselleşmeyle beraber serbest piyasanın egemen olduğu kitle iletişim alanında hayatta kalabilmek adına esaslı bir mücadele gücüne haiz olmaları gerekmektedir. Fakat yalnızca bu mücadele gücüne sahip olmak da günümüz koşullarında yeterli değildir. Çünkü finansal gerekliklerle ilintili birçok faktör de medya işletmelerinin varlığını ve objektifliğini her açıdan tehdit etmektedir. Bu nedenle holdinglerin egemen olduğu, tekelleşmelerin yoğunlaştığı ve her türlü baskının yaşanabildiği bir ortamda medya kuruluşları bakımından bağımsız ve özgür bir anlayışla faaliyet gösterebilmek oldukça zordur (Bulunmaz, 2010:17).

Basın özgürlüğü genellikle, yazılı kelimeler aracılığı ile devlet kısıtlaması olmadan, bilgi, görüş ve düşünceleri nakletmek hakkı olarak tanımlanır. Basın özgürlüğündeki ana amaç, toplumsal olaylar karşısında karar verecek olan bilgili ve kültürlü varlığını güçlendirmektir. Basın özgürlüğü ayrıca diğer hakların destekleyicisi ve koruyucusudur (İnceoğlu, 2004:63). Basın özgürlüğü denilince akla, demokrasinin bütün mekanizmalarına ve kurumlarına tam olarak inanan bir sistem içinde bireyi ve böylece kişisel hak ve özgürlükleri temel alan bir özgürlük gelmektedir (Yılmaz, 2011:107).

Bu yüzden medyanın özgürlükle olan bağına inceledikten sonra pek tabii olarak günümüzün demokrasi ile ilişkisini inceleyeceğiz. Bunun sebeplerinden biride Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşanmış olan 28 Şubat vakiasını daha iyi anlamlandırmak adına.

1.7 Demokrasi ve Medya İlişkisi

Demokrasi, köken olarak “demos”(halk) ve “cratos”(iktidar) kavramlarının etkileşimi sonucu ortaya çıkmış ve “halkın iktidarı” anlamına gelen bir kavramdır. Bu kavram esasen çıkışında farklı durumları ihtiva etmekteydi. Şöyle ki; Roger Garaudy “İnsanlığın Medeniyet Destanı” adlı eserinde Eski Yunan’da 110 bin köle 30 bin yönetici toplam 140 bin kişilik bir topluluk halinde yaşayan bir gürühten bahsetmekte ve bunların kendilerini “demokrasi” olarak adlandırdığını söylemektedir (Garaudy, 2015:42). Bu kavramın o zamandan bu zamana kadar anlaşıldığı toplumda oluşturduğu bilinç farklılığının feci bir değişim gösterdiğini görmekteyiz. Çünkü bugün demokrasi denildiğinde insan hakları, özgürlük, eşitlik vb. gibi kavramlar aklımıza gelirken geçmişte pekte öyle olmadığını söyleyebiliriz. Esasen bugün yine bu kavramın aslına rücu eder bir vaziyette medya aracılığı ile seyrettiğini de kısmen söyleyebiliriz...

Bugün demokraside denilince akla ilk gelen diğer bir öge ise siyasal partilerdir. Farklı grupların ve kişilerin iktidar yarışına girdikleri bugünkü demokratik sistemlerde bu yarışa katılanların kendilerini tanıtmaya faaliyetleri öncelikli durum olarak görülmektedir. İşte tam bu noktada medya veya kitle iletişim araçlarının varlığı önemli bir hale gelmektedir. Şöyle ki; medya, iktidar yarışındaki bu grupların kendi propagandalarını ve tanıtımlarını daha etkili bir şekilde yapabilmelerini sağlamaktadır. Daha geniş kitle, daha etkili görsel ve işitsel faydalar... öyle ki; normal şartlarda ulaşamayacak birçok kitleye bugün kitle iletişim araçlarındaki gelişmeleri göz önüne alacak olursak internet, tv aracılığı ile muazzam bir kitleye erişilebilmektedir (Bektaş, 2000:31).

Demokrasi, diğer sistemlerden farklı olarak kabul görmesinde iletişime en fazla gereksinim duyan sistemdir. Medya, seçim dönemlerinde seçmenlerin karar verme süreçlerinde oldukça etkili bir rol üstlenmektedir (Bektaş, 2000:32). Seçim süresinde bireylerin yaptıkları veya yapacakları tercihin gerçek anlamda farkında olmalarını sağlayacak doğru bilgileri dağıtmakla yükümlü olan medya kuruluşları bağımsız bir platform olarak kamuoyunun sağlıklı oluşmasına katkı verir (Şahin, 2012:10). Politikacılar da medyanın bu rolünün farkında olup tanıtımın kendileri için önemini ve kamuoyunun üzerindeki etkilerinin bilincindedirler (Bektaş, 2000:34). Bugün varılan noktada medya kuruluşlarının bağımsız, özerk birer kurum olmaları bugünün teknolojik ve ekonomik koşullarında pek olanaklı görülmemektedir. Medya, parlamenter demokrasilerinin vazgeçilmez bir unsuru olup basın özgürlüğü kavramı da demokratik ülkelerde var olan bir kavramdır (Şahin, 2012:10).

1.8 Medya ve Siyaset İlişkisi

Siyaset görkemli, cazibesi yüksek bir alandır. Toplumların geçmişten beri bir arada yaşama, paylaşma, aralarındaki çatışmalara karşı sulhu sağlama aracı olarak görülmüştür. Heywood (2015:21)'a göre; insanlar aralarında ortak bir bilince sahip değillerdir. Neleri nasıl paylaşmaları hatta nasıl yaşamaları gerektiği konusunda ortak bir şuura sahip değillerdir. Dahası aralarındaki ilişkilerin temelini çatışmaya mı yoksa uzlaşmaya mı dayandırmaları gerektiği konusu da ona göre toplum için bir muammadır. Bu yüzden toplumlar kendilerini idare edecek bir siyasal erke, yönetime veya meclise ihtiyaç duyar. Bu sayede üzerindeki sorumlulukları devrederek ve bölüştürerek bunların yükünden kurtulur.

Heywood (2015:22)'a göre siyaset; insanların aralarındaki kuralları oluşturmak, değiştirmek ve güvence altına almak için geliştirdikleri tüm faaliyetlerin genel adıdır. Bu durum beraberinde yargı, ordu ve meclis üçlüsünü yani bugünkü modern devletin en önemli sacayaklarını önümüze çıkarır. Asırlar ötesinden siyasetin anlaşıldığı ve gelecekte çizdiği görüntü toplumların bu ihtiyaçları ve sorumlulukları üzerine kuruludur. Devlet bu toplumsal siyasete müdahale ettiğinde kargaşa, huzursuz toplum ve çatışma gibi durumlar zuhur eder.

Siyaset hakkı hem bireysel hem de toplumsal bir haktır. Duverger (1996:275)'e göre siyaset herkesi ait bir haktır. Hiçbir şekilde kısıtlama getirilemez ve herhangi bir güruha vakfedilemez. Toplumların, grupların olduğu her yerde doğal olarak bulunur. Bu yüzden yukarıda söylediğimiz üzere bu hakkın tamamen özgürce kullanılmalı ve dahi bu hak ile alakalı toplumsal bilinç oluşturulmalıdır. Toplumsal birlikteliğin ve çatışmanın önlenmesinin en temel unsurlarından biri budur.

Medya ve siyaset ilişkisini daha iyi anlamak adına onu hem siyasal anlamda hem de ekonomik anlamda inceleyeceğiz. Bunun sebebi çift yönlü bir ilişki ağının bulunması ve böylesine geniş bir alanı daha muayyen hale getirerek bu sayede anlaşılabilirliğinin kolaylaşacağına inanmamızdır.

1.8.1 Medya-Siyaset İlişkisine Siyasal Açıdan Yaklaşım

Dursun (2012:36)'a göre de; insanlar bir arada yaşamaya başlamasalar da siyaset olmazdı. Heywood (2015:21)'unda dediği gibi yalnız bir Robinson Crusoe iptidai ekonomi oluşturabilir ama siyaset yapamaz. Siyaset, toplumdaki farklı çıkarlara sahip kişiler, sosyal sınıflar ve talepler arasındaki bölüşüm ve paylaşım olarak tanımlanmaktadır. Siyasetin temelinde, farklı düşünceye sahip kesimler ve bu kesimlerin verdikleri mücadele ile oluşan çatışmalar bulunmaktadır. Bu çatışmanın sebebi, topluma ait değerlerin ve kısıtlı olan kaynakların paylaşılma mücadelesidir. Paylaşımın kolaylaştırılmasının yolu ise iktidara sahip olmaktan geçmektedir (Özkan, 2006:13). Asrımızda bu iktidar mücadelelerinde en önemli araç haline gelen medya önemini bu alanda da göstermektedir.

Medya-siyaset ilişkisine siyasal açıdan baktığımızda medyayı bağımsız, özerk ve bütünüyle tarafsız bir IV. kuvvet olarak görmek yerine, medyanın siyasal alan içerisindeki bir yapı halinde bulunduğu görüntüsü sonucuna ulaşıyoruz (İnal, 1999:30). Bu anlamda medyanın etkin olmadığı bir siyasal süreç düşünülemez.

Genelde devlet, medya ile çok yakından ilgilenmektedir. Anayasal Devlet, özellikle anayasal hukuk ile medyanın faaliyet alanının kapsamını, temel haklarını ve devletin izin verdiği ve vermediği müdahaleleri belirlemektedir. Devletin medyaya katılımı, devletin enformasyon politikasıyla gerçekleşmektedir. Devlet, medyayı, önce parlamento ile daha sonrada mahkemeler aracılığı ile denetler. Parlamento, mahkeme ve hükümet ile devlet, diğer tüm kurumların olduğu gibi medyanın da hesap verme durumunda olduğunu göstermektedir (Ural, 2009:72).

Medya siyasal partilerin, iktidarların ve siyasal alanda etkinlik kazanmak isteyen aktörlerin göz diktiği alan haline gelmiştir. Etkinlik kazanmak isteyen bu yapılar onu bir çıkar aracı olarak kullanarak amaçlarına ulaşmaları için toplumsal yönlendirmeye duydukları ihtiyacı gidermelerindeki en önemli yardımcı elemanı halindedir. Çünkü medya, toplumsal alanın değişim ve dönüşümünde etkin bir rol oynayan toplumsal dilin davranışsal hale gelmesinde etkin bir yoldur (Öztürk, 2013:239). Toplum siyaset açısından değiştirip dönüştürmek için ideoloji, ahlak ve eğitim yerine medya, ortaya çıkışı ve gelişimi ile beraber diğer tüm alanları geride bırakarak siyasal dönüşümde muazzam etkiye sahip olmuştur. Medyanın böylesine geniş kitlelere ulaşması yanı sıra toplumsal etkide hem bir baskı ve yönlendirme hissine kapılmayacak kitleler hem de siyasal aktörlerin işlerini kolaylaştırıcı durumda olan medya cazibesini artırmıştır (Öztürk, 2013:247). Bu sebeple muhasır medeniyetler olarak tarif edilen en gelişmiş demokratik ülkelerde dahi medya devletin kontrolündedir. Dünya üzerindeki 102 ülkede bu durum geçerli olup medyanın iktidar ilişkilerindeki etkin politik aksamını kaybetmek istememektedirler. Medya, toplumun yönlendiricisi olan politikacıların ellerinde demokratik tanımların değiştiği kitlelerin ikna sürecinin belirlenerek uygulamaya sokulduğu güçlü bir mekanizma haline dönüşmüştür (Açıköz, 2016:200). Bunlardan yola çıkarak düşünecek olursak medya, siyasal açıdan iki yönlü bir araç haline gelmiştir;

- 1- Toplumı değiştirmek, dönüştürmek için siyasal iktidarların ve iktidar amacı güdenlerin kitleler üzerindeki tahakkümü etkin bir araç
- 2- İktidarların propaganda araçlarındaki diğer tüm yöntemlerden daha etkin ve hızlı bir biçimde geniş kitlelere pratik şekillerde ulaşmalarını sağlayan bir araçtır.

1.8.2 Medya-Siyaset İlişisine Ekonomik Açıdan Yaklaşım

Medyanın her alanda olduğu gibi siyasette de etkisi büyüktür. Günümüzde siyaset medya üzerinden meydana gelmektedir. Ayrıca medya, toplumsal kanaatlerin belirlenmesi, kurumlara mal edilen toplumsal güvenirligi de etkileme gücüne sahiptir. Bununla birlikte medyada hızla meydana gelen teknolojik gelişim, medyanın gücünü arttırmakla beraber medyayı da ulaşılmaz kılmaktadır. Böylece sadece güçlü sermaye sahiplerinin ulaşabileceği konuma gelen medya, politikacıları her zaman ve koşulda alt edebilir duruma gelmektedir. Bu durum sonucunda da medya, siyasetin tek belirleyicisi olarak gün geçtikçe değerini arttırmaktadır (Akdağ, 2014:9).

Peki medya bu siyasal etkisini artırırken nasıl bir ekonomik ilişki ağında bulunur? Duverger (1990:99)'e göre bir medya kurum veya kuruluşunun çizdiği, gösterdiği ve izleyeceği politikayı incelerken öncelikle bu medya kurum veya kuruluşunu kimin yönettiğine, patronunun kim olduğuna ve ekonomik gücünü nereden aldığına bakılması gerekir. Açıkoğ (2016:194-195)'e göre; medya gücünün temelde siyasal, ekonomik, kültürel etkilerinin aktif ileten ile pasif olan iletime karşı bir yönlendirmesi durumu olarak kullanılmaktadır. Modern süreçte bu kitle iletişim teknolojilerinin üreticisi olan “Batı” onu bir salt bir toplumsal faydaya değil kendi amaç ve çıkarları doğrultusunda üretip pazarlayarak yerel ve global istasyonlarıyla toplumlar üzerinde istenilen etkiyi amaçlamaktadırlar. İşte bu amaç yüzeysel bir şekilde medya ile başarılamaz. Pek tabii olarak siyasal iktidarla muhatap olmak mecburiyetindedir. Varlığını sürdürebilmesi için toplumsal meşruiyet kazanması gerekir. Bunun ilk yolu da bugünkü modern demokratik süreçte siyasal alanın bu konuda ona yol açmasıdır. Fakat bu mecburiyet karşılıklıdır.

İletişim alanında devletin yaptığı müdahale ve artan etkinliklerin nedenleri, teknik, ekonomik ve siyasaldır. Devlet, günümüzde ya iletişim sektöründe genel etkinliklerin sürdürülme şartlarını belirlemekte ya da direkt kendisi iletişim sürecine dâhil olarak iletişim sektöründeki kurumları büyük ölçüde kamusal alan kapsamına almaktadır (Ural, 2009:71).

Medya varlık yokluk mücadelesini günümüzde siyasal iktidarların varlık yokluk mücadelesiyle eşdeğer konuma gelmiş hatta onların varlığına mecbur konuma oturmuşlardır. Bütün siyasal mekanizmalar medyaya bağımlı hale gelmiştir (İnal, 1999/3:20). Bugün kitle iletişim araçlarındaki teknolojik gelişmeler sayesinde siyasal

alandaki birçok aktör medya sayesinde siyasal alanda hatırı sayılır yollar kat edebilmektedirler. Hiçbir siyasal alanda mevcut değilken dahi medya gücü ile bu başarılabilmektedir. Öztürk (2013:227)'e göre medya reklam dilini kullanarak talep yaratılabilmektedir. Koçak (2001:30)'ta benzer bir şekilde medyanın toplumun hiç tartışmadığı bir konuyu gündeme getirerek onları yönlendirebilmekte olduğunu ifade etmiştir. Medyanın bu gücünün farkında olan siyasiler bu gücü kendi lehlerine çevirmek adına kullanabilmektedir. Tabi bu durum medyanın ve dahi patronlarının da lehine bir durum haline dönüşmektedir. Bu da siyasal erklerin medya alanına karşı gözlerini kamaştırmaktadır.

Medyanın ihtiva ettiği bu durumlar neticesinde karşılıklı bir ilişki ağının ekonomik çerçevesini çizebiliriz. Medya kar amacı güden bir kuruluş olması hasebiyle siyasal alana onun düzenlemelerine ihtiyaç duymaktadır. Siyasal aktörlerde kendilerini meşrulaştırmak iktidar olmak ve dahi başka çıkarlar için medya alanını kullanmak mecburiyetindedirler. Günümüzde medya alanının kazancının giderek büyümesi ile bu ilişki giderek medyanın güçlenmesine yol açmıştır. Bu da medya gücünü elinde bulunduranlara karşı siyasal aktörlerin ekonomik açıdan medyaya imtiyazlı davranmaları durumlarını doğurmuştur. Medya patronları bu sayede farklı alanlara yönelerek holdingleşme ve tekelleşme yoluna gidebilmişlerdir.

1.9 Medya ve Siyaset Kuramları

İletişim araçları, siyasal sistemlerin politik anlayışının uzantısı durumundadırlar. Yönetim ile iletişim araçları arasındaki etkileşim, iletişim araçlarının sistemin bir parçası olarak algılanmasına neden olmaktadır. Medya ve siyaset arasındaki ilişkiler sonucunda oluşan kuramlar alt başlıklarda anlatılmaktadır.

1.9.1 Otoriter Kuram

Bu kurama göre kitle iletişim araçlarının mantığı devlete hizmet eden ve iktidarın politikalarını geliştiren, destekleyen bir yöndedir. Özel ya da kamusal bir araç olarak kitle iletişim araçları iktidarın politikalarını ilerleten, destekleyen birer vasıta olarak tanımlanır (Ural, 2009:75). Otoriter kuramda kitle iletişim araçları, yönetimi elinde bulunduran güçlerin kontrolünde, yönetimin politikalarını destekleyen ve sürekliliğini sağlayan bir araçtır (Bektaş, 2000:9). Akdağ (2014:4-5) medyanın sınırlandırılması için iktidarı elinde

bulunduranlara gerekli ortamı oluşturan otoriter kuramın temel prensipleri şöyle sıralamıştır:

- 1- Medya kuruluşları, kanunları ya da kurulu düzeni bozmaya yönelik yayın yapmaktan kaçınmak zorundadır.
- 2- Medya, yönetime sahip bulunan otoriteye bağlı olmalıdır.
- 3- Medya, siyasi ve ahlaki değerlere ve çoğunluğa karşı olmamalıdır. Kurama göre, kuralları uygulamak için sansür uygulanabilir.
- 4- Mevcut otoriteye karşı çıkma, kabullenilene saldırma, resmi politikaya sataşma ya da moral değerlere saldırı suç değerlendirilmesi olarak görülmektedir.
- 5- İletişimciler kendi medya kuruluşları içinde bağımsızdırlar.

Basında otoriter kuram uygulanan dönemlere örnek olarak; Nazi dönemindeki Almanya'da ve İtalya'da faşist Mussolini dönemleri gösterilebilir (Ural, 2009:75).

1.9.2 Totaliter Kuram

Totaliter model Almanya ve İtalya'da uygulansa da gelişimini Sovyetler Birliği'nde tamamlamıştır. Kaynağını, Marksist, Leninist, Stalinist düşüncelerden alan kuram 19. Yüzyılda Rus düşüncesi ve Hegel'in fikirlerinin karışımıyla ortaya çıkmıştır. Kurama göre medyanın ana amacı; Sovyet Sosyalist rejiminin özellikle de partinin diktatöryasının devamına ve başarısına katkıda bulunmaktır (Bektaş, 2000:13).

Bu kurama göre kitle iletişim araçları, hükümetin ekonomik ve siyasi eylemlerini de denetlemelidir. Parti üyeleri basını düzenli olarak kullanabilmelidir. Ancak basında parti yönetimi eleştirilebilmeli, amaçları ise eleştirilmemelidir. Genel olarak basın, devlet tarafından yönetilmeli ve kontrol edilmelidir (Ural, 2009:75).

Kuramın temel varsayımları şunlardır (Akdağ, 2014:5):

- 1- Medya işçi sınıfının menfaatlerine hizmet etmeli ve onları kontrol altında tutmalı, özel mülkiyet altında olmamalıdır.
- 2- Medya sosyalleştirme, eğitim, bilgi, motivasyon, seferberlik vb. şekilde toplum için pozitif olan amaçlara hizmet için var olmalıdır.
- 3- Topluma karşı yerine getirilmesi gereken görevleri yanı sıra medya, hedef kitesinin istek ve gereksinmelerine de cevap vermek durumundadır.

- 4- Toplum karşıtı yayınlarından dolayı toplumun medyaya sansür uygulama ve gerekli yasal düzenlemeleri yapma yetkisi bulunmaktadır.
- 5- İlkeler doğrultusunda medya, dünya ve toplumun tam ve objektif görüşü aktarılmalıdır.
- 6- Medya mensupları, amaç ve idealleri toplumun menfaatleriyle uyuşan sorumlu profesyonellerdir.
- 7- Medya ülke içinde ve dışındaki ilerici hareketleri desteklemek durumundadır.

1.9.3 Liberal Kuram

Basının çoğunlukla özel ellerde olması ile açıklanan liberal kuram 1688 yılından sonra İngiltere ve Amerika'da uygulanan liberal sistemin ilkeleri doğrultusunda oluşmuştur. Bu kuramın kaynağı Milton, Locke ve Mill'in yazılarından almış doğal haklar ve rasyonalizm felsefesi üzerine kurulmuştur (Bektaş, 2000).

Bu kurama göre medyanın önemli iki rolü vardır. Birincisi toplumun gereksinim ya da ihtiyaçlarını karşılamak, ikincisi ise hükümeti kontrol etmek. Otoriter kurama karşı geliştirilen Liberal Kuram, akılcılığı ön plana çıkarır. İnsanların hata yapabileceğini ve bu hatalarını düzeltebilme yetilerinin bulunduğunu kabul eder (Ural, 2009:75). Liberal ve özgürlükçü görüşlerin devre dışı bırakılmaları halinde insanlar doğru olmayan bilgi ve görüşlere maruz kalacak, farklı görüşlerin ifade edilmesi engellenecektir. Fikirlerin özgür dolaşımı temeline dayanan bu görüş, çok sesliliğin gerekliliğine vurguda bulunur (Bektaş, 2000:16).

Kuramın temel ilkeleri şu şekildedir (Akdağ, 2014:6):

- 1- İletişim sahası üçüncü bir oluşum tarafından sansür edilmemelidir.
- 2- Yayın yapma ve dağıtım için ruhsat ya da önceden izin alma zorunluluğu olmaksızın, yayıncılık her ferde ve topluluğa açık olmalıdır.
- 3- Hükümete, bürokratlara veya partilere yönelik saldırılar cezaya tabi tutulmalıdır.
- 4- Yayınlanacak enformasyon noktasında sınırlama olmamalıdır.
- 5- Düşünce ve kanaatler çerçevesinde doğru ve yanlışın karşılaştırılması için bir ortam oluşturulmalıdır.

- 6- Yayınlanacak enformasyonun toplanması birtakım kurallarla sınırlandırılmamalıdır.
- 7- Uluslararası medya ile ilişkili enformasyon alışverişi herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmamalıdır. İletişimciler kendi aralarında otonomi oluşturabilmelidirler.

1.9.4 Sosyal Sorumluluk Kuramı

Liberal-çoğulcu kuramın uygulamaları çıkar amaçlı yayıncılık ve sansasyonel içeriği ile birtakım olumsuzluklar gündeme getirmiş ve bunun üzerine İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra etkili olan “Sosyal Sorumluluk Kuramı” geliştirilir (Ural, 2009:77). “Sosyal Sorumluluk Kuramı” ilk kez Hutchings Komisyonu olarak bilinen komisyon tarafından rapor edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) bir araya gelen çoğunluğunu akademisyenlerin oluşturduğu komisyon, liberal medya sisteminin eksikliklerini tamamlamak ve önlemler almak amacıyla bir rapor hazırlamışlardır. Komisyonu sosyal sorumluluk kuramı üzerine düşüncelerine sebep olan olay, basının elindeki büyük gücü kendi çıkarları doğrultusunda kullanması, gazete sahiplerinin özellikle ekonomi ve siyaset alanında karşıt görüşleri dışlayarak sadece kendi fikirlerini kamuya kabul ettirmeye çalışmalarıdır (Bektaş, 2000:21). Basın bir yandan bilgilendirir, eğlendirir ve satarken aynı zamanda tartışmayı çatışmaya dönüştürmemekle de görevli görülür. Geliştirilen kuram, herkesin görüşünü söylemesine izin verilmesini, eğer medya görevini yerine getirmiyorsa “birilerinin” ona bu görevlerini yerine getirmesini söylemesi gerektiğini savunur (Ural, 2009:77).

Sosyal Sorumluluk Kuramının temel ilkeleri şu şekildedir (Akdağ, 2014:7):

- 1- Medya kuruluşları topluma karşı birtakım görevleri olduğunu kabul ederek bunları yerine getirmelidir.
- 2- Bu görevler yapılırken bilgi verici olma, gerçeklik, doğruluk, nesnellik gibi standartlar göz önünde tutulmalıdır.
- 3- Medya kanunlar çerçevesinde kendi kendisini sınırlandırıcı ve düzenleyici olmak durumundadır.
- 4- Medya kuruluşları suça, şiddete ve toplumsal karışıklığa neden olabilecek ya da azınlıklara saldırı niteliği taşıyan yayınlardan uzak durmalıdır.

- 5- Medya çoğulcu olmalı, toplumsal farklılıkları, farklı görüşlere yer vererek ve aynı zamanda cevap ve düzeltme hakkı tanıyarak ortadan kaldırmalıdır.
- 6- Toplum medyadan yüksek bir çalışma temposu bekleme gücüne sahiptir ve medya beklentileri yerine getirilmez ise kamu yararı için müdahale kaçınılmaz olmaktadır.
- 7- İletişimciler ve medya uzmanları işverenlere ve pazara olduğu gibi topluma karşı da sorumludurlar.

1.10 Eleştirel Medya Kuramları

Medyanın mülkiyet yapısını irdelerler ve bu yapının toplumsal, ekonomik ve kültürel sistemde oluşturduğu olumsuz etkilere dikkat çekerler. Bu kuramlar hareket noktalarını genel olarak toplumcu ideolojiyi baz alarak belirlerler (Ural, 2009:81).

1.10.1 Gelişme Aracı Kuramı

Normatif medya sistemlerini temel alan McQuail, Gelişme Aracı Kuramı ve Katılımcı Demokratik Medya Kuramı'nı geliştirmiştir. Ekonomik ve teknolojik yönden dışa bağımlı, iletişim alt yapısı ve uzmanlık becerileri yetersiz ve bazıları daha dün bağımsızlığına kavuşmuş olan benzer nitelikteki ülkeler, kendi siyasal, ekonomik ve toplumsal özelliklerine uygun iletişim sistemlerini geliştirmişlerdir (Vural, 1994:30).

Gelişmecî Kuram; kitle iletişim araçlarının ülkenin potansiyelini harekete geçirmeye yönelik, “olumlu gelişme görevleri” üstlenebileceği, ulusal hedeflere ulaşmaya katkı sağlayabileceği ve toplumsal değerleri tahrip etmek yerine, yapıcı olabileceği şeklindeki düşünceye dayanmaktadır (Yılmaz, 2011:96). Bu kurama göre, kalkınma hedeflerine ulaşmak için devlet medyayı kontrol edip yönlendirebileceği gibi doğrudan ve dolaylı denetimin değişik biçimlerini kullanarak sınırlandırabilir. Dolayısıyla iletişim araçlarının özgürlüğü, ülkenin ekonomik ve toplumsal hedefleri doğrultusunda kısıtlanabilir (Işık, 2007:45).

McQuail (2005:54)'e göre Gelişme Aracı Kuramı aşağıda belirtilen dört ana sebeple ortaya çıkmıştır:

- 1- Gelişmiş bir iletişim araçları sistemi için gerekli şartların bazılarının yokluğudur. Bunlar: İletişim organizasyonunun yapısı; mesleki yetenekler;

Üretim ve kültürel kaynaklar ve bir izleyici kitlesinin yokluğu veya azlığı sayılabilir.

- 2- Teknoloji ve kültürel üretim açısından gelişmiş ülkelere bağlılık.
- 3- Bu toplumların, ekonomik, politik ve sosyal gelişmeye karşı başlıca, ulusal görev olarak dşknlğ vardır ve buna diğer kurumların uyması gerekir.
- 4- Gelişmekte olan ülkelerin benzer kimliklerinin ve uluslararası çıkarlarının farkında olmasıdır. Bu durum dayanışmaya yöneltmektedir (Yılmaz, 2011:97).

Kurama göre iletişim araçlarının kurulması ile ilgili olarak İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 19. Maddesi temel teşkil etmektedir. Bu maddeye göre; herkes düşünce hürriyetine sahiptir ve bunu açıklama hakkına sahip olmalıdır. Bu hak herhangi bir müdahale olmaksızın fikirleri taşıma ve bilgi ve fikirleri bir iletişim aracı aracılıyla özgürce araştırma, alma ve söyleme özgürlüğünü içermektedir (Akdağ, 2014:7).

Kuramın temel ilkeleri şu şekilde sıralanabilir (Akdağ, 2014:8):

- 1- Medya milli politika ile ilgili aynı alanda pozitif gelişme görevini kabul ederek bu görevi yerine getirmelidir.
- 2- Medyanın zgrlğ, ekonomik öncelikler ve toplumun gelişme gereksinimlerine göre kısıtlamaya açık olmalıdır.
- 3- Medya, içeriklerinde sosyal kültüre ve dile öncelik tanınmalıdır.
- 4- Medya alışanları ve diğer mensupları enformasyonu toplama hakkı kadar bu hakkın getirmiş olduğu sorumluluğa da sahip olmalıdırlar.
- 5- Devlet, gelişme politikaları doğrultusunda medya işlevlerine müdahale edebilir, kısıtlayabilir, denetim ve kontrol yapabilir.

1.10.2 Demokratik Katılımcı Kuram

Demokratik-katılım kuramı, politik toplumda aktif alıcının ihtiyaçları, ilgileri ve arzularını ne çıkarmaktadır. Bu kuramın koyduğu ilkelere göre düzenlenen medya, vatandaşlara bilgi hakkı, cevaplama ve düzeltme hakkı, küçük çaplı toplum, ilgi grubu ve yan kültür oluşturulmasında karşılıklı etkileşmede iletişim araçlarını kullanımı hakkını içermelidir. Kuram; tektip, merkezileştirilmiş, yüksek değerli, profesyonelleştirilmiş, tarafsızlaştırılmiş, devlet kontrolünde bir medyanın gerekliliğini reddeder. oğulculuğu, miktarın küçüklüğü, yerelliği, kurumsallaşmamayı, verici-alıcı rollerinin değişebilirliğini

toplumun bütün seviyelerinde iletişim bağlantılarının yatay oluşunu ve etkileşmeyi destekler (Yılmaz, 2011:100).

Özgürlüğü esas alan bu kuramın temel ilkeleri şöyle sıralanabilir (Akdağ, 2014:8):

- 1- Kişiler ve azınlık gruplarının iletişim hakları bulunmaktadır ve kendilerinin belirleyecekleri gereksinimlerini medya kurumlarından isteme hakları mevcuttur.
- 2- Medyanın yapılanması ve içeriğinin meydana gelmesi merkezi hükümetin ya da yönetimin bürokratik denetimine tabi olmamalıdır.
- 3- Medya kuruluşları, medya mensupları için değil; izleyici, dinleyici ve hedef kitleleri için var olmalıdır.
- 4- Gruplar, organizasyonlar ve yerel toplumlar seslerini duyurabilmek için kendi medyalarına sahip olmalıdır.
- 5- Küçük çaplı, karşılıklı etkileşimli ve katılımcı medya yapıları daha geniş çaplı ve tek yönlü iletişim temin eden profesyonel medyadan daha iyidir.
- 6- Medya kuruluşları ile ilgili toplumsal gereksinimler, bireysel tüketici talepleriyle yeterince açıklanamadığı gibi devlet ve ona bağlı kurumlar tarafından da açıklanamaz.
- 7- İletişim, profesyonellere terk edilemeyecek kadar önem taşıyan bir unsurdur.

Medya ve siyaset kuramları dünya üzerinde kategorize edilebilmiş olduğu ve bu kuramların dünyadaki siyasal erklerin uygulamaların da görüldüğü söylenmektedir. Bu durum doğal olarak bizi siyasetin medya ile ilişkisinin diğer bir boyutu olan medya ve manipülasyon durumuna götürmektedir. Bu yüzden şimdi medya ve manipülasyonu inceleyeceğiz.

1.11 Dünya’da Medya ve Siyasi Manipülasyon (Yönlendirme)

Kitle iletişim araçları olarak medya halk üzerinde çok etkilidir. Medya, halka hangi konuda ne şekilde düşüneceklerini değil de ne hakkında düşüneceklerini belirlemede etkili ve bu konuda çok başarılı olduğu söylenebilir.

Gündem kurma kuramı, medyanın kamuoyunun uğraştığı meseleleri yaratma fonksiyonuna ya da bu meseleleri ortaya çıkardığı kesimin tartışması ve eyleme dönüştürmesi için gündemi belirleyerek faaliyete geçmesine işaret etmektedir. Etki

modellerinin başında gelen gündem kurma kuramının temel önermesi şu şekildedir: medya, yaşanan olaylarda seçici davranarak bazılarını görmezden gelerek bazılarını da vurgulayarak kamuoyunun oluşmasında ciddi etkiye sahiptir (Gencer, 2012:44).

Medyanın bu ciddi etkisini incelerken öncelikle gündem belirleme sürecini incelememiz gerekmektedir.

1.11.1 Gündem Belirleme ve Medya İlişkisi

Medyanın gündem belirlemesi varsayımları tarihsel olarak 20. Yüzyılın başlarına tekabül etmektedir. Lippman medya yayınlarının tekrarlanarak insanları etkilediği düşüncesi üzerine eğilmiştir (Erdoğan ve Alemdar, 2005: 181). Walter Lippman toplumsal ilişkilerde bireyler üzerinde bu etkiyi kullanarak bir nevi toplum mühendisliği yapılabileceğini söylemiştir (Atabek, 1998: 159).

Gündem belirleme kavramı, medyanın kişiler üzerindeki etkisine yönelik bir açıklamadır. Medya, haber konuları ve bu haberlere verdiği önem derecesi yoluyla, izleyicilerin bu konuları ne derece önemseyeceklerini belirler. Medyanın insanlara “ne hakkında” düşüneceklerini söylediğini ileri süren gündem belirleme yaklaşımının son dönemde geliştirilen ikinci aşama gündem belirleme çalışmaları medyanın insanlara “ne düşüneceklerini” de söylediği noktasına odaklanmaktadır (Yakışır, 2009:47).

Medya toplumun ne hakkında ve nasıl düşünmesi gerektiği konusu üzerine bir yönlendirmeye sahiptir(Gökçe, 1998:222). Bu durumda Öztürk(2013:242-243)’ünde dediği gibi devamlı olarak gündem ihtiyacı hisseden hazır bir kitlenin paket halinde bulunması durumuna sebep olmaktadır. Dahası medya yayınları “model gösterme” üzerinden toplumsal yozlaşmanın da kaynağı haline gelebilmektedir. Çünkü farklı kültürel modellerin yine farklı bir kültüre model olarak gösterilmesi ve bunun toplumu etkilemesi hem bireysel hem de toplumsal olarak çatışma doğurduğu söylenmektedir (Öztürk, 2013:243).

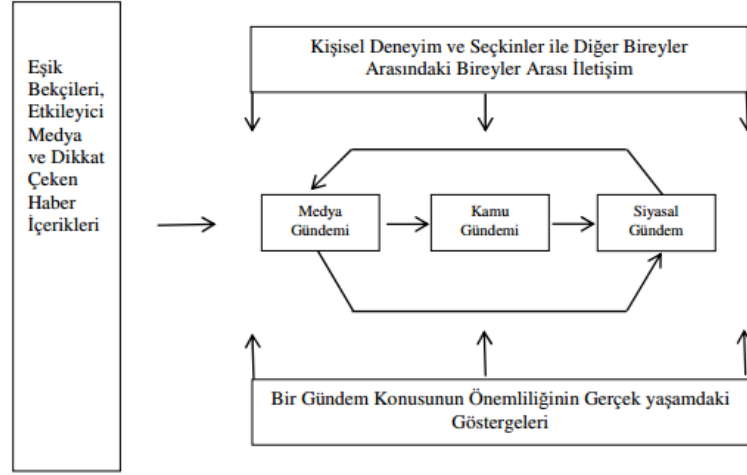
Medyanın bireyler üzerindeki etkisinden bahsedildiğinde artık, belli düzeylerden söz edilir olmuştur. İlk düzey, “farkında olma” ya da “farkına varma/vardırma” yani farkındalık düzeyidir. İlk düzeyin peşinden ikinci düzey olan “bilgi edinme” düzeyine geçilir. Üçüncü düzeyde ise “tutum geliştirme” düzeyine varılır. Dördüncü ve son aşama ise iletişimin üzerinde en çok bahsedilen etkilerine yönelik düzeydir. “Davranış değişikliği” iletişimin etkilerinin en son ve de dördüncü düzeyi anlamına gelmektedir.

Literatürde ise bahsi geçen bu düzeyler “bilişsel”, “duyusal” ve “davranışsal” düzeyler biçimi ile daha farklı şekillerde de açıklanır (Yüksel, 2007:571).

Gündem belirleme yaklaşımının en önemli kavramları “çerçeveleme” ve “öne çıkarma” kavramlarıdır. Çerçeveleme kavramı, bir olayın belirli bir yönünün belirli bir bakış açısıyla ele alınmasına vurgu yapmaktadır. Haber metinlerinde görülen çerçevelmeler, toplumun olaya hangi açıdan yaklaşması gerektiği hususunda yönlendirici olabilmektedir. Dolayısıyla, olayların medya tarafından çerçevelenmesiyle, olayların kamu gündemine gerçeklikten çok manipülasyon olarak yansımalarının önü açıktır. Öne çıkarma kavramı ise, medyanın bir konuyu gündemine almasıyla, sıklıkla aktarması sonucunda, konunun kamu gündeminde de önem teşkil eder hale gelmesi durumunu işaret etmektedir (Yakışır, 2009:51)

Medya gündemi, kamusal tartışmayı iki farklı biçimde etkilemektedir (Waldahl, 1994:65). Bunlardan ilki, insanların olaylar hakkında konuşması, olayın medyada tartışılması ve tartışılan konunun medya tarafından vurgulanan boyutları çerçevesi dâhilindedir. Böylelikle medya; kişilerin, kesimlerin ve örgütlerin dikkatini çeken konular hakkında bilgiler aktarmakta ve konuların hangi yönlerinin vurgulanması gerektiğine işaret etmektedir. İkincisi ise medya, insanların, toplumsal değer yargıları için ölçütler ve standartlar belirleyerek, fikirlerin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Böylelikle siyasal konular ve siyasal katılımcılar, farklı bakış açıları ve farklı bağlamlarda değerlendirilebilmektedir (Erdoğan, 2011:51).

Medyanın gündem belirleme sürecinde medyanın rolü incelendiğinde üç ana unsur görülmektedir. Bu üç unsurun oluşturduğu gündem belirleme şekli aşağıdaki gibidir (Severin ve Tankard, 1994:461):

Şekil 1: Gündem Belirleme Sürecinin Üç Temel Unsuru (Kaynak: Dearing ve Rogers,1996:5)

Şekil incelendiğinde, medyanın üç temel aşamada gündem oluşturma sürecini oluşturduğu görülmektedir. Medya gündemi, kamu gündemi ve siyasal gündem örtüştüğü zaman da gerçek gündem meydana gelmektedir. Gündem oluşturma sürecinin üç gündemin birbiri ile etkileşimi içerdiği ileri sürülmektedir. Bunlar; medya gündemi, kamu gündemi ve siyasal gündem. Bu üç önemli gündem türü de aşağıdaki üç önemli parametreyi içerecek biçimde kavramsallaştırılmıştır (Gencer, 2012:46);

- 1- Medya gündemi parametreleri; görünürlük (konuya verilen kapsamın büyüklüğü), değerlik (konu lehine veya aleyhine ayrılan medya kapsamı) ve izleyici önemliliği (haber kapsamının izleyici gereksinimleriyle olan ilgisi)'dir.
- 2- Kamu gündemi parametreleri; bilinirlik (konudan kamunun haberdar olma düzeyi), lehtelik (konu üzerinde lehte ve alehte yargılar), kişisel önemlilik (kişinin kendisinde gördüğü konuya ilişkin ilgi)'tir.
- 3- Politika gündemi parametreleri; destek (konuya verilen az ya da çok lehinde eylem), eylemin olma olasılığı (bir resmi kuruluşun konu için eyleme geçme olasılığı) ve eylem özgürlüğü (olası hükümet eyleminin boyutu) 'dür.

1.11.2 Siyasal Gündem ve Medya İlişkisi

Siyasal gündem; en açık ifadeyle, bir topluluğun sorun önceliklerinin bir özeti olarak değerlendirilmektedir (Terkan, 2007:563). Siyasal Gündem, genelde parlamentoda yapılan toplantılar ve günlük konuşmalarla, partilerin tüzükleriyle, hükümetin planladığı programlarla, siyasi organların ve kişilerin görüş ve düşünceleriyle, ülkede var olan bir

sorunun çözümü için ayrılan ödenekler veya var olan sorunun çözümünde atılan adımlarla belirlenmektedir. Siyasal gündemle alakalı olarak, halkı temsil etmek, maliyet, maliyet kontrolü ve etik kurallara uygun hareket edildiği zaman siyasal gündemin belirlenmesinde ilk olarak hükümetlerin iktidar oldukları dönemlerde gerçekleştirmek istedikleri uygulamaları ve hedeflerini ortaya koydukları ‘hükümet programları ve koalisyon protokolleri’ incelenebilir nitelikte görülmektedir.

Dearing ve Rogers (1996) siyasi gündem olarak hangi konunun yerleşeceği sorusuna yanıt veren siyasal gündem araştırmalarını üç genellemeye bağlamaktadır. Bu üç genelleme şu şekildedir (Yüksel, 2011:147):

- 1- Medya gündemi tarafından oluşturularak topluma lanse edilen kamu gündemi, seçkin karar vericilerin ve kimi durumlarda da siyasal yürütme planının da siyasal gündemini etki eder.
- 2- Medya gündemi, siyasal gündem üzerine doğrudan etkili iken bazı durumlarda ise etkisi daha da güçlenmektedir.
- 3- Bazı konular içinse, medya üzerinde siyasal gündemi doğrudan etkilerken ara sırada bu etkinin gücü artmaktadır.

Siyasal gündem üzerinde etkisi olan en önemli unsurlardan birinin konuların taşınmış oldukları bir takım özellikler olduğu görülmektedir. Bir konunun siyasal bir konu haline gelebilmesinde ve dikkat çekmesinde; bazı değerlerin öncelikli ve önemli olması, kriz ve kriz semptomları, iletişim kaynağının statüsü, siyasal başarı semptomları, olayın yeniliği, olayın önemi, olayın sürpriz şekilde gelişmesi ve beklenmeyen olayların ve gelişmelerin varlığı, önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Terkan, 2007:565).

1.11.3 Medya ve Siyasal Manipülasyonu (Yönlendirme)

Manipülasyon kavramı, etimolojik olarak Fransızca’ da “manipüler”(ayarlamak, el ile düzenlemek) kelimesinden Türkçe’ye girmiş olup Latince’de “manipulus”(ele gelen şey) kavramından türemiştir (URL-7, 2017). Türkçe’ye Fransızca’dan gelen bu kavram yönlendirme, değiştirme, hile yapma gibi anlamları ifade etmektedir (URL-8, 2017).

Medya manipülasyonu ise, kitle iletişim araçları yoluyla maddi ve/veya manevi amaçlar doğrultusunda kitlelerin yönlendirilmesidir. Bülbül (2001:75)’e göre; medyanın

manipölasyonu herhangi bir haberin müdahale edilmesi olarak tanımlamaktadır. Ona göre bu durum holdingleşmiş medya gruplarında daha çok görölmektedir.

Medya manipölasyonun anlamlandırılması temelde iki dayanak noktası üzerinden şekillendiğı düşünölmektedir;

- 1- Bilginin çarpık olarak iletilmesi
- 2- İletilen bilginin ulaşılması hedeflenen fikre ya da duruma meşruiyet kazanarak sürekli olarak dayatılması

Bilginin çarpık olarak iletilmesi: Bilgi çarpık bir şekilde iletildiğinde pasif iletilen bilgiye karşı iki şekilde tepki vereceğı düşünölmektedir. Kişi bilgiyi ya kabul ya da ret edecektir. Kabul edilen bilgi ile kişi manipölasyona uğramış olacaktır. Fakat reddeden içinde aynı şey geçerli olabilmektedir. Çünkü bu süreçte reddedilen bilginin içerisinde doğru bilgi bulunabilir. Bu sebeple asıl maksat o doğru bilginin reddi olduğunda durum yine aynı olacaktır.

İletilen bilginin ulaşılması hedeflenen fikre ya da duruma meşruiyet kazanarak sürekli olarak dayatılması: İlk durumda hedefe ulaşamaması durumunda bilginin tekrar tekrar iletilene ulaşmasını sağlar. Bu sayede bir bilinç oluşturulur ve manipüle edilmek istenen kitlelerin “şüphe, korku ve endişe” gibi durumlara sevk edilerek manipölasyona açık hale getirilir. Bu durum sonucunda tekrar ilk duruma dönölerek bilginin çarpık halde iletilmesi yeterlidir.

Medyanın manipölasyon sürecinde üç temel modelleme bulunmaktadır. Şimdi bunlardan bahsederek bu süreci daha iyi anlamlandırmaya çalışacağız.

1.11.4 Herbert Schiller Modellemesi

Schiller (Schiller, 1993: 18)’e; göre manipölasyon süreci 5 temel durumdan oluşmaktadır.

Kişisel Tercih ve Bireyselcilik (Schiller, 1993: 20). : Bu duruma göre manipölâtörler bireyselliğı ön plana çıkararak kitleleri manipüle ederler. Manipölâtörler burada “özgürlük” kavramını ele alarak kitleler üzerinde bireyselliğı aşarlar. Bireyselliğın özgürlüğün en temel ögesi olduğu yönünde fikirler vererek özgürlük eşittir bireyselcilik bilincinin oluşmasını sağlamaya çalışırlar. Bu dolaylı bir şekilde özel mülkiyet fikrine ulaşır. Özel mülkiyetin meşrulaştırılması ve kutsanması süreciyle kişisel bir haktan daha

öte bir duruma doğru gidilmiş olur. Mülkiyet hakkının kişilik hakkı bilinci oluşturulur ve kişi bu sayede özel mülkiyet hakkı için savaşılabacak bir kıvama getirilir. Bu durumda kişi mülk sahibi olmadığında hiçbir hakkının da olamayacağı mesajına erişmiş olur. Varlık-yokluk mücadelesine itilen kişi bu uğurda her şeyi mubah görebilir hale getirilmektedir.

Yansızlık (Schiller, 1993: 25). : Tarafsızlık olarak anlayacağımız bu durum esasen manipülasyon sürecinin en temel ögesidir. Çünkü kitlelere iletilen bilgi hakkında tarafsız eşit bir durum sergilendiği bilinci oluşmadığı sürece manipülasyon şüphesi kitlelerde uyanmaya sebep olarak manipülasyonun etkisini düşürür. Medya kanalları bu sebeple sürekli olarak manipülasyonu inkâr eder ve çoğulcu, eşit ve ilkeli bir yayın yaptığı üzerinde durur. Bunun sürekli tekrarlanması halinde bilinç oluşturulmaktadır.

Değişmeyen İnsan Tabiatı (Schiller, 1993: 27). : Bu durum adından da anlaşılacağı üzere insanın değişime inanılmamasıdır. Yani manipülatörler kişilerin istek ve arzuların değişmeyeceğini düşünürler. Teknolojik ya da sosyo-ekonomik gelişmeler ne denli olursa olsun insan doğası gereği hep aynı kalacak ve basit işlevsel değişikliklerin ötesine geçemeyecektir. Bu yüzden insanlara sürekli bir şekilde neye ihtiyacı olduğunu ve onsuz olamayacağı fikrini benimsetmeye çalışır. Düzen fikri de tam burada devreye girer ve insanın doğası itibarıyla yıkıcı olduğunu söyleyerek bir düzen ve bu düzenin korunması ve uyulması yolunda fikirler vererek manipüle eder.

Sosyal çatışmanın var olmaması (Schiller, 1993: 31). : Sınıf çatışmasının olmaması durumu olarak adlandıracağımız bu durum “iyi insan” ve “kötü insan” kavramları üzerinde durarak bir sosyal çatışmanın olmadığını yalnızca veya kötünün olduğu bir toplum profili çizer. Bu oligarkların ya da egemen sınıfın devamı için olmazsa olmazlardandır. Bu sayede bir bilinç oluşmuş olacak ve toplumsal gerçeklikler reddedilecektir. Herkesin eşit olduğu ve bir sınıf çatışmasının olmadığı fikri empoze edilerek eşit olunmadığın görülmesi engellenir.

Medya Plüralizmi (Schiller, 1993: 34). : Çeşitlilik fikri beraberinde tarafsızlık fikrini doğurur. Bu durum çoğulcu ve tarafsız bir yaklaşım sergilediği düşüncesini benimsetmek için medyanın yaptığı manipülatif bir eylemden ibarettir. Bu duruma göre medyada haber veya programlarda birbirinden farklı görüşler yer alarak iletilene ulaşan bilginin tarafsız olduğu ve çeşitlilik içerdiği düşüncesini verir. Bu sayede kişinin ne hakkında düşünmesi gerektiği fikri verilmiş olur.

Schiller (Schiller, 1993:46)'e göre; bir başka manipölasyon süreci de haberlerin güncel olmasıdır. Güncellik meselesi bir yandan hizmet için çaba verildiği ve saygının hak edildiği düşüncesinin verilmesi diğer yandan sürekli halde bilgi bombardımanı ile kişilerin bu bilgileri kavrama kabiliyetlerini düşürmektedir.

1.11.5 Noam Chomsky- Medya Manipölasyonunun (Yönlendirme) 10 Stratejisi

Kamuoyu görüşünü şekillendirmede medyanın çok etkili olduğu bilinmektedir. Medya donatıları ve propagandası sayesinde toplumsal hareketleri yaratmış veya yok etmiş, savaşları mantiksallaştırmış, mali krizlerin etkisini azaltmış, bazı diğer ideolojik akımların uzantısı olmuş ve hatta kolektif benlikte medyanın gerçekliğini belirleyici olduğu görüngüsünü yaratmıştır. Peki, katıldığımız bu psiko-sosyal araçları anlamak için en yaygın stratejileri nasıl saptarız? Şükür ki Chomsky keskin bakış açısıyla bu konuda gerekli çalışmayı yapmıştır. Bu stratejiler;

Dikkat Dağıtma Stratejisi: Sosyal kontrolün birincil elementidir. Toplumsal dikkatin yönünü önemli meselelerden, politik ve ekonomik üstünlerin belirlediği değişimlerden, akış tekniğiyle ya da sürekli dikkat dağıtıcıların ve önemsiz bilgilerin akışıyla değiştirilmesidir. Dikkat dağıtma stratejisi, bilim, ekonomi, psikoloji, nörobiyoloji ve sibernetik alanındaki temel bilgilere karşı halkın ilgisini engellemek için de gereklidir. Buna göre siyasal ve ekonomik seçkinler tarafından belirlenen önemli değişim ve meseleler, kamuoyu yönlendirilerek önemsiz hale getirilir.

Sorun Yarat, Çözüm Sun: Bu teknik üç adımdan oluşmaktadır. Sorun-tepki-çözüm. Bir sorun çıkarılıyor tepki oluşturuluyor ve ardından çözüm sunuluyor. Tabi bu çözüm egemen sınıf için. Örneğin; sosyal hakların düşürülmesi yönünde bir karar alındıysa bir ekonomik kriz lanse ediliyor ardından ekonomik krize çare ürettik diyerek sosyal haklar üzerinde oynamalar yapılıyor.

Kademe Stratejisi: Kabul edilemez derecede kabul etme, aşamalı olarak uygulama, yıllar boyu azar azar isleme. Toplumun kabul edebileceği bir düzeye kadar manipölasyon yapılmalıdır. Ardışık zaman dilimleri ile devam eden yayınlarla kabul görülmesi düşünülmeyen durumlar zaman içerisinde bu sayede benimsetilir. Radikal sosyo-ekonomik durumlar 80'lerde ve 90'larda (neo-liberalizm) böyle empoze edilmiştir: Minimal devlet, özelleştirme, güvencesizlik, esneklik, büyük işsizlik, ücretler ki iyi bir gelir garantisi vermezler, bu nedenle, bir kez uygulanmış olsa, devrim getirecek pek çok değişiklik.

İşsizlik bitmeyecek fikri buna örnektir. Kimse işsizliğin bitmesi durumunu düşünmüyor bile.

Erteleme Stratejisi: Kabul edilmeyecek bir kararı “sancılı ve gerekli” olarak sunma. Uygulama öncesi toplumun kabulünü kazanma. Gelecekle ilgili fedakârlıkta bulunmak daha kolaydır. Çünkü çaba hemen kullanılmayacaktır. Toplum her zaman naif bir biçimde “yarın her şey daha iyi olacak” diye düşündüğünden bu fedakârlıktan uzak durabilir. Bu strateji topluma fikre alışmaları ve zamanı geldiğinde boyun eğerek kabul etmeleri için zaman verir.

Topluma Küçük Çocuk gibi Gitmek: Bu manipüle durumu esasen eleştiriye kapalı bir durumda habercisidir. Bu teknik temelde kendini çocuk misali gibi zihinde yer ederek eleştirilerden uzak kalmanın yoludur.

Genel halka yapılan reklamların çoğunda konuşma, tartışma, insanlar ve özellikle çocukların tonlamaları, sıklıkla zayıflığa yakındır, sanki izleyici küçük bir çocuk ya da zihinsel olarak yetersizmiş gibi. İzleyici bakışını ne kadar kazanmak istiyorsa o kadar bebeksi bir ton kullanır. Neden? Birine 12 yaşında ve daha küçükmüş gibi yaklaşırsan o kişi o yaştaki kişinin eleştirel düşüncesine sahipmiş gibi davranır.

Yansımadan Çok Duygusal Tarafı Kullanma: Duygusal bakış açısından yararlanmak kişinin rasyonel analizinde ve eleştirel bakışında kısa devreye neden olan klasik bir tekniktir. Kişiye fikirler, arzular, korku ve endişeler, zorunluluklar yerleştirmek, istenilen davranışa teşvik için kişinin bilinçaltı kapılarını açar.

Toplumu Cahil ve Sıradan Tutma: Kontrol ve köleleştirme için kullanılan teknolojileri ve yöntemleri toplumun aklının anlamaya yetemeyeceği düşüncesini aşılacak. Beraberinde “Düşük sosyal statüdekilere verilen eğitim o kadar sık ve sıradan olmalı ki planlanan düşük ve üst sosyal statüdekiler arasındaki cahillik farkı istenilen düzeyde kalsın ve alt sosyal statüdekilerin üst sosyal statüdekilere ulaşması imkânsız olarak kalsın.”

Halkın Sıradanlıktan Hoşnut Olmasını Sağlama: Aptalca, kaba ve eğitimsiz olanın kabul görüldüğü gerçeğine inandırmak.

Kendini Suçlamayı Güçlendirme: Kişilerin talihsizliği, zekâsı, yetenek ve cabaları yönünden başarısızlığı için kendini suçlamasına meydan vermek. Böylelikle ekonomik

sisteme karşı gelmektense kişi kendini suçlu hisseder dolayısıyla bu depresif hareketi önler. Hareket olmadan devrim olmaz!

Kişileri Kendisinden Daha Çok Bilme: Son 50 yılda, hızlanan bilim gelişmeleri halkın bilgisi ile egemen elit kesimin sahip oldukları ve işlettikleri arasında artan bir boşluk yarattı. Biyoloji, nörobiyoloji ve uygulamalı psikoloji sayesinde, "sistem", hem fiziksel hem de psikolojik olarak insanın gelişmiş bir anlayışa sahip olmasını sağladı. Ortalama kişiyi sistem kendisinden daha iyi tanımaktadır. Bu, çoğu durumda, sistemin bireyler üzerinde bireylerin kendileri üzerine olduğundan daha fazla kontrol ve büyük güç uyguladığı anlamına gelmektedir.

1.11.6 “Medya Yolu ile Tahrif” Modeli

Öztürk (2013:247)’ün medya manipülasyon anlatımını medyanın “*bir değeri tahrifi yada yok etmesi*” olarak tanımladığını görmekteyiz. Bu anlamda Öztürk(2013:247-248-249) geniş bir anlatımla bize 23 maddelik bir manipüle süreci ve metodu göstermektedir. Bunları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz;

- 1- Herhangi bir değeri muayyen bir biçimde sürekli olarak dışlamak,
- 2- Değerlerin üzerinde onlara karşı kötüyeyici bir tavır takınmak,
- 3- Değerlerin öne çıkan çarpıcı hatalarını yansıtmaya veya oluşturma yolu ile değerlere karşı kötü bir bilinç uyandırma,
- 4- Kişileri değerle ilişkilendirerek değerın ortaya çıkardığı kişilik üzerinde kötü izlenim uyandırma,
- 5- Değerin sürekli bir biçimde anlaşılmasını engellemek, farklı anlatımlar sergilemek,
- 6- Değer hakkında doğal olmayan bir fikri altyapı oluşturarak, değerın özgünlüğünü kaybettirmeye çalışmak,
- 7- Değerin temel taşlarına değil, içeriğine yönelik eleştiriler yaparak bu konuda gelebilecek tepkilere karşı manipülasyon gerçekleştirmek,
- 8- Değerle alakalı olmayan bir başka şeyler üzerinden bağlantı kurularak değer eleştirisi yaparak manipüle etme,
- 9- Semboller üzerinden değer eleştirisi gerçekleştirmek,

- 10- Değeri gündem haline getirirken bilgisizleştirme yolu kullanarak değeri yüzeyselleştirmek. Bu sayede değerin asıl görüntüsünü köpük-bilinç/ler³ oluşturmak,
- 11- Farklı bir değer ile değer birimleri üzerinde yer değiştirme yoluyla yanıltma
- 12- Değere karşı hakim-sanık mantığı üzerinden inceleme yapmak. Bu sayede değerin taraftarlarına özgüven kaybı yaşatarak dışlamak,
- 13- Değer üzerinde “gerici” bir bilinç düzeyi oluşturmak amacıyla değere nostaljik anlamlar yüklemek,
- 14- Değerle ilgili oluşan bir akımı popülize etme yoluyla bütünlüğü yok etmek,
- 15- Değerin savunucularının muhalif tavır ve söylemleri ile değeri tutarsızlaştırmak,
- 16- Değeri yansıtırken itici göstermeye çalışmak,
- 17- Değerin tanzimi hakkında alakasız bir dekor kurma yolu ile bilinçaltına bunu işlemek,
- 18- Değere ilişkin muhalif tavırların yoğun ve etkili olduğunu göstererek, değeri kitlelerin psikolojisinde yasaklı hale getirmek,
- 19- Değerin meşruiyetini yitirdiği yönünde bir bilinç oluşturmak amacıyla bu değere karşı belli kurumlarında tepki gösterdiğini vurgulamak,
- 20- Değere karşı sağduyuyu yok etme amacıyla değeri marjinal gibi gösterme,
- 21- Değerin tehlikeli olduğu yönünde bilinç oluşturmak amacıyla gergin bir dekorla gösterme,
- 22- Değerin rehavet sürecine girmesi amacıyla bilinçlerde bıkkınlık yaratmak,
- 23- Değeri temelsiz hale getirmek amacıyla değere haiz kişilerin kendinden şüphe edecek hale dönüştürme çabası.

Bunlarla beraber Öztürk (2013:249), III. Dünya ülkelerini istenilen forma uydurmanın değiştirmenin ve dönüştürmenin en etkili yolunun medya olduğunu söylemektedir.

Medyayı kavramsal tarihsel ve daha birçok anlamda anlatmaya çalıştığımız birinci bölümümüzü burada tamamlayarak konumuzla bağlantılı olarak Türkiye’de medyanın siyaset ile ilişkisini inceleyeceğiz.

³ Köpük-bilinç: “Hem üretenin hem de tüketenin işini kolaylaştıran anında ilgi uyandıran ve diğer alternatiflere ihtiyaç duymadığı gibi onların ölü doğmasını sağlayan bir bilinç düzeyidir”. Daha fazlası için bakınız: Ali Öztürk (2013). İmajoloji.

BÖLÜM II.

TÜRKİYE’DE MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ

Birinci bölümde genel olarak medyanın kavramsal, tarihsel sürecini anlatarak medyayı birçok yönüyle ifade etmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra konunun Türkiye’de geçmesinden ötürü Türkiye’de medyanın tarihine, siyasetle ilişkisine, bulunan medya ağlarına bakmak gerekmektedir. Bu bölümde genel çerçevede Türkiye’de medyanın tarihsel süreci anlatılacaktır.

2.1 Türkiye Medyasının Tarihsel Seyri

Türk medyası İstanbul’da küçük bir matbaada ortaya çıkmaya başlamıştır. 1727 tarihinden bugüne kadar yaşanan birçok olay Türk medya tarihinin inişli çıkışlı görüntüsü, tüm bu gelişmelere rağmen hızla baş döndürücü bir şekilde yoluna devam etmektedir. Osmanlı Devleti’nde demokratikleşme sürecini başlatıp, Kuva-i Milliye hareketi ve Milli Mücadelede toplumun nabzını tutarak halka destek olan gazete ve dergiler cumhuriyetin kuruluş sürecinde halktan aldığı destekle beraber daha bağımsız bir görüntüye bürünmeye başlamıştı. İlk Türk gazetesi Takvim-i Vekayi ismi ile 1831 yılında çıkarılmış ve günümüzde Resmi gazete olarak yayın hayatına devam etmektedir. Bu gazeteyi özel ilanları ile dikkatleri üzerine toplayan Ceride-i Havadis izlemiştir. Türk gazeteciliğinde halkın yaşamını takip eden ve günlük olayları işleyen Tercüman-ı Ahval gazetesi de 1860 yılında yayın hayatına başlamıştır (Özer, 2011).

Geçmişten bugüne kurulan kapatılan veya kapanan birçok medya organlarına rağmen bugün Türkiye Cumhuriyeti’nde 6802 gazete ve dergi, 1190 radyo ve televizyon kurumu ile gün geçtikçe büyüyen bir medya sektörü bulunmaktadır. Türkiye içerisinde yayın yapan gazete ve dergilerden ortalama yüzde 60’ı yerel bazda, yüzde 5’i bölgesel ve yüzde 36’sı ise ulusal bazda yayın yapmaktadır. Günlük gazeteler, gazete tirajlarının yıllık ortalamasına bakıldığında yüzdeler olarak büyük kısmını (%88’ ini) oluşturmaktadır. Buna ek olarak 1920 yılında yayınlanmaya başlayan Ceride-i Resmîye –bugünkü adıyla Resmi Gazete- Başbakanlık tarafından 1928’den beri yayınlanmaya devam etmektedir. Türkiye televizyon tarihi ortaya çıkışından itibaren, hem kitle iletişim aracı olarak etki boyutu hem de ekonomik açıdan yazılı medyaya nazaran daha dikkat çekici ve ön planda durmaktadır.

Medya yayınları toplamda ortalama 18 milyon haneye ulaşmaktadır. Ulaştığı bu ev ve işyeri vb. gibi birçok alanın büyük bir kısmı, geniş bant ve çok kanallı platform olma özelliğine sahiptir. Kısaca birçok insan bu çok kanallı platformlara erişebilmektedir. Son yıllarda özellikle dizi sektöründeki atılımlar ve gerçekleştirilen prodüksiyonlar sayesinde, Türkiye medya sektöründe dünyanın en önemli içerik üreticileri arasına girmeye başlamıştır (TCBBYEGM,2013).

2.1.1 Osmanlı Dönemi Medya ve Siyaset İlişkisi

Osmanlı Devleti'nde ilk basımevi İstanbul'da 1495 yılında Museviler tarafından kurulmuştur. Sameul ve Nahames kardeşler, basımcı David ile beraber 1494 yılında Hazreti Musa'nın "Beş Kitap" adlı kitabını basarak basımevi oluşturmaya başlamışlardır. Bu oluşumu 1500'lü yıllara gelindiğinde Halep, Selanik ve Edirne gibi şehirlerde öncü Musevi'ler olarak diğer başka basımevi kuruluşları takip etmiştir. Yine İstanbul merkezinde 1567 yılında Ermeni, 1627 yılında da Rum basımevleri izlemiştir. Musevi azınlıkların öncülüğü ile oluşturulan basımevleri giderek çoğalmaktaydı. Osmanlı'da o dönem kurulan basımevlerinden 37 sini 1494 ile 1729 yılları arasında azınlıkların kurduğu bilinmektedir. Dönemle ilgili bilinene göre basımevlerinde hiçbir kitap Türk diliyle basılmamıştır. Dengelerin bozulması istenmiyordu çünkü binlerce kişi ekonomik hayatını el yazması ile sağlamaktaydı.

Osmanlı Devleti'nde bilinen ilk gazete Fransız Devrimi sonrasında İstanbul'da Fransız Elçiliği'nde çıkarılmıştır. Osmanlı Devleti sınırları içerisinde ilk kez 1795 yılının ortasında bir gazete çıkarılmıştır. Fransızca olarak basılmış ve "Haberler Bülteni"(Bulletin des Nouvelles) adıyla çıkarılmıştır. Ayrıca bir Fransız olan Alexander Blacque'nin Fransızca olarak çıkardığı "Doğu Gözlemcisi"(Spectateur Oriental) dönemin ilk özel gazete olma unvanını taşımaktadır.

Dönemin şartları ve halkın gazeteye bakışı mesafeli hatta taassup derecesinde olmasından dolayı Türkçe bir gazete çıkarılması bir asır daha geçiştir. Kitaplarda olduğu gibi gazetelerde de genel olarak Fransızca ve ayrıca diğer yabancı diller kullanılmış, basım ve yayım yapılmıştır (Tokmakoğlu, 2010:2).

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılda değişen dünya şartlarının ve gelişmelerin bir sonucu olarak II. Mahmut medyanın gücünden yararlanarak toplumla iletişim sağlamak ve yaptığı projeleri topluma anlatmak amacıyla basılmasını istediği ilk gazete Takvim-i

Vakayi'dir. Bu gazete aynı zamanda ilk Türkçe yayınlanan gazetedir (Gürkan, 1998: 26). Ardından yayımlanan ve Tanzimat Fermanı'nı halka duyurmak amacıyla kurulan Ceride-i Havadis ile benzer olarak Takvim-i Vakayi de yarı resmi gazetelerdendir. 1840'ta kurulan Ceride-i Havadis, İngilizlerin baskısı ve kapitülasyonların verdiği haklar neticesinde yine bir İngiliz olan William Churchill'e yayınlattırılmıştır (Topuz, 1973:8). II. Meşrutiyet'ten sonra yayınlanan 1909 Matbuat Kanunu ile beraber basın özgürlükleri ilk olarak sınırlandırılmış ve bu kanun 1931 yılına kadar geçerliliğini üzerinde değişiklikler olmasına rağmen devam ettirmiştir (Adaklı, 2006:99).

2.1.2 Tek Parti Dönemi Medya ve Siyaset İlişkisi

Siyasal ve sosyal hayatta önem arz eden basının iktidar ile ilişkisi hemen hemen her dönem içerisinde göze çarparak önemli bir konu olagelmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulumunun akabinde ortaya çıkan Tek Parti rejimi tarihteki önemli bir zaman dilimidir. Bu dönemdeki basın-iktidar ilişkisi de ayrıca üzerinde durulması gereken bir husustur.

Milli Mücadelenin başarı ile sonuçlanmasının hemen ardından basın hayatına da yansımış denetim ve sansür uygulamaları tamamen kaldırılmıştır. Başta başkent Ankara olmak üzere İstanbul ve Anadolu'nun diğer tüm şehirlerinde gazete ve dergilere serbestlik gelmiştir. Fakat uzun zaman geçmeden hilafetin kaldırılması ve cumhuriyetin ilanı gibi konuların gündeme gelmesi Türkiye'de siyasal gerginliklerin hararetini yükseltirken basın üzerinde de sert tartışmaları ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan bu tartışmalar öylesine şiddetli hale gelmiştir ki Ankara Cumhuriyetin İstanbul ise Hilafetin taraftarı gibi bir kutuplaşma zuhur etmiştir.

Bu kutuplaşmanın üzerine basın üzerindeki ilk sansür 3 Kasım 1923'te Cumhuriyetin ilanının hemen ardından olmuştur. Matbuat kanununa bir madde ilave edilerek Cumhurbaşkanı yani Mustafa Kemal Atatürk hakkında yazılacak olumsuz görüşler 3 ay ile 3 yıla kadar ceza-i müeyyide uygulaması getirilmiştir. Böylece Cumhurbaşkanı ve Cumhuriyet rejimi kanun ile korumaya alınmış, eleştirilemez hale gelmiştir. Şeyh Said isyanıyla beraber çok farklı bir noktaya ulaşan basın-iktidar ilişkisi kutuplaşmayı daha muayyen bir hale getirmiştir. İktidar tarafından iddia edilen şey İstanbul basınının toplumu kışkırtması rejim düşmanlığı yapması ve şeriatçı bir kimlikle halkı galeyana getirmeye çalışmasıydı. Şeyh Said isyanından hemen sonra 4 Mart 1925'e gelindiğinde Takrir-i Sükûn kanunuyla hükümet meclisten daha geniş yetkiler alarak

gücünü arttırmıştır. Sonraki gün hükümete muhalif olan medya organları hızlıca kapatılmıştır. Kapatılan medya işletmelerinin sorumlu müdürleri ve bir kısım yazarları dönemin İstiklal Mahkemelerine sevk edilmiştir. Elazığ'da kurulan Şark İstiklal Mahkemesi'nde Sebilürreşad dergisinden Eşref Edip, Tevhid-i Efkâr gazetesinden Velid Ebuzziya, Son Telgraf gazetesinden Sadri Ethem ve Fevzi Lütfi, Toksöz gazetesinden Abdulkadir Kemali, Vatan Gazetesi'nden Ahmet Emin Yalman, Ahmet Şükrü, Suphi Nuri, İsmail Müştak ve İhsan Safa gibi isimlerden oluşan 10 gazeteci yargılanmıştır. Bu ve benzeri yargılamalar sonucu Cevat Şakir, Hüseyin Cahit Yalçın ve Zekeriya Sertel gibi isimlere sürgün cezası verilmiş diğerleri ise serbest bırakılmıştır. Siyasi alanda Takrir-i Sükûn kanunuyla elde edilen 'sakin ortam' basın alanına da böylece yansımış oldu. Medyanın tümüyle tahakküm altına alındığı bu dönem için Zekeriya Sertel şu ifadeleri kullanmıştır; "Basın sıkı bir baskı altında yaşıyordu. Telefonla gazete başyazarlarına verilen emirlerin dışına çıkılamazdı. En ufak bir hata yüzünden, gazete haftalarca kapatılır, sorumlular mahkemeye verilirdi. Yani tek kelimeyle halk nefes alamıyordu. Havasızlıktan ve hürriyetsizlikten boğuluyordu". Bu sözler medya üzerindeki baskıyı ve siyasi kuvveti çok iyi açıklamaktaydı.

1930 yılına gelindiğinde Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması ile beraber 1925-30 yılları arasındaki bu "havasız hürriyetsiz" olarak tarif edilen dönemde bir süreliğine de olsa bitmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün bizzat talebi ile kurulan SCF (Serbest Cumhuriyet Fırkası) siyasal alandaki kara bulutları dağıtarak "havasız hürriyetsiz" ortama hava ve hürriyet getirmiştir. Bu durum doğal olarak basında da yaşanmıştır. Son Posta ve Yarın gibi dönemin gazeteleri İnönü Hükümetine karşı ciddi eleştiriler getiriyorlardı. Fakat bu özgürlük daha fazla devam etmeyecektir. Basın SCF gibi bir sona doğru ilerliyordu.

Serbest Cumhuriyet Fırkası'na karşı toplumun teveccühü bir hayli yüksek olduğundan dönemin aydın ve yöneticileri bu durumu gerici, alçak, nankör ve serseri gibi suçlamaya ve aşağılamaya girişmiş bunu tüm muhalif basın içinde yaparak kendilerine aykırı tüm sesleri ihanetle ve alçaklıkla suçlamıştır. SCF'nin toplumdan gördüğü büyük teveccühün ve devamındaki çatışmaların sonunda kötü sonuçlanacağı endişeyle feshedilerek bu muhalif ses ortadan kaldırılmıştır. Buna rağmen muhalif basın hükümete karşı tutumunu değiştirmemiş eleştirilerine devam etmiştir. Bu eleştiriler neticesinde Yarın gazetesinin Başyazarı ve sahibi Arif Oruç Menemen olayı ile ilgili kaleme aldığı bir

yazısında İzmir Valisi'ni suçladığı gerekçesiyle 7 ay ceza alarak mahkûm edilmiştir. Gelişen bu olaylar basına karşı sertleşecek bir tutumun göstergesiydi.

Yaşanan olayların üzerine Meclis'in gündemine Basın Kanunu getirilmiştir. Çıkarılacak bu kanunla basının rejime uygun hale gelmesi sağlanacaktı. Aksaray Milletvekili Süreyya Bey, basında kaleme alınan yazılardan birkaç örnek söyleyerek “Bunun basın özgürlüğü değil, milleti bozguna uğratmaya uğraşan alçakça düşmanlık, devrimlere ve cumhuriyete hainlik meselesi.” olduğunu söylemiş ve “..bu zehirli havadan ammenin vicdanı pek mustarıptır. Binaenaleyh TBMM'nin vaziyeti mütalaa ile bu hususta karar vermesini elzem görüyoruz” demiştir. Bu sözler neticesinde basın içerisindeki muhalif sesler hakkındaki düşüncesini beyan etmiştir. Edirne milletvekili Şeref Beyde “... bize devrim basını gerekli. Çünkü devrim henüz görevini tamamlamamıştır” demiştir. Bu söylemiyle basın hakkında totaliter bir tutum olması gerektiğini savunmuştur. Bu ve benzeri görüşlerin ardından Basın Kanunu meclisin kabulüne sunulmuş ve onaylanarak yürürlüğe sokulmuştur. Bu kanunla beraber hükümet lüzumlu olduğunu düşündüğü vakit medya organları üzerindeki tahakkümünü gerçekleştirebilecek ve onları kapatabilecektir. Kanunla beraber basın artık denetim altına girmiştir. Tek Parti yönetimi bu sayede ülkedeki yönetim tarzına kendini daha da perçinleyecek bir hamle yapmıştır.

Tek Parti yönetiminin medyaya karşı bakışını en net biçimde gösteren ve bu durumu özetleyen cümle dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'dan gelmiştir: “Matbuat yaşadığı muhitin siyasi rejimine intibak eder. Her rejim kendisine muvafık vatandaş tipi aradığı gibi matbuat tipi de arar”. Tek Parti yönetimi böylece kendisine uygun basını da oluşturmuş oldu (Aymalı, 2011:1).

Pek tabii olarak böyle tarih bu şekilde devam etmeyecektir. Kısa bir süre sonrasında çok partili hayata geçiş ile dengeler değişecek beraberinde medyada bundan nasibini alacaktır.

2.1.3 1950-1960 Dönemi Medya ve Siyaset İlişkisi

Demokrat Partinin iktidara gelmesi ilk yıllarında göze çarpar bir şekilde basın-iktidar ilişkisini olumlu yönde etkilemeye başlamıştır. Bu ilişkilerin iyileşme sürecine girmesi yalnızca yasal düzenlemeler ile değil beraberindeki her ay mutad olarak gazetelerin yazı işleri müdürleri ve gazete sahipleriyle yapılan toplantılar olmuştur.

Refah seviyesinin yükselmeye başladığı ekonominin büyümeye başladığı bu süreçte basın-iktidar arasında da direkt olarak bir çatışma yaşanmamıştır. Hatta Demokrat Parti'nin kurulma sürecinde yayına başlayan Hürriyet Gazetesi (1 Mayıs 1948), Hükümete gelen DP'nin faaliyetlerini destekler bir tavır sergilemiştir. Her ne kadar soğuk savaşın etkisiyle Amerikancı bir duruşla bunu yapsa da dönemin şartları birçok medya organını Sovyet Rusya tehlikesine karşı muhafazakâr Demokrat Parti'yi destekler pozisyonuna getirmiştir (Zürcher:1995:313).

DP iktidara gelmesiyle beraber 15 Temmuz 1950 tarihinde çıkardığı Basın Kanunu ile basına karşı getirdiği özgürlükler DP'yi yıpratmaya başlamıştır. Muhalif basının hakaretamiz yazılarına karşı açılan mahkemelere 5680 sayılı Basın Kanunu gerekçesiyle ceza verilmiyordu (MBK:1960:6).

6-7 Eylül olaylarında da başrol oynayan basının ve yeniden kutuplaşma sürecinin başlamasıyla beraber DP'nin icraatlarının da beklentiyi karşılamak yerine kötüleşmeye başlamasıyla (karaborsa, yüksek enflasyon, rüşvet, vurgun IMF borçlarının ödenmelerinde ortaya çıkan açıklar devalüasyon vb.) bu konuların basın tarafından halka ulaştırılacağı endişesi taşınmaya başlanarak durumları tersine döndürmüştür (Değirmenci,2010:115).

6-7 Eylül sonrasında ülkenin iç ve dış siyasi ve ekonomik sorunlarının 1956 yılında daha da ağırlaşması hükümetin hem muhalefetten hem de basından sert eleştiriler almasına sebep olmuştur. Bu durum da iktidarda yeniden huzursuzluk yaratmaktaydı. Bundan ötürü hükümet, 1956 yılında 5680 sayılı Basın Yasasının bazı maddelerinde değişiklik yaparak yasaya üç yeni madde eklemeye karar vermiş ve konu hakkında tasarı hazırlamıştır. Hazırlanan tasarıya göre; süreli yayınların sorumlu müdürlerinde sürekli Türkiye'de ikamet etmeleri, lise ve üstü mezuniyet derecesine sahip olmaları, kamu (amme) hizmetlerinden yasaklı olmamaları, kusurlu suçlar ve ağır hapis ve kusurlu suçlar hariç altı aydan fazla hapis cezası hükmü almamış olmaları gibi kriterler aranmıştır. Bu kriterlerin yanında ayrıca süreli yayınlarda işlenen bir suçtan dolayı suçu işleyen ile birlikte haber ya da belgeleri verenlerle, sorumlu müdürler ve yayının sahiplerinin de cezalandırılmaları kabul edilmiştir (Aslan,2014: 80).

5860 sayılı Basın Yasası'nın yanında iktidar parti, 6334 sayılı “yayın yolu ile veya radyo ile işlenecek bazı suçlar konusundaki yasa” da da değişikliğe gidebilmek adına bir tasarı hazırlamıştır. Hazırlanan tasarıya göre; Neşir yoluyla ve radyo ile namus, şeref ve

haysiyete tecavüz edilmesi veya hakarete bulunulması 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ile cezalandırılması öngörülmüştü (Korkmaz, 1988: 278).

İktidar tarafından basına uygulanması istenilen bu sınırlamalar ve ağır koşullar muhalefetin tepkisine yol açmıştır. Bunun sebebi de hazırlanan tasarıların kabul edilmesiyle basın, ceza korkusuyla görevini özgür bir şekilde yapamaz hale gelecekti. Hazırlanan basın tasarılarına destek veren ve savunan tek gazete, o zamanlar iktidarın yayın organı olan Zafer gazetesi olmuştu. 6 Haziran 1956 tarihinde, Basın yasasında değişiklik yapan 6733 sayılı yasa TBMM’de oylamaya sunulmuş ve oylama sonucunda 286 olumlu oy, 51 olumsuz oy çıkmış bunun sonucunda da tasarı ezici bir üstünlük ile kabul edilmiştir. İktidar partisi olan Demokrat Parti milletvekillerinin yarısı oylamaya katılmayarak kabul edilen bu yasaya olan tepkilerini göstermişlerdir. İktidar meclisten geçirdiği bu yasa ile, basınla arasındaki tüm bağları koparmış oldu. DP, özellikle muhalefet olduğu dönem ile iktidar olduğu ilk döneminde büyük desteğini gördüğü basına, karşı tutum sergilemiş oldu. Bu süreçten sonra basın da mücadelesini oldukça zor koşullar altında sürdürmek zorunda kalmıştır (Albayrak, 2004: 285-287).

2.1.4 1960-1980 Dönemi Medya ve Siyaset İlişkisi

Milli Birlik Komitesi’nin (MBK), 27 Mayıs 1960 ihtilalini gerçekleştirmesinin ardından basına yönelik kısıtlayıcı yasaların uygulanmasını durdurmuştur. Bununla birlikte basın organları rahat nefes almışlardır. Fakat basındaki bu rahatlık beklenilen aksine sorumsuz yayıncılığa doğru ilerlemiştir. Gelişen bu durumdan basın çalışanları da rahatsız durumdaydılar. İhtilal sonrasında siyasi partilerin ve üniversitelerin düzenlenmesinden sonra basına yönelik kısıtlayıcı uygulamaların gündeme gelmemesi için basın özdenetim mekanizması oluşturulması yönünde çalışmalara başlanmıştır (Alemdar,1996:78).

Bu kanunla dizayn edilen serbest düzen korunamamış kısa süreli olmuştur. Siyasi serbestleşme yolu ile, fikir ve medya özgürlüğü sınırlarının genişlemesi iyi karşılanmasına rağmen kısa vadeli olduğu için basın ve yayın organları tarafından yeterli derece de faydalanılamamıştır (Ural, 2010:263). Rekabetçi piyasa düzeni ve dönemin şartlarından dolayı medya kendi denetimini yeteri kadar gerçekleştiremediği için kendi içinde bölünme ve kutuplaşma yaşamıştır (Özer, 2011:110).

1961 yılı 9 Temmuz günü kabul edilen, 1961 Anayasa’sında 22. Madde basında özgürlük korumaya alınmıştır. Yazılı medya yayınlarının toplanılması sadece mahkeme

kararlarıyla, tamamen yayınlara son verilmesi ise belirli şartlar içinde oluşan mahkûmiyetlerle bağdaştırılmıştır. 1961 Anayasası'nın 23. ve 24. maddelerinde yazılı yayın ürünlerinin yayınlanmasında; ekonomik teminatlar, yayın izinleri aranmayacağı ortaya konulmuştur. Bu düzenleme basın özgürlüğü ve kamuoyunun serbest bir ortamda rahatça gelişmesi açısından çok önemli bir durumdur (Değirmenci,2010:120).

Ayrıca 1961 Anayasası'nın 121. Maddesine göre radyo (ilerleyen yıllarda radyoya televizyonda ekleniyor), tarafsız ve özerk bir kamu kuruluşu kimliğinde yönetilmeye başlanmıştır (Değirmenci,2010:121). Bu maddenin orijinal içeriği şu şekilde düzenlenmiştir;

“Madde 121.- Radyo ve televizyon istasyonların idaresi özerk kamu tüzel kişiliği halinde kanunla düzenlenir. Her türlü radyo ve televizyon yayımları, tarafsızlık esaslarına göre yapılır. Radyo ve televizyon idaresi, kültür ve eğitime yardımcılık görevinin gerektirdiği yetkilere sahip kılınır. Devlet tarafından kurulan veya Devlettten malî yardım alan haber ajanslarının tarafsızlığı esastır.”

2.1.5 1980-2002 Dönemi Medya ve Siyaset İlişkisi

12 Eylül 1980 darbesi ile 6 Kasım 1983 genel seçimi arasında ki dönemde yönetimin denetleyici ve yönlendirici yönleri medya hayatında gözlenmektedir. Askeri müdahalelerle siyasi hayata son verilmesi, partilerin kapatılması, atama yolu ile yönetime getirilen bir başbakan, onun liderliğinde oluşturulan bir kabine ve basın yayın organlarının iletişim faaliyetlerinin kısıtlanması bunun örnekleri olarak verilebilir (Işık, 2007:155). Yaşanılan bu süreçte yazılı yayın organları üzerinde ki otoriter uygulamalar oldukça çoğalmıştır. Çoğu basın kuruluşunun yayın hayatına son verilmiştir. Dönemin en sık kapanan gazetelerinden biriye Cumhuriyet'ti, yayınlarının bazılarında mavi renk kullanması ve mavi rengin de referandum da “hayır” ı temsil etmesi nedeniyle bile kapandığı olmuştur (Özgentürk, 2008:42).

12 Eylül yönetiminde yazılı yayın organlarının neleri yayınlayacaklarına sıkıyönetim komutanlarının karar vermesinden dolayı, basın mensupları 12 Eylül yönetiminin uygun göreceği yumuşak bir üslup benimsemişlerdir. 12 Eylül yönetimi ile birlikte basın, gelir getiren bireysel bir iş alanı özelliğini kaybedip yatırım yapılan ve karşılığının yatırım yapan kişi tarafından alınmak istenildiği bir alana dönmüştür (Özer, 2011:110). Bununla birlikte bu dönem medya Türkiye’ de istenen tüketici toplum niteliğini

oluşturabilmek için dağıtım ve reklam aracı olmuştur. Promosyon dağıtımına ve ürün reklamlarına yer verilmiştir. Bu gelişmeler içerisinde medya kanalıyla kapitalist düzenin temel prensiplerinden biri olan ben kavramı biz kavramı yerine topluma empoze edilmeye çalışılmıştır. Öğretilmeye çalışılan bu yolla topluma kolay yoldan para kazanma ve böylece tembellik aşılanmaktaydı. Bu doğrultuda kısa yoldan köşeyi dönme, dolandırıcılık, iş bitirici olma gibi değerler aktarılmıştır (Ural, 2010: 285).

1964 yılında kurulan Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, ülkedeki yasalar ile yayın tekeline sahipti. TRT (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu) 1980 darbesi sonrasında askeri rejimin 1983 yılında çıkarmış olduğu 2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu ile de yasal yayın tekeline devam etmiştir (Değirmenci, 2010: 126). MGK'da 11 Kasım 1983 yılında kabul edilen 1 Ocak 1984 tarihinde yürürlüğe giren kanunun en önemli özelliği yayın tekelinin TRT'de olmasına rağmen ülkede yayın yapan tüm radyo ve televizyonlara ilişkin bir kanun olarak düşünülmesi olmuştur. Bunun düşünülmesinin en temel göstergesi 2954 Sayılı Kanun ile Radyo Televizyon Yüksek Kurulu (RTYK) kurulmasıdır. Radyo Televizyon Yüksek Kurulu daha sonradan Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) adını alarak basın ve yayın üzerinde mutlak bir denetime sahip olacaktır (Kejanlıoğlu, 2004: 222).

Türk Medyasında gazetecilik 1950'li yıllardan hemen hemen 1980'li yıllara kadar aile işletmesi gibi babadan oğula geçen bir yapıya bürünmüştü. Ancak 1990 yılına gelindiğinde bu değişmiştir. Büyük sermayedarlar medya sektörüne girmesiyle bu sektörde daha liberal bir medya sürecine geçilmiştir. 1990'lı yıllara bakıldığında neredeyse hiç klasik tarzda yani babadan oğula geçen bir medya şirketine rastlamamaktayız (Özgentürk, 2008:51). Bu dönemde yüksek tirajlara ulaşan ve geniş kitlelere daha kolay ulaşabilen medya sahipleri ve kuruluşları ellerindeki medya gücünün farkına vararak propagandalarını aktif bir şekilde yapmışlardır. Medya gücünden yararlanarak, onu gerektiğinde şantaj aleti ve bir silah gibi kullanım amacı güden büyük sermayedarlar bu sektörü de ele geçirmeye çalışmışlar ve esasen bu konuda başarıya da ulaşmışlardır (Özer, 2011:111).

1980-1989 yılları arası basında sansürün sıkça görüldüğü bir dönem olmuştur. Belirtilen yıllar arasında 850 yayın yasağı, 2627 gazeteci hakkında 1820 dava ve 26 gazetecinin toplamda 784 yıl mahkûm oldukları görülmüştür (Değirmenci, 2011: 134). 1990'lı yıllarda özel televizyon kanallarının ve bu kanallarda haber bültenlerinin

yaygınlaşması ile medya- siyaset ilişkisinde görsel medya hâkim unsur haline gelmiştir (Şahin, 2012:28).

2.1.6 2002 ve Sonrası Medyanın Durumu

2002 ve sonrası yıllarda medya- siyaset ilişkileri 1980 olayları sonrasındaki alışkanlıkların devamı niteliğindedir. Medyanın ticarileşmesi ile açığa çıkan çözümler sonucunda medyada yeni bir yapılanma doğmuş ve bu yapılanmada AB (Avrupa Birliği) süreci ivme kazandırmıştır. Yapılanma doğrultusunda izlenen yol fikir ve ifade özgürlüklerinin genişletilmesine olanak sağlamıştır (Şahin, 2012:28).

1990'lı yıllarda medya, büyük grupların himayesi altındaydı. 2000'li yıllarda ise bu süreç siyasal iktidar tarafından hızlandırmış, önündeki engellerin kaldırılmasını sağlamış ve kontrolü altındaki kuruluşlar sayesinde medya tekeli olgusunun olanaklarından seçim dönemlerinde doğrudan ve fazlasıyla faydalanıldığı yıllar olarak tarihe geçmiştir. Buna karşın medya kartellerinin de bu süreçten oldukça kârlı çıktığı gözlemlenmektedir. Çıkan sonuç doğrultusunda medya patronları ile siyasilerin menfaatleri doğrultusunda karşılıklı bir alışverişin olduğu söylenebilir (Değirmenci, 2010: 142).

Teknolojinin gelişmesiyle basın, yönetimlerin üstündeki gücü ve etki alanı giderek yükselmiştir. Bu süreç ile beraber medya “dördüncü kuvvet” olarak adlandırılmaya başlamıştır. Bu isimlendirmeyi hak edecek konuma ulaşmıştır medya çünkü geniş kitleleri yönlendirebilen, manipüle edebilen, harekete geçirebilen ve bu sayede kitleleri güç-iktidar özelinde kendi çıkarları neticesinde kullanabilir bir konuma erişmiştir (Özer, 2011). Medya, teknolojik gelişmelerin iletişim alanına getirdiği katkıların ve çok uluslu sermayelerin desteğiyle beraber, geçmişe istinaden daha etkin, aktif ve önemli hale gelmiştir. Artık medya ihtivası dolayısıyla iktidarların ve iktidar kavgasına girişenlerin vazgeçilmez bir aygıtı haline gelmiştir. Egemen ideolojiler bu nedenle medyayı daha etkin daha aktif kullanmaya başlamışlardır (Ural,2010:10).

Medyanın bu denli önem arz etmesiyle beraber özellikle bu yıllarda medya alanında tekelleşmeye rastlanmaktadır. Sermaye büyük medya kuruluşlarını ele geçirmekte bununla tekelleşme yoluna gitmektedirler. Özellikle çapraz tekelleşme yoluyla sermayedarlar basını da kullanarak diğer sermaye alanlarında ve güç-iktidar ilişkisi nezdinde medya gücünden yararlanmak istemektedirler. Böylece diğer birçok alandaki şirketlerine kolayca rant sağlayabileceklerdir (Özer, 2011:113).

Son yüzyılda uluslar üstü sermaye-iktidar-medya üçgeni gelişmemiş veya az gelişmiş ülkelerde daha aktif ve daha etkin bir şekilde baskı ve manipülasyon yapabilmektedirler. Gelişmiş toplumlarda ise bu üçgen daha farklı yol ve yöntemlerle yerleşmiş bilgiler üzerinde oynamalar yaparak çıkarları neticesinde toplumları yönlendirmektedirler (Erdin, 2010:70).

Yaşanan gelişmeler sonucunda, 26.04.2004 tarih ve 5187 sayılı yasa ile yeni Basın Kanunu ilan edilmiş ve kanunun 3. Maddesi'nde "Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir." denilerek özgürlüğün kapsamı açıklanmıştır. Yapılan kanunda bir madde de hem özgür basın vurgulanmış hem de özgürlüğün sınırları çizilmiştir. Değirmenci (2010: 143) çıkarılan kanun ile 1950 tarihli Basın Kanunu ile kıyaslamış ve eski kanunun ilk maddesinde yer alan "Basın serbesttir" hükmünün kaldırılmış olması ve bunun "Basın özgürdür" şeklinde dönüştürülmesine dikkat çekerek basının serbest olmadığını sadece belirtilen sınırlar içinde özgür davranabileceği bir alan olduğuna vurgu yapmıştır.

Tarihsel ve siyasal anlamda genel çerçevesini çizdiğimiz medya sektörünün 28 Şubat ile ilişkisi olduğunu düşünüldüğünden özel medya sektörünün 1990'lı yıllarla beraber gelişmesiyle birlikte değişen yasal düzenlemelere değinilecektir.

2.2 Türkiye'de Medyayla İlgili Yasal Düzenlemeler

Cumhuriyet döneminin ilk basın yasası 1931 yılında yürürlüğe girmiştir. İlk yasa 70 maddeden oluşmakta ve Matbua Kanunu adında yayınlanmıştır (Özer, 2011: 106). Kanuna göre Tek partili dönemde basın kontrol altına alınması gereken bir kurum olup tek sesliliğin önünü açmaktadır (Güz,1993: 7). Medya, kanunlar çerçevesinde hareket etmek zorunda ve bunun dışında hareket eden medya kurumlarına ağır cezalar verilmekteydi (Özer, 2011: 106). Kanunun 50. Maddesi ile Bakanlar Kurulu gazete kapatma yetkisine sahip olmuş ve kapatılan gazete yetkililerinin kapanma süreci içerisinde başka bir isim ile gazete çıkarmaları yasaklanmıştır (Kabacalı, 2000: 128).

Türkiye Cumhuriyeti'nde özel yayınlarla ilgili radyo ve televizyon yayınlarının izinleri 1993 yılında Anayasa'nın 133. Maddesindeki değişiklik ile başlanmıştır. Kamu yayıncılığındaki bu tekele dayanak oluşturan maddedeki bu değişiklik ile beraber Türkiye'de radyo ve televizyon yayınlarına serbestlik getirilmiştir. Bunun devamında

1994'te 3984 sayılı kanun olan Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun yürürlüğe sokulmuştur.

Teknolojik gelişmelerin giderek hızlanması ve 3984 sayılı kanunun 2002 yılında 4756 sayılı kanun yürürlüğe sokularak değiştirilmesi, özellikle medya sektöründeki sahipliğin düzenlenmesini barındıran maddelerin Anayasa Mahkemesi'nce iptali yeni bir kanuna ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Bu yüzden 2011'e gelindiğinde 6112 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun yapılarak 3 Mart 2011 tarihinde yürürlüğe sokulmuştur. Bu kanun oluşturulurken AB(Avrupa Birliği) ile uyumlar göz önünde bulundurulmuştur. Bu nedenle Kanun hazırlanırken, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi'nin 3 Ekim 1989 tarih ve 89/552/EEC Sayılı Audiovisual Media Services Directive(Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi) büyük ölçüde dikkate alınmıştır.

Bu çalışmada, 6112 Sayılı Kanun'a, hem bu alandaki en güncel düzenleme olması, hem de piyasanın oluşumunu etkileyen çok sayıda madde içermesi ve kapsama alanının teknolojik gelişmeler sonucu ortaya çıkan yakınsamayla genişlemesi nedeniyle diğer düzenlemelere oranla daha fazla yer verilmiştir. Ek 2'de maddeleri bulunan 6112 Sayılı Kanun'un hazırlanmasının gerekçeleri arasında, Avrupa Birliği'yle düzenlemeler bazında uyum sağlanması hedefi de yer almaktadır. Bu nedenle Kanun hazırlanırken, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi'nin 3 Ekim 1989 tarih ve 89/552/EEC Sayılı Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi (Audiovisual Media Services Directive) önemli ölçüde dikkate alınmıştır. 3984 Sayılı Kanun'dan çok daha kapsamlı olan ve yeni teknolojiler kullanılması ile ortaya çıkan (isteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcılar gibi) yayıncıları da kapsayan yeni yasa, kapsam, erişim, ticari iletişimin düzenlenmesi ve yargı yetki sınırları konusunda Yönergeyle uyum içerisinde görünmektedir (Sözeri ve Güney, 2011:19).

2.3 Türkiye Medya Sektörünü Etkileyen Çalışma İlkeleri

Türkiye'de çalışanların hakları ilk olarak 1936 yılında yürürlüğe giren İş Kanunu ile belirlenmiş, ancak gazeteciler Kanun'un kapsamı dışında bırakılmıştır. Gazeteciler için 1938 yılında 5311 Sayılı Basın Birliği Kanunu yürürlüğe girmiştir. Basın Birliği Kanunu, esas olarak gazetecilerin bir Oda etrafında toplanması, Oda'ya kaydolmayan gazetecilerin bu mesleği icra etmemesi fikrinden yola çıkan tek parti yönetimi uygulamalarından biri

olsa dahi, 1952 yılında yürürlüğe giren 5953 Sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun'un temelini oluşturmuştur (Sözeri ve Güney, 2011: 31). Kanun, Toplam 11 sayfa 32 maddeden oluşmaktadır.

Çıkarılan Kanun'la gazetecilere sigortalı çalışma, iş anlaşması (yazılı olarak), haftalık ve yıllık izin ile sendika kurma gibi haklar tanınmıştır (Topuz, 2003: 194). İstanbul Gazeteciler Sendikası, kanunun yasalaşması sonrasında 10 Temmuz 1952'de kurulmuştur. İlk sendika özelliği taşıyan bu sendika 1963'te Türkiye Gazeteciler Sendikası olarak ismi değiştirilmiş ve ülke çapında hizmet veren bir sendika olmuştur. Ancak Sendikal görevlerden olan grev hakkı ve toplu sözleşme hakkını 1970'li yıllarda aktif olarak kullanmış ve bu haklar 1980 darbesi sonrasında kullanımı git gide zayıflamıştır. İşkolu Tüzüğü, 1983'te yürürlüğe girmiş ve matbaa çalışanları ile fikir çalışanları olarak sendikalar birbirinden ayrılmıştır. 1960 darbesinin ardından MBK (Milli Birlik Komitesi) iktidarın keyfe göre ilan dağıtımının önüne geçebilmek için önce Basın İlan Kurumu'nu kurmuştur.

Günümüzde halen 5953 Sayılı Kanun medyada çalışma ilişkilerini ve ilkelerini düzenlemek adına yürürlükte devam etmektedir (Sözeri ve Güney, 2011: 32).

2.4 Türkiye'de Medya Alt Sektörleri

Türkiye'de yaygın olan medya türleri Televizyon Yayıncılığı, Yazılı Basın, Radyo Yayıncılığı, İnternet ve Mobil Yayıncılığıdır. Bu yayın türlerini tek tek aşağıda değinilmiştir.

2.4.1 Televizyon Yayıncılığı

Hareketli görüntü ile yayın yapan medya türlerine genel olarak görsel medya adı verilir. Televizyon ve sinema en yaygın görsel medya araçlarıdır (Aydeniz, 2012: 22). Televizyon insanın zaman ve mekân sınırlılıklarıyla çizili gündelik yaşam deneyiminin sınırlarını geliştiren, geliştirmekle de kalmayıp, bu deneyimin nitel ve nicel örüntüsünde önemli değişikliklere yol açan bir teknolojik olanaktır (Kocadaş, 2004:5). Video oyun oynamaya, film ve televizyon izlemeye imkân veren taşınabilir bilgi iletişim teknolojileri ile bilgisayar da görsel medya türleri arasında sayılabilir. En yaygın biçimde takip edilen

medya türü görsel medyadır. Görsel medyalardan en çok izleneni ise televizyondur (Aydeniz, 2012:23).

Radio ve Televizyon Üst Kurulu'nun verilerine göre Türkiye'de 24 ulusal, 15 bölgesel, 209 yerel televizyon kuruluşu yayın yapmaktadır. Ulusal, bölgesel ve yerel yayıncılık ayrımı RTÜK'ün karasal yayın frekansları planı ve buna uygun olarak verdiği lisanslar dikkate alınarak yapılmıştır (Sözeri ve Güney, 2011: 23).

Televizyonun temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- 1- İzleyicileri ekranda tutabilmek için genellikle profesyonelce kurgulanmış müzikli, hareketli görüntüler ve canlandırma (drama) tekniği kullanılır.
- 2- Görselliğin etkili dili ile insanları ekrana bağlar. Bu özellik, televizyon bağımlılığı sorununa da neden olabilir.
- 3- Takip edebilmek için okuma yazma gibi özel bir niteliğe gerek duyulmaz. Bu yüzden herkese hitap edebilir.
- 4- İzleyicilerinde herhangi önemli bir niteliği gerektirmemesi sebebiyle her yaştan insanın izlemesine imkân sağlar. Bu da, okulda ve ailede gelişimsel düzeye uygun olarak verilmeye çalışılan tedrici eğitimi olumsuz etkileyebilir.
- 5- 7 gün 24 saat yayın yapar ve günün herhangi bir saatinde takip edilebilir.
- 6- Aralıksız yayın yapmasından dolayı sık tekrarlar olur ve kaliteli içerik sorunu söz konusudur.
- 7- Haberlerin aktarımında hız çok önemlidir. Saniyelerin bile önemi vardır. Bu yüzden sıkça doğrulanmayan bilgilerin aktarılması sorunuyla karşılaşılır.
- 8- Anlık bir yayındır. Yayınlandığı anda anlaşılmayanın, (İnternet'ten arayıp bulmak ya da yayını kayda almak gibi özel bir gayret sarf edilmezse) geri dönüp dinlenme veya izlenme imkânı yoktur (Aydeniz, 2012: 23).

2.4.2 Yazılı Basın

İnsanların gerek yakın gerekse uzak çevrelerinde olup bitenler hakkında bilgi almalarını sağlayan en önemli basın türüdür. Günlük yayın yapan gazete ve değişik periyotlarla (haftalık, aylık, iki aylık, üç aylık, dört aylık, altı aylık) yayımlanan dergi basılı medyanın en temel iki aracıdır (Aydeniz, 2012:25). Gazete ve dergiler yalnız göze hitap eden kitle haberleşme araçlarıdır. Okuma-yazma bilmeyenler, yazılı basının yazdıklarını

okuyamazlar, ancak dinleme yoluyla yararlanabilirler. Yazılı basının ulaştırdığı haber mesajları, saklanabilir bir belge niteliğini taşımaktadır. Bu yönden, belge olması nedeniyle, istenildiği zaman tekrar okunma gözden geçirilme olanağını sağlamaktadır (Tokgöz, 1981:6).

TÜİK'in 2009 yılı Yazılı Basın İstatistikleri 'ne göre Türkiye'de 163 ulusal, 73 bölgesel ve 2368 yerel olmak üzere toplam 2604 gazete yayınlanmakta olup Türkiye'de 1284'ü yerel, 278'i bölgesel ve 1907'si ulusal olmak üzere toplam 3469 dergi yayımlanmaktadır (Sözeri ve Güney, 2011: 35). Aşağıda verilen Tablo 1-2-3'te 2009 -2015 yılları arası Türkiye'de yayın yapan gazetelerin, dergilerin ve toplam yazılı basın istatistiklerine yer verilmiştir.

Yıl	Toplam		Yerel		Bölgesel		Ulusal	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
2009	2.604	100	2.368	90,9	73	2,8	163	6,3
2010	2.780	100	2.501	90,0	92	3,3	187	6,7
2011	2.905	100	2.618	90,1	91	3,1	196	6,8
2012	3.004	100	2.717	90,4	102	3,4	185	6,2
2013	3.100	100	2.813	90,7	107	3,5	180	5,8
2014	2.944	100	2.619	89,0	143	4,9	182	6,2
2015	2.731	100	2.447	89,6	112	4,1	172	6,3

Şekil 1: Türkiye'de yayın yapan Gazetelerin yayın bölgesine göre sayısı, 2005-2015 (Kaynak: TÜİK, Yazılı Medya İstatistikleri, 2015)

Tablo 1'e göz atıldığında 2013 yılına kadar giderek artan gazete yayıncılığı 2013'ten sonra düşüşe geçmiştir. Yerel yayıncılık yapan gazetelerde de aynı durum söz konusu iken bölgesel yayıncılıkta 2015 yılında azalma gözlemlenmekte ulusal bazda yayın yapan gazetecilikte ise dalgalanmalar görülmektedir. Ayrıca tabloda yerel yayın yapan gazete oranlarının ülke genelinin %90'ına denk geldiği görülmektedir.

Yıl	Toplam		Yerel		Bölgesel		Ulusal	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
2009	3.469	100	1.284	37,0	278	8,0	1.907	55,0
2010	3.679	100	1.316	35,8	265	7,2	2.098	57,0
2011	3.873	100	1.377	35,5	259	6,7	2.237	57,8
2012	4.105	100	1.443	35,2	320	7,8	2.342	57,1
2013	4.058	100	1.464	36,1	235	5,8	2.359	58,1
2014	4.176	100	1.595	38,2	274	6,6	2.307	55,2
2015	4071	100	1513	37,2	296	7,3	2262	55,6

Şekil 2: Türkiye'de yayın yapan Dergilerin yayın bölgesine göre sayısı, 2005-2015 (Kaynak: TÜİK, Yazılı Medya İstatistikleri, 2015)

Tablo 2 incelendiğinde 2014 yılına kadar ivme kazanan dergi sayısı 2015 yılında neredeyse yarı yarıya düşmüştür. Yerel yayıncılık yapan gazetelerin sayısında büyük bir üstünlük söz konusu iken dergilerde ise ulusal yayınlı dergilerin çokluğu görülmektedir. Ulusal yayınlı dergilerde 2013 yılına kadar artış görülürken bu artış 2014 yılında yerini azalmaya bırakmıştır.

Yıl	Toplam		Yerel		Bölgesel		Ulusal	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
2009	6.073	100	3.652	60,1	351	5,8	2.070	34,1
2010	6.459	100	3.817	59,1	357	5,5	2.285	35,4
2011	6.778	100	3.995	58,9	350	5,2	2.433	35,9
2012	7.109	100	4.160	58,5	422	5,9	2.527	35,5
2013	7.158	100	4.277	59,8	342	4,8	2.539	35,5
2014	7.120	100	4.214	59,2	417	5,9	2.489	35,0
2015	6.802	100	3.960	58,2	408	6,0	2.434	35,8

Şekil 3: Türkiye'de yayın yapan yazılı basının yayın bölgesine göre sayısı, 2005-2015 (Kaynak: Tuik, Yazılı Medya İstatistikleri, 2015)

Tablo 3'e bakıldığında yazılı basının yıllara göre arttığı 2015 yılında ise bu sayının azaldığı görülmektedir. Yazılı basında yerel yayınlar çoğunlukta iken ulusal yayınlar ikinci sırada bölgesel yayınlar ise son sırada yer almaktadır.

Aydeniz (2012: 25)'e göre basılı medyanın genel özellikleri şunlardır:

- 1- Bilgilendirici ve haber verici içeriğe sahiptir.
- 2- Köşe yazıları, haber analiz/inceleme yazıları ile yorum-düşünce ortamı oluşturmaktadır.
- 3- Yazılı metinlere yer verilmektedir. Ancak son zamanlarda görsel kültürün hâkim etkisiyle fotoğraf ve çizim-grafiklerin kullanımı artmış, görsel dil ön plana çıkmaya başlamıştır.
- 4- Takip edebilmek için okumayı bilmek gerekir.
- 5- Radyo ve TV gibi kolay ulaşılabilir olmanın aksine ya gazete bayiiine gidip satın almayı ya da abone olmayı gerektirir.
- 6- Takibi belli bir eğitimsel altyapı gerektirir. Bu yüzden okuru tutmak zordur. Bu zorluğu aşmak için kimi basın organları magazin boyutunu ön plana çıkarma yolunu seçmektedir.
- 7- Televizyonla rekabet etme kaygısıyla eğlenceye ağırlık verilmeye çalışılmaktadır. Bu yüzden spor, bulmaca ve magazin sayfalarının sayısı giderek artmaktadır.

- 8- Okuma eyleminin gereği olarak zihinsel uğraş ve yoğunlaşmayı sağlar.
- 9- Çocukların, gelişim özelliklerine uygun içerikle muhatap olmaları açısından en uygun medya aracıdır.
- 10- Haberle fotoğraf arasındaki ilişkiyi değerlendirme ve düşünme imkânı vardır.
- 11- İnsanların düşünme ve bilgi edinme isteklerine hitap eder. Haz alma, rahatlatma ve gevşeme arzuları ikinci plandadır.
- 12- Okurun anlamadığı şeyler üzerinde düşünme ve birilerine sorma imkânı vardır.
- 13- Tekrar tekrar dönüp okuma ve üzerinde düşünme imkânı olduğu için doğru ve yanlışları, çelişkileri tespit edilebilir.
- 14- Okumak için maddi bir bedel ödemeyi gerektirir.
- 15- Arşivlenmesi kolaydır ve arşivlerine de kolaylıkla ulaşılabilir. Bu yönüyle siyasal, kültürel, toplumsal vb. süreçlerin geriye dönük olarak da takip edilmesine imkân verir.
- 16- Okuma algılamayı, anlamayı, eleştiri ve yorumu mümkün kılar. Bu da haberlerin belleğe yerleştirilmesini sağlar.
- 17- Okurlar arasında paylaşılması diğer medya ürünlerine göre daha kolaydır.
- 18- Diğer medyalar da gazete ve dergi ürünlerinin yayılmasında işlev görür.

2.4.3 Radyo Yayıncılığı

Radyo yalnız kulağa hitap eder. İzleyiciler radyonun verdiklerini duyma yoluyla alabilirler. Radyonun verdikleri ise kalıcı değil, uçucudur. Bununla beraber, günümüzde kitle haberleşme araçları içinde en süratli ve en çabuk haber mesajı ulaştırabilen araçtır (Tokgöz, 1981:6). Teknik gelişmenin artmasıyla İnternet, televizyon, cep telefonu ve diğer taşınabilir bilgi iletişim teknolojileri üzerinden de radyo yayını yapılabilmektedir.

RTÜK verilerine göre 2011 yılı itibariyle Türkiye’de 35 ulusal, 98 bölgesel, 926 yerel ve 50 uydu üzerinden yayın lisansı bulunan radyo istasyonu vardır. Ortalamada bir kişi haftada 4,4 saat radyo dinlemektedir (Sözeri ve Güney, 2011:70). 2014 yılında ise bu sayı toplamda 1190’a ulaşmıştır. Radyo yayını yapan kurumların %77,7’si karasal ortamda yayın yaparken, %22,3’ü ise sadece uydu, kablolu veya internet üzerinden yayın yapan kurumlar olarak görülmektedir (URL-10).

Radyonun temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- 1- Okuma yazma gibi özel bir niteliğe gerek duyulmaz. Bu yüzden işitme problemi olmayan herkese hitap eder.
- 2- Anlamak ve takip etmek için belli bir yoğunlaşma gerektirir. Özellikle konuşma eksenli programlar zihinsel çabayı gerekli kılar.
- 3- Sadece kulağa hitap eder. Bundan dolayı iş yaparken, çalışırken, araba kullanırken rahatlıkla dinlenebilir.
- 4- Görüntüsüz ve konuşma eksenli bir yayıncılık yapar. Bu da radyo yayını takip edenlerde kendini ifade edebilme rahatlığı uyandırır ve programlara katılımcılığı kolaylaştırır.
- 5- Dikkat dağınık ve çalışma düzenini bozucu bir niteliği olmadığından iş ortamlarında da dinlenilmesine müsaade edilir. Bu yüzden oldukça yaygındır (Aydeniz, 2012:24).

2.4.4 İnternet Yayıncılığı

İnternet, yeni medya olarak da anılmaktadır. Yeni medya yani internet; görsel, işitsel ve basılı medyayı içinde barındıran bir medya çeşididir (Aydeniz, 2012:26). İnternet yayıncılığında; kişiler ile kurumların sürekli etkileşim halinde olduğu ölçeği genişletilmiş bir iletişim içindedir. İnternet yayıncılığı, kurumlara geleneksel işleyişin çok dışında etkin bir iletişim olanağı sağlar. Geleneksel anlamda araçlar, reklam boyunca bire çoklu iletişim modeli sağlar. Sürecinde pasif olan bire çoklu iletişim modelini kullanmaktadır. Ancak İnternetin en önemli ve gelenekselden farklılık gösteren özelliği ise çoktan çokluya iletişim modelini sağlamasıdır. Çoktan çokluya iletişim olanağı interaktif veya etkileşim olarak adlandırılmaktadır. Etkileşimde geri dönütte almak mümkündür (Altunbaş, 2001:369). İnternet yeni olmasının yanında sosyal topluluk platformlarıyla insanları bir araya getirmekte, bilgilendirme yapmasıyla birlikte eğlendirmekte ve insanların özellikle takıldıkları konular hakkında araştırma yapmalarına olanak sağlamasıyla popüleritesi artmış bir medya türüdür. Yeni medya, bütün ortamları içinde barındıran bir özelliğe sahiptir ki buna multimedya ya da çoklu ortam denilmektedir (Dilmen, 2007:115).

Tüm medyaların içeriklerine istenildiği zaman hızlı bir şekilde ulaşma imkânı sağlayan İnternetin özelliklerini şöyle özetleyebiliriz (Aydeniz, 2012:27):

- 1- E-posta hizmeti ile kişiler ve gruplar arası iletişime imkân verir.

- 2- Sosyal iletişim ağı ile milyonlarca üyesi olan sanal toplulukların oluşmasını sağlar.
- 3- Haber, özellikle de anlık haber konusunda diğer medyalardan daha hızlıdır. Ancak denetim mekanizması işletilmediğinden yanlış haberler açısından ciddi bir sıkıntı söz konusudur.
- 4- Televizyon ve radyo yayıncılığının hem canlı hem de arşiv kaynaklı yapılabildiği bir iletişim ortamı sağlar.
- 5- Film, müzik, video gibi eğlence ürünleri zaman sınırlanması olmadan tekrar tekrar izlenebilir.
- 6- Binlerce kişinin aynı anda hem bireysel hem grup olarak oyun oynamasına imkân verir.
- 7- Birçok bilgiye ulaşım imkânı sağlar. Örneğin dünyanın herhangi bir yerindeki sempozyum, kongre ve panel gibi bilimsel etkinliklerin bazılarını internet üzerinden canlı olarak veya kayıttan ulaşmak mümkündür. Ayrıca uzaktan eğitim programları da İnternet aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir.
- 8- İsteyenin istediği veriyi, malumatı, bilgiyi yayımlayabildiği bir ortam olması dolayısıyla bilgi güvenliği açısından problemler taşır. Sitede kurum bilgileri, site yöneticileri ve açık adres gibi bilgilerin olmasına dikkat edilmelidir.
- 9- Kamu hizmeti alımında vatandaş bilgilendirici bir kaynaktır. Online hizmetler ile mekâna bağımlı kamu hizmeti zorunluluğunu belli oranda ortadan kaldırmaktadır. İhtiyaç duyulan birçok bilgi ve belge ilgili kuruma gitmeden bulunulan yerde edinilebilmektedir.
- 10- İnteraktif bir özelliğe sahiptir.

İnternet Yayıncılığının yayıncı, reklamcı ve okuyuculara sağladığı avantajlar ve kolaylıklar bulunmaktadır. İnternet Yayıncılığının sağlamış olduğu avantaj ve kolaylıklar alt başlıklar halinde aşağıda verilmiştir.

2.4.4.1 İnternet Yayıncılığının Yayın Sahibine Sağladığı Avantaj ve Kolaylıklar

- 1- **Yeni Mecra:** İnternet yayın sahiplerinin hali hazırdaki yayınları ve yeni yayınları için yeni bir alan olmuştur.

- 2- **Yaygınlaşma:** İnternet yayıncılığı ile insanlar kendilerini daha özgür hissederek yayının bir parçası haline gelmekte ve okuyucu kitlesi bakımında yaygınlaşmaktadır.
- 3- **Reklam:** Yayın sahipleri İnternet yayıncılığı ile daha geniş kitlelere hitap edebilmekte ve reklam satışını bu sayede daha da kolaylaştırmaktadır.
- 4- **Ölçme ve Değerlendirme:** Yayın sahipleri İnternet aracılığı ile yayınladığı haber, içerik ve reklamlar ile okuyucusuna ulaşmakta ve geri dönüş olarak gelen tepki ve talepler doğrultusunda yayınlarını geliştirmektedirler.
- 5- **Yayın Yönetimi:** İnternetin sağladığı mekân ve zaman avantajı ile yayın sahipleri istedikleri kişilere yetkiler verebilecek bir sistem sahibi olmuşlardır. Bu da yayınların aksamasını engellemektedir.
- 6- **Arşiv İçerik:** İnternetin geniş ve hızlı olması sayesinde yayın sahipleri sadece o dönemki yayınlarını değil geçmiş yayınlarını da aktif olarak okuyucularına ve kullanıcılarına bir hizmet olarak sağlamaktadır.

2.4.4.2 İnternet Yayıncılığının Reklamcı ve Reklam Verene Sağladığı Avantaj ve Kolaylıklar

- 1- **Daha yaygın hedef kitle:** İnternet ile gelişen çağımızda reklamcılar ve reklam veren kurumların hedef kitlesi genişlemiş ve daha global bir vizyona sahip olmuşlardır.
- 2- **Hareketli görüntü ile reklam:** İnternet yayıncılığı ile firmalar reklamların etkisini arttıran teknolojilere de sahip olmuşlardır. Günümüzde reklamlar animasyonlar ileenginleştirilerek daha görsel bir hal kazanmışlardır.
- 3- **Reklam Yönetimi:** İnternet yayıncılığı sayesinde yayın içinde verilen reklamlar istenilen her anda değiştirilerek reklamcı ve reklam veren iş birliğinden esnek reklam politikası geliştirebilmektedirler.
- 4- **Ölçme ve Değerlendirme:** İnternet üzerinde yapılan oylama ve anketler ile yayınlanan reklamın başarı durumu daha etkili ve hızlı bir biçimde ölçülerek sonuçları değerlendirilmektedir.

2.4.4.3 İnternet Yayıncılığının Okuyuculara Sağladığı Avantaj ve Kolaylıklar

- 1- **Kolay erişilebilir içerik:** Günümüzün olmazsa olmazlarından olan hayatımızın her alanına hükmeden internet ile insanların akıllarına takılan her sorunun cevabına rahatlıkla ulaşabilmektedirler. İnternet yayıncılığı ile de insanlar kolaylıkla gündeme dair olaylara erişmekte ve takip etmektedirler.
- 2- **Güncel içerik:** İnternet yayıncılığı sayesinde merak edilen olaylar için bir gün ya da haftayı beklemeye gerek kalmamaktadır. Gerçekleşen olay hemen internet ortamına düşmekte ve tüm dünya ile paylaşılmaktadır bu da insanların güncel haberlerden olaylardan uzaklaşmamaları sağlamaktadır. Ayrıca son yıllarda geliştirilen RSS adı verilen ve haber sağlayıcılarının ve blog sahiplerinin kullandığı teknoloji ile yeni eklenen haber anında ve kolayca takip edilmektedir.
- 3- **Kendini ifade edebilme:** Gelişen teknoloji ile insanların takip ettikleri yayınlar ve yazılar hakkında anlık yorum yapması, puanlaması veya oylamasıdır. Ayrıca günümüzde internet üzerinde anketler yapılarak bireylerin kendilerini ifade etmelerine de katkılar sağlanmaktadır. Böylelikle insanlar yayınların birer parçası olarak daha fazla söz sahibi olabilmektedirler.
- 4- **Bilgiyi paylaşabilme:** Kişilerin üye oldukları sosyal ağ platformları üzerinden beğendikleri içerikleri arkadaşlarına tavsiye ederek paylaşımda bulunmasıdır.

2.4.5 Mobil Yayıncılık

Mobil içerik, mobil iletişim donanımları ya da yazılımlarında okuma, dinleme, izleme veya kullanma üzerine üretilen tasarlanan öğelerdir. Mobil iletişim donanımı olarak ilk akla gelenler, tabletler ve cep telefonlarıdır. Mobil yayıncılık, kablosuz cihazlarla kamuoyuna bilgiler sunmaktır (Köroğlu, 2009:4). Mobil yayıncılık, donanım, içerik süreçler bakımından internet yayıncılığından farklı olsa da internet yayıncılığın uyarlanabilir niteliktedir. Mobil ortam günümüzde her alanda olduğu gibi pazarlamada da kullanılmaktadır. Mobil ortam pazarında yapılan küçük bir hata bazen o işletme ya da

kuruluşun gelişimi engellemektedir (Köroğlu, 2015:380). Günümüz etkisi altına alan mobil yazılımlar ile mobil haber yaygınlaşmaktadır. Mobil iletişim donanımları gazeteciliği kolaylaştırıyor. Yayıncılar bu alana giriyor, iş arama ve kariyer hizmetleri sunuluyor. Yakınsama, haberlerin ve bilgilerin fark edilmeksizin bir cihazdan diğer cihazlara farklı kanallardan, taşıyıcılardan ve teknolojilerden bağımsız aktarılmasıdır (Köroğlu, 2011:5).

2.5 Türkiye’de Medya ve Siyasal Manipülasyon

Türkiye’de medyanın siyasal alanla ilişkisi medyanın güçlenmeye başlamasıyla beraber -ki bunu 1980’ler sonrası teknolojik gelişmeler ile beraber düşünüldüğünde manipülasyonu daha net görmek mümkündür. Önceleri daha çok yönetimin emrine hareket eden muhalif yayının pek yaşam bulamamasından dolayı bunun olduğu söylenebilir. Bunlara birkaç örnek getirerek Türkiye’de medyanın manipülasyonu hakkında daha bariz örneklerle yer verilecektir. Şimdilik bu süreçte medyanın siyasetle görünür olarak ilişkisine değinilmiştir.

2.5.1 Türkiye’de Siyasal Gündem ve Medya İlişkisi

1990 sonrasında medyanın finansal açıdan güçlenmesi, siyaset ile olan ilişkileri de yoğunlaştırmıştır. Medya sahipleri, yayın organlarını bir “silah” gibi kullanarak siyasi iktidarla ve diğer siyasi kurumlarla ilişkilenererek kendi çıkarlarını gözetmeye çalışmışlardır. Medyanın 1990’larla birlikte Türkiye’de sermaye ile iç içe geçmiş olan yapısı, siyasal aktörlerin medyayı daha fazla ciddiye almasına ve kontrol altında tutmaya daha fazla çabalamasına neden olmaktadır. Bu nedenle medya ile iktidar arasındaki ilişkinin daha yoğun olduğu ve siyasiler açısından öncelikli bir konu haline geldiği söylenebilir.

Medya kuruluşlarını denetleyen Radyo Televizyon Yüksek Kurulu, 11 Kasım 1983’te 2954 sayılı yeni radyo ve televizyon yasası ile faaliyete geçmiştir. Bu yasanın en önemli maddesi, Radyo Televizyon Yüksek Kurulu’nun kurulmasına dair 4-a. maddesidir. Bu kurulun amacı polis ve meteoroloji radyo yayınları dâhil olmak üzere yurt içinde yapılacak olan radyo ve televizyon yayınlarının milli siyasete uygunluğunun denetlenmesiydi. Bu maddenin diğer fıkralarında ise “Devletin milli güvenlik siyasetinin ve ekonomik menfaatlerinin gereklerine uymak” ve “karamsarlık, umutsuzluk, kargaşa, dehşet, saldırganlık gibi olumsuz duygular uyandırma amacına yönelik yayınlar yapmamak” gibi detaylı “yayın esasları” açıklanmıştır. Bu yasa, 6 Kasım 1983 seçimlerinden sonra çıkarılan “son an” yasalarından biridir. Bu yasa 19. , 20. ve 21.

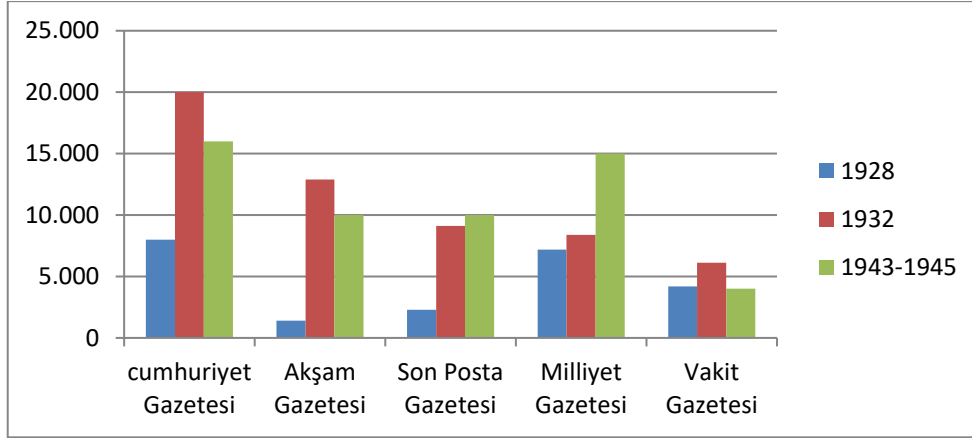
maddeleri ile TRT'nin tarafsızlık ilkesini ortadan kaldırmıştır (Çevik, 2010:111). 1980'lerin başından bu yana siyasal iktidarın, toplumla iletişimde medyayı istediği yönde kullanmak için, onu birkaç büyük medya karteli haline dönüştürüp kendisine ekonomik çıkarlarla bağlamağı amaçlarken 472, medya kartellerinin de gittikçe büyüdüğü ve neredeyse siyasal iktidarla eş değer güce sahip hale geldiği görülmektedir. Öyle ki 2000'lerin Türkiye'sinde yaptırım gücü, medyasız açıklanamaz hale gelmiştir denilebilir.

Türkiye'de siyasal gündeminin asıl göstergesi, yasama ve yürütme güçlerinin bir çatı altında bulunduğu ve 'siyasilerin ne hakkında konuştuklarına' dair resmi kayıtların tutulduğu TBMM Genel Kurulu'dur. Çünkü söz konusu kayıtlar, siyasa gündemini belirleme araştırmalarında içeriğin ölçümlenebilmesi için de önemli avantajlar sağlamaktadır (Erdoğan, 2011:53).

Türkiye'de medya ve siyaset ilişkisinin en çarpıcı örneği 28 Şubat sürecidir. 28 Şubat MGK kararları öncesi ülkenin irticai bir yapıya doğru sürüklendiği, rejimin tehlikede olduğu o zamana kadar hiç gündemde olmayan bir sürü dini grup ve cemaatin faaliyetlerinin medya fırınında ısıtılıp halka sunulması, hükümetin yıkılmasında medyanın en büyük rolü oynadığının kanıtıdır. Medyanın ortaya atmış olduğu iddialar bir iktidarın yıkılmasına sebep olabilecek derecede önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra yıkılan hükümetin ardından hükümet kurucusu olarak atanan siyasi parti başkanının ilk toplantısını Doğan grubu başkanı Aydın Doğanla yapması medya siyaset ilişkilerinin hangi boyutlarda olduğunu göstermesi açısından önemlidir. 28 Şubat sürecinin bizzat medya tarafından desteklenen bir rant kavgası olduğunu merkez medyanın içinde bulunan gazetecilerin yazılarında görmek mümkündür (Ceylan, 2012:50).

2.5.2 Türkiye'de Medya ve Manipülasyon

Tek Parti Dönemiyle başlanacak olan bu incelemede öncelikle dönemin gazete tirajlarını vererek başlamanın daha uygun olduğu kanaatindeyiz. Çünkü manipülasyon etki alanıyla ilgili bir durumdur. Eğer kitle yoksa manipülasyonunda önemi kalmamaktadır.

Şekil 4: Tek Parti Dönemi Gazetelerinin Tiraj Sayıları (Kaynak: Bali ve Rıfat, 2017:2)

Dönemin en önemli gazetelerinden olan Cumhuriyet Gazetesi görüldüğü üzere tiraj miktarı beklenilir biçimde yüksektir. Çünkü bilindiği gibi iktidar-medya ilişkileri kapsamında düşüncecek olursak bu gazete aynı zamanda tüm idari teşkilatlarda memurlarda kullanılmaktadır. Şimdi bu grafikten sonra Cumhuriyet Gazetesine bakacak olursak;

Resim 1: Cumhuriyet Gazetesi 23 Nisan 1929 Manşeti

Resim 2: Cumhuriyet Gazetesi 5 Mayıs 1931 Manşeti

Sağda Cumhuriyet Gazetesi 23 Nisan 1929 yılı manşeti, solda yine Cumhuriyet Gazetesi 5 Mayıs 1931 yılı manşetidir. Dönemin en önemli gazetesi ve en çok satan gazetelerindendir. Görüldüğü üzere bir yandan iktidarı methetmekte diğer yandan resmi ideolojinin modern çağdaş fikiryatına bağlı bir duruş sergilemektedir. Bunun yanında yine dönemin gazetelerinden örnek verecek olursak onların aşağıda görüldüğü üzere muhalif olmaktan daha çok Türkiye Cumhuriyeti destekçisi toplumu inkılaplar konusunda eğitme

ve etkileme amaçlı yayın yaptıkları görülmektedir. Beraberinde toplumsal olaylarda yine yönetimin yanında yer alarak herhangi bir muhalif duruş sergiledikleri pek görülmemektedir.

Resim 3: Milliyet Gazetesi 27 Kasım 1934

Resim 4: Milliyet Gazetesi 4 Aralık 1934

Resim 5: Vakit Gazetesi 25 Aralık 1930

Resim 6: Son Posta Gazetesi 18 Ekim 1935

Resim 7: Hürriyet Gazetesi 4 Mayıs 1935

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren “Tek Parti Dönemi” olarak adlandırılan bu dönemde muhalif yayın pek ayakta durabilir konumda değildi. Bu sebeple manipülasyon olarak adlandırılacak medya “yanlı medya” veya “sarı basın” olarak tanımlayabiliriz. Sonrasında Demokrat Parti öncesinde kurulan Hürriyet Gazetesi ile beraber medya alanında yeni bir soluk gelecektir. “Amerikan Destekçisi” olarak görülen Hürriyet Gazetesi liberal yayın duruşu sergilemeye başlamış ve biraz olsun muhalefet kendisini medyaya belli etmeye başlamıştır. Örneğin; yanda görüldüğü üzere Demokrat Parti’nin seçimleri kazanmasına “Ezici Çoğunluk” diyerek bir taraf belli etmiş ve DP’nin iktidarında liberal medyanın nasıl bir duruş sergileyeceğini başında belli etmiştir. Bununla beraber Demokrat Parti’de sözünü verdiği basın kanunu çıkararak medya-iktidar ilişkisine olumlu yönde katkı sağlamıştır (Özgentürk, 2008: 22).

Bunların yanı sıra dönemin medya açısından daha renkli olduğunu söyleyebilir. Dönem içerisinde çokça yeni gazete kurulmuş fakat yine iktidar-medya ilişkisi kapsamında kısa süreli değişimlerle medya güçsüz konumda edilgen bir yapıdadır. Bu sebeple daha önce söylediğimiz üzere eleştirel ya da manipülatif açıdan ya iktidar destekçisi, dönemsel olarak, ya da resmi ideolojinin savunucusu çerçevesinden çıkamamaktadır. Bu anlamda manipülatif anlamda çok fazla dikkate değer bulmamaktayız. Dönemin farklı gazetelerinden birkaç örnek verecek olursak;

Resim 8: Vakit Gazetesi 8 Ağustos 1951

Resim 9: Son Posta Gazetesi 11 Kasım 1953

Resim 10: Akşam Gazetesi 2 Ocak 1960

Resim 11: Hürriyet Gazetesi 7 Aralık 1959

Resim 12: Hürriyet Gazetesi 7 Eylül 1958

Görüldüğü üzere basın modern bir görüntü çizmektedir. Resmi ideolojiye genelde bağlı kalmıştır. 1948 yılında kurulan ve 1960 Darbesine değin genel olarak liberal bir çizgi benimseyen Hürriyet Gazetesi dahil birçok gazete ve medya unsuru vesayet esaretine mahkûm kalmışlardır. Bu dönemde zaman içerisinde DP'nin iktidarında sosyo-ekonomik alandaki değişimler beraberinde basın-iktidar ilişkilerine de yansımıştır. DP önceleri yakındığı basın özgürlüğü konusunda zamanla kendisi de aynı konuma rücu etmiş hatta gazetecilere hapis cezası dahil muhtelif cezaları uygulama yoluna başlamıştır (Çavdar,2000:66).

7 Eylül 1958 yılı yukarıda görüldüğü üzere basın ile ilgili Hürriyet Gazetesi hem kısıtlı basın gücünü (7 Eylül 1958'deki karikatür) bir nevi itiraf etmiş hem de bu duruma karşı bir serzeniş içerisine girdiğini görmekteyiz. Bunun sonucunda taraftarı olduğu DP'yi darbede yalnız bırakmasının da şaşılacak bir şey olmadığını anlayabiliriz.

Kısaca 1960 yılına değin ve hatta daha sonraları da (1990'lı yıllar ve sonrasında kadar) Türkiye'de medya manipölasyonu temelde iki çerçeve üzerinden şekillenmiştir;

- 1- Resmi ideolojinin savunulması yönündeki tüm temaların muayyen bir biçimde bilinç düzeyi oluşturulması(normalleştirme) amacıyla yayın yaparak kabullendirmeye çalışmak,
- 2- Siyasal erkin ekonomik baskıları dolayısıyla, maddi anlamda ayakta kalabilme amacı güderek yanlı yayın yapmak.

Türkiye'de medya ve manipölasyon süreci çok daha geniş anlatıma muhtaçtır. Fakat bizim tezimizin önemi ile muhteviyatı bakımından tüm bu dönemleri de anlaşılır kılabilceğı düşüncesiyle bölümümüzü burada sonlandırarak “28 Şubat Sürecinde Medya Siyaset İlişkisi” adlı bölümümüze geçiş yapıyoruz.

BÖLÜM III.

28 ŞUBAT SÜRECİNDE MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ

28 Şubat Süreci hem dönemin iktidarı olan Refah-Yol hükümeti için hem de ülke demokrasisi için dönüm noktası niteliği taşımaktadır. Refah- Yol hükümeti döneminde ordu siyaset ve sivil hayatta aktif bir role sahipti. Ordunun siyasete ve sivil hayata karışması irtica açıklamalarıyla, STK (Sivil Toplum Kuruluşları)'larla yapılan görüşmeler ve gizlice yürütülen politikalarla gerçekleşmekteydi. Orduda bulunan Komutan, General ve Tuğgeneral rütbeli kişiler Refah- Yol Hükümetine bilhassa da Refah Partisi'ne Ateş püskürmektedirler. Bu olay bazen kapalı kapılar ardında gizlice bazen de açık bir şekilde medyaya verdikleri röportajlarla gerçekleşmekteydi (Özer, 2011:89). Buna bir örnek olarak Erzurum Jandarma Bölge Komutanı Tuğgeneral Osman Özbek'in Refah Partisi aleyhinde çok ağır ithamları ve söylemleri bulunmaktaydı. Türkiye Cumhuriyeti için hizmette bulunan bir Tuğgeneral Başbakan ve iktidar partisine karşı gelmekte, meydan okumaktaydı. Bu olaylardan sonra siyasi durum artık demokratik ortamdan çıkmış ve ülke temelli bir sorun haline gelmekteydi. Ancak tüm bunlar gerçekleşirken iktidar kendisine yönelik söylemleri ister istemez kabullenerek sineye çekmiş ve tepki vermemiştir (Özer, 2011:89).

3.1 28 Şubat Süreci Nedir?

Öncelikle şuna değinilmelidir ki “28 Şubat süreci nedir?” Sorusunun tek bir cevabı yoktur. Bilakis birçok cevabı vardır. Olaya bakılan açıya göre değişmektedir. Bazılarına göre Demokrasiye balans ayarı vermektir. Diğer bir kesime göre ise post-modern bir darbedir. Başka bir kesime göre ise askeri bir darbeyi önlemek için alınan tedbirdir (Öcal, 2009: 15). 28 Şubat ile ilgili en büyük tartışmalardan biri yapılan müdahalenin demokratik olup olmamasıdır. Anayasal bir kurum olan MGK (Milli Güvenlik Kurulu)' da alınan kararların 28 Şubat sürecine yön vermesi ve bu süreçte TSK (Türk Silahlı Kuvvetleri)'nın medya ve bazı STK (Sivil Toplum Örgütleri) ile ortaklaşa hareket etmesi gibi gerekçelerle müdahalenin demokratik bir girişim olduğu öne sürülmüştür (İz, 2011:7).

28 Şubat nedir Sorusuna Akpınar (2001: 14) şu şekilde cevaplamaktadır; “Tarihsel perspektif içinde bakıldığında, Cumhuriyet'in kuruluşundan beri var olan çağdaşlık çizgisi ile bu çizgiye direnen ve Cumhuriyet'in temel değerleriyle mutabık kalmayan çizgi arasındaki bir hesaplaşma olarak görülebilir.”

3.2 28 Şubat'ı Hazırlayan Süreçler

28 Şubat olayının başlama tarihiyle ilgili birbirinden farklı görüşler mevcuttur. Bu süreç yayınlanan muhtıra ile başlatılsa da Refah Partisi'nin birinci parti olarak çıktığı ve büyük bir zafer kazandığı 1995 genel seçimleri ile başlamak ise sürecin tam olarak anlaşılmasını açısından da önem arz etmektedir (Akın, 2011:5).

3.2.1 Refah-Yol Hükümeti Süreci

Refah Partisinin siyasi hayata 1983 yılında Avukat Ali Türkmen'in Milli Selamet Partisi'nin görüşlerini benimsediği partiyi kurmasıyla başladı. 12 Eylül darbesi sonrasında Milli Görüş'ün kurduğu siyasi bir partidir. 6 Eylül 1987 tarihinde gerçekleştirilen referandum (halk oylaması) sonucunda Milli Selamet Partisi eski başkanı Necmettin Erbakan Refah Partisinin başına geçmesiyle başlamıştır. Bu sonuçla Necmettin Erbakan 1987 yılında genel başkan olmuştur. Refah Partisi 1987 yılında yapılan milletvekili genel seçimlerine de katılmış ve genel seçimlerde oyların %7.16'ını alarak %10 barajının altından kaldığından dolayı meclise milletvekili gönderememiştir.

1991 yılında yapılan genel seçimlerde, RP %16.9 oyla barajı aşarak ilk kez meclise girmiştir. Refah Partisi 1991 yılında mecliste 62 milletvekili ile temsil edilmiştir. Refah Partisinin yükselişi 1994 yerel seçimlerinde de devam etmiştir. 1994 yerel seçimlerinde oyların %19.14'ünü alarak İstanbul ve Ankara gibi iki büyük ilin belediyelerini kazanmıştır. Daha sonra bu yükseliş 1995 yılında zirve yaparak genel seçimlerde birinci parti olarak mecliste yerini. 24 Aralık 1995 yılında gerçekleşen gelen seçimlerde %21.38 alarak 158 milletvekili ile mecliste ilk parti olmuştur (Özer, 2011:30). Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel güvenoyu alamayan ANA-YOL Hükümetinin 7 Haziran 1996 tarihinde sona ermesinden dolayı hükümeti kurma yetkisini Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'a vermiştir. Cumhurbaşkanı Demirel'in Hükümetin kurulma görevini Erbakan'a vermesiyle birlikte Türkiye için tarihi bir dönüm noktası da beraberinde gelmiştir. Böylece Erbakan'ın 30 yıllık rüyası gerçek olmak üzereydi (Gülmez, 2014:79). Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in, seçimlerde en yüksek oyu alarak ilk parti olan Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'a hükümeti kurma görevini vermesiyle Türkiye'de siyasi tansiyonu yüksek yeni bir dönem başlamıştır. Necmettin Erbakan'ın yaptığı temaslarda Refah Partisi ile Doğru Yol Partisi arasındaki görüşmelerde ilerleme kat edilmesinin gün yüzüne çıkmasıyla birlikte Doğru Yol Partisi'nin bazı milletvekilleri partilerinden istifa

ederek Anavatan Partisi'ne geçmiştir. Görüşmelerin sonunda 28 Haziran 1996 tarihinde, Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan, Doğru Yol Partisi ile “dönüşümlü Başbakanlık” önerisi temelinde bir koalisyon hükümeti kurulması konusunda anlaşma sağlamıştır. Bu anlaşma ikişer yıllık dönüşümlü başbakanlık ile Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan iki yıllığına başbakan olmuş ve Erbakan'ın hayalleri gerçek olmuştur (28 Şubat, 2013: 46).

3.2.2 Refah Yol Hükümeti Medya’da Siyasi ve Sosyal Olaylar

Yapılan seçimler sonrasında Refah Partisi ve Doğru Yol Partisi koalisyonu sonrasında 54. Hükümet kurulmuştur. 54. Hükümet 11 ay gibi az süre görev yapmıştır. Bu bölümde Refah- Yol Hükümeti'nin 28 Haziran 1996 -30 Haziran 1997 tarihleri arasında iktidar dönemi ve 28 Şubat sürecini tetikleyen kilit olaylara yer verilmiştir.

28 Şubat sürecinde medyaya haber olan olaylar şu şekilde özetlenebilir (Gayberi, 2013:1):

- 1- “70 Yıllık imajımız güme gidiyor”, Hürriyet Gazetesi, 14 Ağustos
- 2- “İlk Hedef Kazan /M. Yılmaz'ın Refahı İndirme Planı yazısı”, Hürriyet, 20 Eylül,
- 3- "Cuma'da Tahrik/Kocatepe'de Şeriat provası", "Avukatlara Türban izni", Milliyet, 5 Ekim,
- 4- "Refah'ın iki yüzü". "Hoca'nın Atatürkçülüğü", Milliyet, 14 Ekim,
- 5- "Aşiret Devleti gibi / DYP'den istifa eden Gencay Gürün'ün açıklamaları", Milliyet, 20 Ekim,
- 6- "Demirel'in rejim dersi", Cumhuriyet, 21 Ekim,
- 7- "Gidin başkaları gelsin / İş dünyası isyan etti", Milliyet, 14 Kasım,
- 8- "Hoca'dan Fasa fiso", Milliyet, 20 Kasım,
- 9- "Erbakan İmzaladı / 58'i irticacı, 69 Subay ve astsubayın TSK ile ilişkileri kesildi- haber", Milliyet, 11 Aralık,
- 10- "Bu defa işi Silahsız kuvvetler halletsin", Hürriyet, 20 Aralık,
- 11- "Aczmendi Lideri Müslüm Gündüz'ün Fadime Şahin'le basılma anı", Hürriyet, 29 Aralık.

28 Şubat sürecine neden olan ve gündeme damgasını vuran siyasi olaylara göz atılması sürecin yaşanma şekline ışık tutmada yararlı olacaktır.

3.2.2.1 Susurluk Olayı

Resim 13: Hürriyet Gazetesi 4 Kasım 1996 Yayını

Hürriyet Gazetesi 4 Kasım 1996’da “Esrarengiz Kaza” başlığıyla gündeme gelen bu haber Türkiye’nin gündeminde uzun zaman “esrarengiz” olarak kalacağı medya-siyaset ikilemi açısından görünür olabilecek bir başka hadiseden yalnızca biridir.

Devlet- Siyaset-Mafya üçgeninin açığa çıkmasını sağlayan bu olay 3 Kasım 1996 tarihinde Susurluk’ta gerçekleşti. Susurluk’ta gerçekleşen vahim trafik kazası sonucunda bir türlü ispatlanamayan ancak sadece gayri resmi olmayan kaynaklar ile ifade edilebilen Devlet- Siyaset-Mafya ortaklığını ortaya çıkarmıştır. Susurluk’ta meydana gelen bir kaza Türkiye’nin gündemine bir anda oturmuş ve kaza sonucunda ortaya çıkan çarpık ilişki büyük bir kitleyi şaşkına uğratmıştı. Balıkesir – Bursa otoyolunun Susurluk ilçesi Çatalceviz mevkiinde 06 AC 600 plakalı bir Mercedes marka bir araç ile 20 RC 721 plakalı bir kamyon saat 19:25’te çarpışmışlardı. Kazaya karışan Mercedes marka araçta dönemin Doğru Yol Partili Şanlıurfa Milletvekili Sedat Bucak, İstanbul Emniyet Müdürü Hüseyin Kocadağ, Abdullah Çatlı ve İzmirli manken Gonca Us bulunuyorlardı. Kazada Sedat Bucak hariç herkes yaşamını yitirirken Bucak ağır yaralanmıştı (Tayyar, 2012:38).

Resim 14: Cumhuriyet Gazetesi 5 Kasım 1996

Susurluk kazası daha sonradan Mehmet Ağar, Korkut Eken gibi isimlerinde bulunduğu 59 kişinin ismi karıştı. Susurluk skandalı ile alakalı Mecliste bir Araştırma Komisyonu kurulmasına karar verildi ve Başbakanlık Teftiş Kurulu tarafından rapor hazırlandı. Ancak Susurluk kazasının ardından gelişen bu sürecin tek siyasi sonucu olarak İçişleri Bakanı Mehmet Ağar 8 Kasım 1996 yılında görevinden istifa etmiştir. Mehmet Ağar’ın istifası Başbakan Necmettin Erbakan tarafından kabul görmese de ileride yaşanacak itibar kaybını neden olacaktı (Arslan, 2014:50).

Resim 15: Sabah Gazetesi 5 Kasım 1996

Susurluk'ta yaşanan bu skandala o dönemde bulaştırılmayacak tek parti Refah Partisi iken Necmettin Erbakan ve partinin önde gelenleri Doğru Yol Partisi'ne yönelik olacak saldırıların Refah-Yol hükümetini zarara uğratarak yıpratacağını düşünerek bu olayı küçümseyerek üzerinde pek durmamışlardır. Susurluk kazasında ortaya çıkan tablonun baş aktörü Doğru Yol Partisi vekilleriydi. Ancak olayların üzerine gidilmesi durumunda aralarında Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Tansu Çiller dâhil birçok kişinin suçlanacağı açıkça görülmekteydi. Bu şüphelerden ötürü Refah-Yol hükümetinin ortağı olan partinin ve bu olaylar ile dolaylı şekilde hükümetin yıpratılmasını istemediğinden olayı kapatmayı seçmiştir. Refah Partisi üyelerinin de, partileri iktidarda bulunduğu müddetçe kim ne derse desin biz bildiğimizi okuruz anlayışı vardı (Çelik, 2004:132).

Başbakan Necmettin Erbakan, Susurluk olayının gerçekliğini, olayların altında nelerin yattığını Susurluk Komisyon Üyesi Fazilet Partisi üyesi Gaziantep Milletvekili Mehmet Bedri İncetahtacı ile paylaştı. Başbakan Necmettin Erbakan, Komisyon Sözcüsü İncetahtacı'dan komisyon ve olayla ilgili bilgiler edindikten sonra şu şekilde konuşmuştur: “Yıllardır parti olarak söylemekteyiz. Bu işin içinde uluslararası bağlantılar, kontrgerilla var. Gladyo var, NATO var. Bunları yıllardır söylememize rağmen şimdi söyleyemiyoruz” (Arslan, 2014:51).

Ülkede bu olaylar yaşanırken Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Tansu Çiller ise kazada ağır yaralan Milletvekili Sedat Edip Bucak'ı hastanede ziyaret ederek ziyaret sonrasında çok konuşulacak sözler sarf etti. Tansu Çiller, Sedat Bucak için “teröre karşı kahramanca mücadele eden biri” sözlerini söyledi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Grup toplantısında Abdullah Çatlı için de “*Devlet için kurşun atanda yiyende bizim için şerefli*dir” dedi (Akpınar, 2001:128).

Doğru partisi üyelerinin sanık sandalyesine oturma korkusu yüzünden bu konu Bakanlar Kurulu'nda hiç sorgulanmadı. Bu korku yüzünden olayın aslına hiç girilmedi ve girilmemesine de özen gösterildi. Susurluk olayıyla ilgili hiç kimsenin üzerine kararlı adımlarla gidememesinin nedeni derin devletle çatışma korkusuydu bu nedenle de olayın üzerine pek gidilmedi. Refah- Yol hükümetinin güçlü ortağı Refah Partisi Susurluk olayının sonunun iyi olmadığını anlayarak olaydan uzak durmaya çalışmıştır. Hatta hükümetin selameti için olayı fasa fiso yani değersizmiş gibi değerlendirerek üzerini örtbas etmek en doğru karar olarak görmüşlerdir (Çelik, 2004). Susurluk olayına duyulan tepki, Refahyol'a duyulan tepkiyle 10 Kasım Atatürk'ü anma günü için düzenlenen yürüyüş hem

Susurluk olayına verilen tepki hem de Refah-Yol Hükümetine verilen tepkiyle birleşerek büyümüştür. 10 Kasım'da Ankara yüz binlerce kişilik protesto yürüyüşü ile inlemiştir. Ayrıca 10 Kasım günü, Refah-Yol Hükümetinin etkili isimleri Abdullah Gül ve Salih Kapusuz'un seçim bölgesi Kayseri'de yaşananlar, bu tepkileri kurumsal boyutlara taşınmasına vesile olmuştur (Arslan, 2014:52).

3.2.2.2 “Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık” Eylemi

Bu eylem 1 Şubat 1997 tarihinde her akşam saat 21:00'da vatandaşların evlerindeki ışıkları bir dakikalığına kapatmasını içermekteydi. Eylem, Susurluk Kazası sonrasında Devler kurum ve kuruluşlarında görev yapan ve yasadışı örgüt ve gruplarla, aranmakta olan kişilerle ortak hareket edenlerin ortaya çıkması sonucunda mafya ile ortak hareket eden milletvekillerinin yargılanması için yapılan bir yurttaş girişimidir. “Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık” eylemi ve “Sürekli Aydınlık İçin Yurttaş Girişimi” Avukat Ergin Cinmen'in önderliğinde gerçekleşen bir sivil karşı koyma hareketi olarak tanımlanmıştır (wikipedia, 2016).

Resim 16: 17 Şubat 1996 Radikal Gazetesi

Eylemin başladığı gün sadece Susurluk olayını açığa çıkarma değil Refah-Yol hükümetinin yapmış olduğu tüm uygulamaların protesto edilmesine dönmüştür. Yapılan Protestoların Refah Partisi ile bir alakası yoktu ancak Başbakan Necmettin Erbakan'ın hükümet ortağı Tansu Çiller'i korumak amacıyla eylemleri eleştirmesi sonrasında askeri lojmanlarda eyleme dahil olmuş ve eylemin hedefi Refah Partisi olarak değişmiştir (Arslan, 2014:53).

3.2.2.3 Kudüs Gecesi Etkinliği

Refah Partili Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız tarafından Kudüs'ü anmak için bir gece düzenlemiştir. 30 Ocak 1997 gecesi düzenlenen Kudüs'ü anma Gecesi medya ve toplum üzerinde büyük ses getirmiştir. Özellikle gecede “şeriat isteriz” sloganlarının

atıldığı basında geniş bir yer aldı (Özer, 2011:63). Tertip edilen geceye İran Türkiye Büyükelçisi Rıza Bagheri de katılarak bir konuşmada bulunmuştur. Yapılan konuşmada İsrail ile ilgili “İngilizlerin gayri meşru çocuğudur ve bu çocuk Amerikalılar tarafından büyütülmüştür ve büyütülmeye güçlendirmeye de devam ediliyor. Araplar ile yapılan savaşlarda Batı ve Amerika İsrail’i kollamasaydılar bu çocuk yaşamazdı” sözlerinden bulunmuştur (Aksoy, 2000:198).

Resim 17: 2 Şubat 1997 Sabah Gazetesi

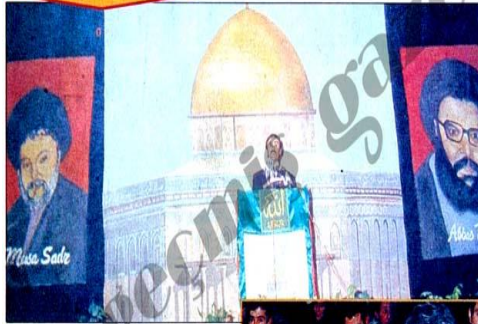
Sincan Belediyesi'ne bağlı bir salonda tertip edilen bu gecede özellikle Türk bayrağına yer verilmemiş ayrıca Filsitin ve Lübnan Hizbullah örgütünün liderlerinin posterleri asılmıştır. Yaklaşık bin kişinin katıldığı gecede Radikal İslamcı, Hamas ve Hizbullah örgütleri de destek veriyordu. Katılımcıların çoğunu genç siyasal İslamcılar oluşturuyordu. Salonda Türk bayrağının bulunmamasına karşılık Hamas ve Hizbullah liderlerinin bezden yapılmış büyük posterlerinin asılı bulunması “Kudüs Gecesi” adı altındaki toplantının, Türkiye’nin yaşadığı hassas günler nedeniyle siyasal bir içerik kazanmasına sebep olmuştur (Akpınar, 2001:166).

“Kudüs Gecesi” olarak adlandırılan etkinlik CHP Genel Başkanı Deniz Baykal tarafından eleştirilmiş ve İran Büyükelçisi Rıza Bagheri’nin ülkenin iç politikasına müdahale edebilecek bir hakkın elinde olmadığı vurgulanmıştır. Olayla ilgili dönemin Dışişleri Bakanı’nı göreve çağırarak “İvedi bir şekilde tepkini dile getirerek Türkiye’nin koyması gereken tavrı belirtmelidir” demiştir. Yaşanan gelişmelerin ardından Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Ali Tuygan, İran Büyükelçisi Rıza Bagheri’nin Kudüs Gecesi etkinliğinde yapmış olduğu konuşmaları ile ilgili görüşmek için çağırmıştır. Yapılan görüşmenin ardından yapılan yazılı açıklama ile “Kudüs Gecesi’nde Büyükelçinin yapmış olduğu konuşmanın ülkenin içişlerine müdahale niteliğindeki unsurlar ve ülkemize dost bazı ülkeler için uygun olmayan eleştiriler tarafımızca protesto edilmiştir” denilmiştir. Bu açıklamanın ardından Genelkurmay Başkanlığı tarafından, Hükümetin, Büyükelçiyi acilen sınır dışı etmemesi tepkiyle karşılanmıştır. Yaşanan bu olayların ardından tam üç gün sonra, takvimler 3 Şubat 1997’yi gösterirken Sincan Belediyesi’nin Düzenlediği Kudüs Gecesi etkinliği ile alakalı olarak Devlet Güvenlik Mahkemesi inceleme başlatmıştır (Gülmez, 2014:100).

Tepki yağıyor

Sincan'daki İran provasına öfke

Sincan Belediyesi'nin RP'li başkanının düzenlediği Kudüs Gecesi'ne tepki yagdı. Toplantıya katılan İran Büyükelçisi'nin şeriat çağrısı, Türkiye'yi ayağa kaldırdı.

Yıldız kursude

"Kudüs günü" ile gündeme gelen RP'li Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız, daha önce de yitbaşı kutlamaları, alkol satışı yasaklaması ve erkek lale güzeli seçimiyle tanınmış.

Terör destekçisi İranlı

İran İslam Cumhuriyeti Büyükelçisi Ali Rıza Bagheri, Yıldız'ın düzenlediği geceye onur konuğu olarak katıldı. (Öktaş ÇİLESİZ)

Çifte soruşturma açıldı Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı ile DGM Başsavcılığı, Kudüs Gecesi ve geceyi düzenleyen Retahtlı Belediye Başkanı Bekir Yıldız hakkında aynı gün soruşturma başlattı. Soruşturma sonucunda suç unsuru tespit edilirse, Yıldız'ın yargılanması için dava açılacak.

Baykal: Dışişleri göreve CHP Lideri Deniz Baykal, "Eski bir Dışişleri Bakanı olarak, İran Büyükelçisi'nin davranış konusunda bakanlığı tepki göstermeye çağırıyorum" dedi. ANAP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Keçeciler de, "Olayı son derece yadırgadık" diyerek İçişleri Bakanlığı'nın harekete geçmesini istedi.

Sincan'a Atatürk rozeti CHP Genel Sekreteri Keskin, bugün milletvekilleri, kadın ve gençlik kolları üyeleriyle birlikte Sincan'a giderek 2 bin 500 adet Atatürk rozeti dağıtacaklarını açıkladı. Keskin, "Sincan'ın, İran'ın Kum Kenti olmadığını İran'a da, RP'lilere de göstereceğiz" dedi.

İki partiden soru önergesi RP dışındaki tüm partilerin tepkisini toplayan gece hakkında ANAP ve CHP, Dışişleri ve İçişleri Bakanlıklarının yanı sıra istemiyeli soru önergesi verdi. DYP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Gölhan da, "Bu olay tasvip edilemez" değerlendirmesini yaptı.

Demiral: Bagheri uyarılmalı Ankara DGM Onursal Başsavcısı Demiral, Ankara, Kırıkkale, Kahramanmaraş'taki terör eylemlerine katılan Suriyeli diplomatların tutuklatıldığını örnek göstererek, DGM'nin durumu Dışişleri'ne bildirmesi ve Bagheri'nin diplomatik yoldan mülaka uyarılması gerektiğini söyledi. ● 29. sayfa

Resim 18: 3 Şubat 1997 Hürriyet Gazetesi

Kudüs Gecesi etkinliğine ev sahipliği yapan Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız'a Refah Partisi sahip çıkmış ve yaşanan olayları umursamaz hareket etmiştir. Olaylar sonrası Başkan Bekir Yıldız Refah Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Necmettin Erbakan'ın talimatı ile DGM'ye ifade vermiştir. İfadenin ardından Başkan Yıldız tutuklanarak cezaevine gönderilmiştir. Yıldız'ı cezaevinde gizlice ziyaret edenlerin arasında 54. Hükümetin Adalet Bakanı Şevket Kazan'da yer almıştır (Aksoy, 2000:198).

Sincan'da yaşana Kudüs Gecesi etkinliği 28 Şubat Milli Güvenlik Kurulu toplantısında yer almış ve Refah Partisi'ni kapatma davasının temellerinden bir tanesi olmuştur. Kudüs Gecesi etkinlikleri ve yapılan tiyatro medya tarafından defalarca gösterildi ve yazıldı. Sonunda da geceyi düzenleyen Başkan Yıldız görevinden alınmıştır (Arslan, 2014:57).

Dönemin Çalışma Bakanı Necati Çelik ise “Sağlıklı bir parti yönetimi söz konusu olsaydı Sincan Belediye Başkanı böyle bir faaliyet yapmayı düşünemezdi, düşünecek olsa da partiden müsaade alırdı. Sorulma ihtiyacı duyulmadığına göre parti yönetimi sureti vardır ancak pratikte parti yönetimi yoktur. Böyle bir geceden sonra oluşan gergin ortamda da yapılması gereken ise başkanın çağrılıp ikaz edilmesi ve gerekirse partiden ihraç edilmesidir. Tansiyonu düşürmek için mutlaka bir şey yapılmalıdır. Ancak bunlar yapılmadığı gibi bir de sahiplenilmiştir” şeklinde bir yorum yapmıştır (Çelik, 2004:79).

Türkiye gündeminde büyük bir etki yaratan ve kamuoyunu uzun bir süre meşgul eden hatta 28 Şubat sürecini hazırlayan gelişmeler arasında önemli bir yer teşkil eden “Kudüs Gecesi” sonrasında, Hükümet Sincan'da ki olaylarla yükselen tansiyonu düşürmek yerine hala türban ve Taksim'e Cami tartışmaları ile ilgileniyordu. Bunun yanında Başbakan Erbakan Taksim'e cami projesini eleştirenlere kızılıyordu (Gülmez, 2014:101).

İslam dünyasıyla yakınlaşma faaliyetlerinde bulunan 54. Hükümet başbakanı Necmettin Erbakan tekelleşen medya tarafından alaycı üsluplarla eleştiri bombardımanına maruz kalırken batılı medya kuruluşlarının yorum ve haberleriyle desteklenmeye çalışılmıştır.

3.2.2.4 Sincan'da Tankların Geçişi

4 Şubat 1997 günü Sincanlılar tank sesleri ile uyandı. Lala Mahallesinde 5 tank ve 20 kariyer, ağır ağır Sincan'ın merkezine doğru ilerliyordu. Sincan halkı ise camlardan

bakıyor, dükkânlarını yeni açan esnaf ise şaşkınlık içerisindeydi. Herkes darbe olduğunu düşünüyordu, bir kısım halk ise şaşkınlığı üzerlerinden atmış yol kenarlarında dizilmiş tankları alkışlıyorlardı. Böyle bir ortamda RP'nin işi zordu.

Karşı tarafın tavrını değiştirmenin mümkün olmadığı, siyasi manevra sahasının azaldığı, hükümetin reflekslerinin kaybettiği bir döneme girdiğini şeklinde yorumlamak mümkündür (Gülmez, 2014:103).

Resim 19: 5 Şubat 1997 Hürriyet Gazetesi

Tankların Sincan caddelerinde dolaşmasıyla alakalı olarak ise; “*Tanklar Sincan'dan geçti*”, “*Tanklar Sincan'da*”, “*Tank Sesleri*” başlıkları kullanılmıştır. Görsel ve yazılı basında yer alan Sincan caddelerindeki tank görüntüleri ve buna ilişkin haberler darbeye destek verici niteliktedir (İşler, 2014:74).

Resim 20: 5 Şubat 1997 Sabah Gazetesi

Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Hikmet Köksal'ın Sincan'da tankları yürütme fikri ile ilgili toplantıda yaptığı konuşma şu şekildeydi:

“Hükümetin yapacağı bir şey yok. Bizim bir şeyler yapmamız gerekmektedir. Bunu bizden halk istemektedir. Genelkurmay Başkanının emrini alıp bir planlama yapar tatbikata katılacak tank birliklerini Sincan'dan geçirerek eğitim alanına oradan gönderirim”

Resim 21: 5 Şubat 1997 Cumhuriyet Gazetesi

Kudüs Gecesi'nin ardından askerlerin hükümete en sert uyarısı Sincan oldu. Şehir merkezinden 20 tank ve 15 zırhlı araç geçiş yaptı. Genelkurmay Başkanlığı ve Doğru Yol Partili dönemin MSB (Milli Savunma Bakanı) Turhan Tayan, tankların eğitim amacıyla geçiş yaptığını açıklamışlardır. Olaylar askeri müdahale tartışmaları da yanında getirmiş oldu. Orgeneral Çevik Genelkurmay İkinci Başkanı olarak tankların geçişi hakkında "demokrasiye balans ayarı yaptık" demiştir. Başbakan Erbakan ise o dönemde Genelkurmay Başkanı ile görüşme yaparken partisinin grup toplantısında demokrasilerde bu tür olayların yaşanabileceğinden bahsetti. Refah-Yol Hükümeti'nin bir diğer ortağı Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Tansu Çiller de konu hakkında "Sincan'da tankların yürütülmesini yok sayamaz ve küçümseyemeyiz" ifadelerini kullandı. Olaylar sonrasında dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Başkan Necmettin Erbakan'a uyarı mektubu

gönderdi. Göndermiş olduğu mektupta, mevcut kanunlara eksiksiz uygulanarak laik düzenin korunması ve devlet kurum ve kuruluşlarına kökten dinci akımların girmesine engel olunması gerektiği gibi uyarılar yer almaktaydı.

Medyada Kudüs Gecesinde yankıları uzun süre yer buldu. Çevik Bir Sincan'da tankların yürütülmesinin ardından Amerika'ya giderek Türk- Amerikan Dostluk Konsey Toplantısında şu şekilde bir konuşma yaptı: "Sincan'da demokrasiye balans ayarı yaptık. Laiklik ve Atatürk ilkeleri alanında taviz vermemiz söz konusu değildir"(Tayyar, 2012:49).

3.2.2.5 Sendika Eylemleri ve Cumhuriyet Mitingleri

Resim 22: 4 Ocak 1997 Milliyet Gazetesi

Bu dönemde işçi sendikalarının toplumsal muhalefette önemli bir etken olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, işveren derneklerinden bir olan TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği) yayınladığı raporlar ile bu sürece desteğini sunmuştur.

Resim 23: 1 Nisan 1997 Hürriyet

Türk-İş Olağan Genel Kurulu 6 Ekim 1996 tarihinde yapılmıştı. Kurul sonunda yayınlanan görüşler ve talepler “Demokratikleşme” başlığı altında, çeşitli siyasi taleplere yer verilmiştir. Ayrıca “dini eğitim ve öğretimde devletin gözetim ve denetimi etkinleştirilmelidir” ifadesine de yer ayırmışlardır. Aralık 1996 ayından itibaren iyiden iyiye değişmeye başlamıştır. TÜRK-İŞ’in Temmuz-Kasım 1996 ayındaki hükümete yönelik söz konusu tutumu, Susurluk olayının ardından, Aralık 1996 ayından itibaren iyiden iyiye değişmeye başlamıştır. Bu değişim içerisinde, Genel Merkezi İstanbul’da olan STK (Sivil Toplum Kuruluşu) yöneticileri, sendika temsilcileri, işyeri temsilcileri ve işçilerden oluşan büyük bir grup Taksim Atatürk Anıtı’na yürümüş ve anıta çelenk koyarak “Temiz Toplum, Temiz Siyaset” çağrısında bulunmuşlardır.

Resim 24: 5 Mart 1997 Hürriyet Gazetesi

Ayrıca 21 Aralık 1996 tarihinde “**Türkiye’ye Sahip Çık!**” başlıklı bir bildirge yayınlanmıştır. Yayınlanan bildirge’de, “*Refah-Yol Hükümeti, uygulamaya aldığı politikalarla, çalışanlara, halkımıza ve Türkiye Cumhuriyetinin ana özellikleri olan insan haklarına, demokrasiye, laikliğe, sosyal hukuk devletine ve emperyalizme karşı ilk başarılı kurtuluş savaşının önderi Mustafa Kemal Atatürk’ün temsil ettiği çağdaş uygarlık anlayışına karşı ısrarla düşmanca bir tutum ve davranış içindedir.*” denilmektedir. 26 Şubat 1997 tarihinde, TESK, DİSK ve Türk-İş sendikaları tarafından, iktidarın rejime yönelik tehditlerine karşılık güç birliği kararı aldıklarını açıklamışlardır. Ayrıca İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği de aynı gün laiklik için eyleme başladılar. 27 Şubat 1997

tarihinde, TESK, DİSK ve Türk-İş köşke çıkmış ve aynı gün, İstanbul DGM (Devlet Güvenlik Mahkemesi)'yi ziyaret etmiştir (28 Şubat, 2013:60).

3.2.2.6 İftar Yemeği Olayı

Resim 25: 12 Ocak 1997 Sabah Gazetesi

Refah-Yol koalisyon hükümeti döneminde 28 Şubat Darbesinin yaşanmasına sebep veren olaylardan bir tanesi de Ramazan Ayında verilen iftar yemeğiydi. O dönemde hükümet, Ramazan ayının başlamasıyla birlikte kamu kurum ve kuruluşlarının çalışma saatlerini yeniden düzenlendi. Kamu kurum ve kuruluşlarının çalışma saatleri, yayınlanan genelge ile iftar vaktine uygun olarak ayarlandı. Bir vatandaşın, yayınlanan bu Ramazan genelgesinin ardından Danıştay'a yaptığı itiraz sonucu ile iptal edildi (Özer, 2011:59).

Refah Partisi genel Başkanı ve dönemin Başbakanı Necmettin Erbakan, 11 Ocak 1997 tarihinde Başbakanlık Konutu'nda düzenlemiş olduğu davette İlahiyat Fakültelerinin dekan ve öğretim üyeleri, Diyanet İşleri Eski Başkanları, Diyanet Temsilcileri, müftü, vaiz ve diğer din adamları ile iftar yemeğinde buluşmuştur. Davetlilerin arasında çok sayıda din adamının ve kanaat önderinin bulunması tepki çekmiştir. İftar yemeğine gelen kişilerin, cüppeli sarıklı ve sakallı oluşları şüphe uyandırırken, görüntüleri günlerce gündemi meşgul etmiştir (İşler, 2014:71). İftar yemeğine yüz kişiye yakın kişi katılmıştır. Yemekte söz alan Erbakan davetlilere şu şekilde seslendi:

“Hükümeti ve iktidarı zarara uğratacak her türlü davranıştan herkesin kaçınması gerekmektedir. Ülkemizin birlik ve bütünlüğünü zarara uğratacak ve tehlikeye sokacak davranışlardan uzak durulmalıdır” (Aksoy, 2000:193).

Resim 26: 11 Ocak 1997 Hürriyet Gazetesi

Resim 27: 10 Ocak 1997 Yeni Şafak Gazetesi

Başbakanlık Resmi Konuta girmeleri ve bu kişilerin sakallı, sarıklı ve cüppeli görüntüleri televizyonlarda yayınlanması ve bu görüntülerin basında iftar yemeği olarak değil de tarikat yemeği olarak lanse edilmesi toplumda “İrtica Kalkışması” olarak algılanmış olmakla beraber o andan itibaren adeta Genelkurmay Başkanlığının telefonları kilitlenmişti (Gülmez, 2014:106). Yapılan yemekli toplantı kamuoyunun bazı kesimlerine göre irticanın ayak sesleri iken, bazı kesimlere göre ise din âlimlerin bir araya geldiği birlik ve beraberliği pekiştiren bir toplantıydı. Yemekli bu toplantı, bazı kesimlere göre yanlışken bir diğer kesimlere göre ise çokta büyütülecek bir olay değildi (Özer, 2011:60).

Yaşanan olayın ardından bazı milletvekilleri, Başbakanlık Konutu'nda Refah Partisi Lideri ve dönemin Başbakanı Necmettin Erbakan'ın verdiği iftar yemeğiyle ilgili olarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunmuştur (İşler, 2014:71).

3.3 28 Şubat'ın Hazırlanması ve Gerçekleştirilmesinde Medya Etkisi

Türkiye'deki kitle iletişim pratiği, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel felsefesi olan ve imtiyazsız ve sınıfsız bir toplum tasavvuru üzerinde yükselen halkçılık yaklaşımının etkisiyle özgün bir karakter kazanmıştır. Türkiye'deki yaklaşım Amerika kıtasındaki gibi sınıf farklılıklarından oluşan bir toplumda çok sesli ortama bir ifade alanı yaratma endişesi ile yoğrulan bir liberal yayıncılık anlayışı yerine, aralarında fark gözetilmeyen kitlelere yeni bir kültürün topyekûn yukarıdan anlatılması ve aktarılması endişesine dayalı bir yayıncılık anlayışıdır (Hongur, 2006: 16).

Geçmişte bir sorumluluk ve misyon alanı olarak görülen gazetecilik mesleği, teknolojinin yeni olanaklarıyla birlikte bir kariyer alanına dönüşmüştür. Medya insanların gündemini şekillendirmekte, neyi düşünüp, neyi tartışacaklarına ilişkin bir gündem sunmaktadır. Sermayenin medyaya akmasıyla haberin kamusal değerini ve önemini koruyarak toplumsal çıkarlara hizmet etmesi özelliği bir oranda akamete uğramıştır (Arikan, 2011: 27).

1990'larda ve 28 Şubat'a uzanan süreçte basın-asker ilişkisinin aktif bir şekilde sürdüğü görülmektedir. Turgut Özal'ın Başbakan olmasıyla birlikte ekonomi alanında başlayan liberalizasyon faaliyeti basını da kapsamaya başlayınca iş adamı profilindeki gazete sahipleri artmaya başlamıştır. Böylece sermaye-medya bütünleşmesinin yolu açılırken gazete-asker ilişkisinde ve gazete-siyasetçi ilişkisindeki dengelerde medya lehine bir değişim başlamıştır. Demokrasilerdeki kuvvetler ayrılığını vurgulayan “yasama, yürütme ve yargı” erklerinin ardından “denetleme işlevi” özelliğiyle dördüncü kuvvet olarak sıralamaya katılan basın, yeni süreçteki pozisyonunu, bu yıllarda, Erol Simavi'nin mektubuyla kamuoyuna duyurmuştur. “Basın Birinci Kuvvettir” başlığını taşıyan mektupta Türkiye “kendine özgü şartları bulunan ülkeler” kategorisinde değerlendirilmekte ve Özal'a mesaj verilmektedir. Hürriyet'in patronu, bir süre sonra verdiği röportajda Türkiye'de birinci gücün basın olduğunu çünkü askerî darbe yapmaya basının hazırladığını daha açık bir dille söyler (Özkır, 2011: 97).

TSK- Medya ilişkisi ordunun siyasi etkinliği çerçevesinde gelişmiş, ona destek veren bir ilişkidir. Egemen güçler medyayı denetlemek hususunda hep çok ısrarcı olmuştur. Siyasi alana müdahale etmeye ya da siyasi alanda güçlü olmaya çalışan ordu, bu amacının yardımcı unsuru olarak da medyayı görmektedir. Askeri darbelerden sonraki,

ordunun tek güç haline geldiği dönemlerde ise zaten bu gücün aksine sözler söylemek mümkün olamamakta, bir yandan da yapılmış olanın meşrulaştırılması medya aracılığı ile gerçekleştirilmektedir (Arikan, 2011: 150).

Medyadaki gücünü kaybettikten birkaç yıl sonra asker-medya ilişkisi üzerine yaptığı açıklamalarda özellikle 28 Şubat darbesinin örtülü dönemlerine ışık tutan Dinç Bilgin (Sabah Gazetesi ve ATV' nin sahibi), o dönemde askerî karargâha çağrıldıklarını ve talimat aldıklarını aktarmaktadır. Bilgin, Hürriyet Gazetesi'nin Erol Simavi tarafından Aydın Doğan'a satıldığı dönemde, Simavi'nin satış sonrası paranın önemli bir miktarını Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'na bağışlamasını da medya-asker ilişkisi bağlamında değerlendirmektedir. Ona göre bu durum satış için "Cihet-i askeriye onay almak gibidir ve aslında bütün büyük iş adamları bağış için sıradadır" (Özkır, 2011: 98).

1990'lar Türkiye'si medyanın kendi gücünün farkına vardığı bir dönemin de adıdır. Asıl işi denetlemek olan medyanın, habercilik yerine askerle iş tutmasını değerlendiren Ahmet Altan, "Daha fazla (para) kazanma isteğinin medyayı bütün darbelerin ortağı ve sorumlusu haline getirdiğini" ifade etmektedir. Dolayısıyla "Askerin güçlü bir kurumsal yapı olarak ön almasından sonra siyasi ve ekonomik zeminde ucu toplumun iliklerine kadar uzanan bir etki mekanizmasının belirdiğini söylemek yerinde olur. Medya da bu ağın içindedir. Özellikle merkez medya çevreleri ideolojik olarak resmî ulusal güvenlik söylemiyle, ekonomik olarak ise siyasal rant dağıtım mekanizmalarıyla ilişkilerini gevşetmeye yanaşmamışlardır." (Özkır, 2011: 99).

Türkiye'de, gelip geçici olarak değerlendirilen hükümetin karşısına, atanmış ve daha da kalıcı olduğu farz edilen askeri ve sivil bürokrasi olarak konulmaktadır. Medya sahipleri de, holdingleşip başka ticari alanlara da yöneldikten sonra, tüm ticari ilişkilerini bu çerçevede şekillendirmeye başlamışlardır (Arikan, 2011: 152).

Bu bilgiler ışığında 28 Şubat Süreci, "çok eksenli ve çok aktörlü karmaşık değişim sürecinin ürettiği sert çatışmaların bir sonucu" olarak da okunabilir. Bu süreçte laikliğin tehdit altında olduğu iddiası seçimler sonrası kimi medya organları aracılığıyla canlı tutulmuştur. Seçilmiş hükümetin görevden uzaklaştırılması için medya ve sivil toplum üzerinden laiklik ilkesinin tehdit altında olduğu işlenmiş ve TSK siyasal alandaki etkinliğini oldukça arttırmıştır. Refahiyol Hükümeti'nin kurulmasıyla birlikte Cumhuriyet tarihinde ilk kez İslamcı bir partinin lideri Başbakanlık koltuğuna oturduğu için medyada

laiklik ilkesinin tehdit altında olduğuna dair haberlerin yoğunluk kazandığı bilinmektedir (Tuğal, 2010: 61).

Refah Partisinin medya ile olan soğukluğu en başından beri mevcuttur aslında. Refah-Yol hükümeti kurulmadan, medya, Refah Partisinin koalisyon ortaklığı kurmasını önleme politikasına girmiştir. Buna rağmen Erbakan başbakan olmuş ve Türkiye’de Refah-yol dönemi başlamıştır. Refah-yolun işbaşına gelmesi ile vergisiz yoldan para kazandıran promosyonlar için promosyon yasasının çıkarılması, bir yandan da kendilerince istikrarlı ve adil bir ekonomi modeli uygulayan 54. Hükümetin medyanın rantını engellemesi medya ve rantiyecilerin işine gelmemiştir. Erbakan ise kendisine sıcak görmediği medyayı gezilerine ve basın toplantılarına çağırmamaya başlamış; onların adı “bir kısım medya” olmuştur (Özgan, 2008: 94).

28 Şubat sürecinde medya-asker ilişkisi tam olarak iç içe geçmiş bir görüntüdür. Levent Ünsaldı’ya göre “Türkiye tarihinde o zamana dek medyanın askeri bir darbeye katılımı hiç bu denli doğrudan olmamıştır... Büyük basın kuruluşları her sabah postal seslerinin gelişini duyuran bir propaganda aracına dönüşür. Ayda bir yapılan her Milli Güvenlik Kurulu toplantısı askerlerin harekete geçmeden önceki son uyarısı olarak yansıtılır.” Dönemin gazete manşetleri bu değerlendirmeye paralel özellikler taşımaktadır ve medya siyasal olandan yana değil askerî olandan yana tercihte bulunmuştur (Özkır, 2011: 100).

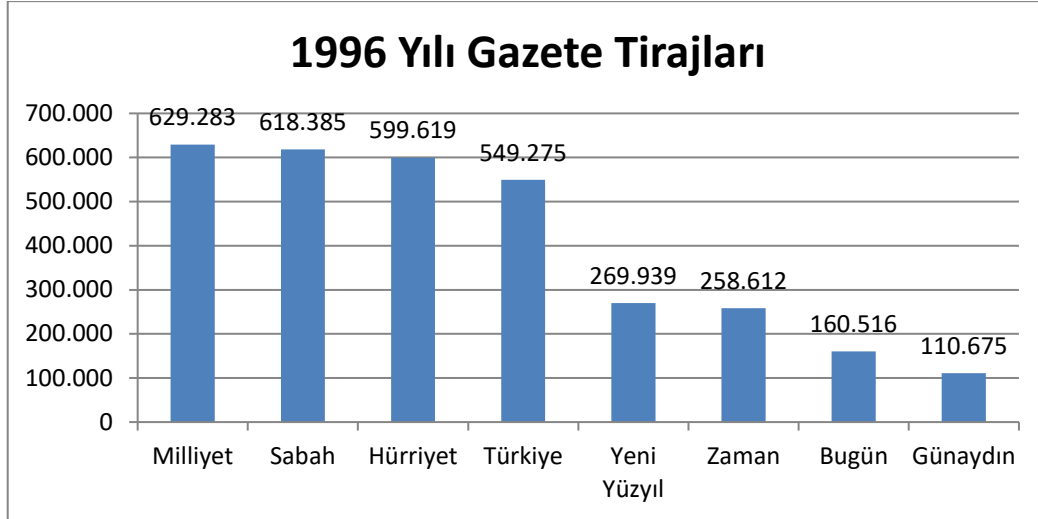
Sabah gazetesinin patronu Dinç Bilgin, bu dönemde gazetelerin Ankara bürolarının devşirildiğini belirtirken, medyanın burada psikolojik savaşta önemli bir rol oynadığına, gazetelerdeki köşe yazarlarının ücretli fikir işçisi olarak görüldüğüne, toplumu bilgilendirmek gibi önemli bir rol üstlenen medyanın o dönemde yanıltma haber kampanyalarına alet olmasının üzerinde durulması gereken konulardan birisi olduğuna, 28 Şubat’ın kullandığı argümanlardan birisinin de demokrasinin halk popülizmi olarak sunulması olduğuna ve “halk istediği partiyi iktidara getirebilir; ancak bu kişiler devleti yönetemez” mesajının çok net bir şekilde, “siz hükümet olabilirsiniz; ancak iktidar olamazsınız” olduğuna değinmektedir (Özgan, 2008: 93).

Dönemin Sabah Gazetesi yayın yönetmeni Ergun Babahan da medyanın konumunu şöyle aktarmaktadır: “Bütün medya patronlarında, kendilerini güvence altına almak adına

askerle iyi geçinme diye bir kaygı vardı. Hem hayati tehlike bulunuyordu hem de askerin devlet içindeki gücü biliniyordu” (Özkır, 2011: 100).

28 Şubat süreci siyaset kadar medyayı da etkilemiştir. Bu süreçte içerisinde Mehmet Barlas, Nazlı Ilıcak, Yalçın Özer, Fehmi Kuru, Ali Bayramoğlu, Cengiz Çandar, Mehmet Ali Birand gibi birçok gazeteci işlerinden olmuşlardır. Andıç kelimesi, 28 Şubat 1997’den sonra Cengiz Çandar ve Mehmet Ali Birand’ın köşelerini kaybettiği, İnsan Hakları Derneği eski Başkanı Akın Birdal’ın ise suikaste uğradığı olaylar zinciriyle özdeşleşmektedir (Özgan, 2008: 96).

Dönemin en etkili üç gazetesi olan Hürriyet, Milliyet ve Sabah gazeteleri kısa süre içinde 54. Hükümet’e karşı çok yönlü bir karalama kampanyası başlatarak “irtica”, “laiklik” ve “şeriat” kavramlarını hemen her gün manşetlere çıkarmış ve kamuoyunu yönlendirmeye çalışmıştır. Kartel medyası olarak adlandırılan bu üç gazete bir yandan DYP lideri Tansu Çiller’i yıpratarak koalisyonundan çekilmeye zorlarken diğer taraftan “irtica ve şeriat tehdidi” senaryoları ile Başbakan Erbakan’ı istifaya zorlamıştır. Öyle ki adı açıklanmayan “Üst düzey askeri yetkililere” dayandırılan asparagas manşet ve haberlerle TSK defalarca “göreve” davet edilmiştir. Nitekim darbeci medyanın ablukasını sonuç vermiş ve 28 Şubat 1997 tarihinde “irtica ve buna karşı alınacak tedbirler” gündemiyle toplanan Millî Güvenlik Kurulu kararlarıyla 54.Hükümet’in parçalanma süreci başlamıştır. Nihayet kapatma davası ile iyice zor durumda bırakılan Erbakan, başbakanlık görevini Tansu Çiller’e devretmek amacıyla 18 Haziran 1997’de Cumhurbaşkanı Demirel’e istifasını sunmuş ve 30 Haziran 1997’de 54. Hükümet fiili olarak sona ermiştir. Böylece medyayı gerçek bir silah gibi kullanarak seçilmiş iktidarı görevden uzaklaştıran derin güç odakları, siyasal ve toplumsal hayatımıza ağır bir darbe indirmiştir. Dinç Bilgin; 28 Şubat dönemi için “Çok büyük kabahatlerimiz oldu. Yalan haber ve yazıları servis ettik” itirafında bulunmuştur. Aydın Doğan; Doğan Grubu’nun patronudur. O dönem gazetelerinde yayımladığı manşetlerle gündem belirlemiş, kamuoyu oluşturmuştur. Dönemin Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök’ün üst düzey askerî yetkililerle yaptığı röportajlar gazetenin manşetlerinde yerini almıştır. 28 Şubat soruşturması kapsamında Aydın Doğan’ın da adının geçtiğine yönelik haberlerle, borsada işlem gören 5 Doğan Grubu şirketinin piyasa değeri bir günde 519,3 milyon lira erimiştir (Manavbaşı, 2012: 8).

Şekil 5: 1996 Yılı Gazete Tirajları (Kaynak: Dördüncü Kuvvet, 2014).

Tablo 5'teki veriler incelendiğinde en yüksek tirajın Milliyet Gazetesi'nde olduğu görülmektedir.

3.4 Medya'da Refah-Yol Hükümeti

Türkiye'de 90'lı yıllarda görsel, işitsel ve yazılı medyada, kamuoyunu, basım, yayım ve dağıtım alanıyla etkisi altına alabilme bakımından iki farklı medya grubunun varlığından söz edilebilir. Bunlar; Aydın Doğan'ın ve Dinç Bilgin'in sahipleri oldukları medya yayın organlarıdır. Bununla birlikte Milli Gazete, Vakıf gazetesi ile Cuma ve Yörünge gibi dergiler koalisyonun güçlü partisi olan ve hedefte olan Refah Partisi'nin yayın organı olarak bilinen dergi ve gazetelerden bazılarıydı. İktidara tamamen karşı olduğu gazete ve dergiler arasında yaptığı yayın ve haberlerle Cumhuriyet gazetesi de yer almaktadır.

Resim 28: 9 Temmuz 1996 Milliyet Gazetesi

Resim 29: 4 Mart 1997 Hürriyet Gazetesi

28 Şubat sürecinde, Refah Partisi'ne karşı olan iki büyük medya grubuna bağlı olarak faaliyet gösteren gazete, radyo ve televizyonlarda Refah Partisi'nin yansıttığı Milli Görüş hareketini, gerici düşünce olarak tanımlamışlardır. Dönem içinde yapılan haber ve atılan başlıkları genel olarak değerlendirildiğinde; Humeyni uyarısı, Türkiye İran mı olacak? Şeriat propagandası, Tarikat liderleri gibi başlıklarla halk içinde sözde irtica korkusu oluşturma isteği dikkat çekmektedir (28 Şubat, 2013:62).

Resim 30: 14 Ağustos 1996 Hürriyet

Medya açısından ele alınacak olur ise; laik, demokratik ve bağımsız medya her geçen gün rejim, laiklik ve demokrasi kavramalarını yıkmak isteyen RP'nin yaptığı her

irticai olayı, her yanlış olayı ve her yolsuzluğu sonuna kadar araştırıyor, buluyor ve kamuoyunda gözler önüne seriyordu. Bu nedenlerden ötürü medya ve hükümet arasında şiddetli bir kavga sürüp gidiyordu (Gülmez, 2014:198).

3.5 Medya İktidar İlişkileri Çerçevesinde “Refah-Yol Hükümeti”

28 Şubat sürecinde Refah Partisi’nin tutunduğu tavra, medyanın ve çıkar gruplarının antipatileri o dönemde defalarca gazete sütunlarına ve manşetlere taşınmıştır. Yapılan bu eleştirilere göz atıldığında genelde gazetelerin iç sayfalarında ve yorum kısımlarında yer aldığı görülmektedir. Koalisyonun güçlü partisi olan Refah Partisi yapılan eleştiriler neticesinde medyayı “yandaş” olarak görmekte ve bu yönde medyayı suçlamaktadır. Ayrıca Refah Partisi medya kuruluşlarını farklı grupların hizmetkârı olarak görmekte ve bunu dile getirmekteydi. O dönemde Yeni Şafak gazetesi Refah Partisini destekleyen yayın kuruluşuydu. Refah Partisi ile medya kuruluşları arasındaki çatışmanın gözlemlendiği önemli gördüğümüz birkaç manşet şu şekildedir:

Resim 31: Hürriyet Gazetesi 9 Temmuz-20 Kasım 10 Aralık 1996 yılı manşetleri

Resim 32: Milliyet Gazetesi 9 Temmuz ve 20 Kasım 1996, 13 Ocak 1997 yılı manşetleri

Hürriyet ve Milliyet gazetelerinin yukarıda görülen manşetlerini ve daha fazlasını “28 Şubat Sürecinde Siyasal Manipülasyon ve Medya” başlığı altında inceleyeceğimizden

bu başlık altında daha çok RefahYol Hükümeti destekçisi olarak görülen Yeni Şafak Gazetesi üzerinden algılanan Medya-İktidar ilişkileri çerçevesini anlatmaya çalışacağız.

Yeni şafak gazetesi 13 Şubat 1997’de okuyucularının karşısına “*Sırada Ne Var?*” manşetiyle çıkmıştır. Bu başlık aslında o döneme ışık tutmaktaydı. Refah Partisi aleyhinde yapılan eleştiriler ve patiyi karalama kampanyasının her geçen gün arttığını ve sürekliliğini göstermekteydi. Ayrıca başlık ile karalama kampanyasının devamının geleceği de açıkça görülmektedir. Fakat başlığı atan Yeni şafak gazetesi tüm gazetecilerin bu durumdan sorumlu tutulamayacağını, medya kuruluşlarından bazılarının da yaşanan kriz politikasının farkına vardıklarını ve bu doğrultuda hareket ettiklerini belirtmektedir (Özer, 2011:148).

Yeni Şafak gazetesinin medya- iktidar ilişkileriyle ilgili bir başka manşeti de, yine merkez ve muhalif medya ile alakalıydı. Manşette, Refah Partisi tarafından yandaş medya olarak görülen gazetelerin Refah Partisine olan eleştirileri ile ilgili habere yer verilmektedir. Refah Partisinin yanında hareket eden ve desteğini esirgemeyen Yeni Şafak gazetesi, doğrudan Refah Partisine yapılan eleştiri ve haberlere manşetleriyle cevap vermekte ve yapılan eleştiri ve haberleri yalanlayarak iftira olarak göstermektedir. Gazete, sürekli olarak hükümete muhalif olan medyanın iktidara ön yargı ile yaklaştığını gazetenin sütunlarında ve manşetlerinde yer vererek işlemekteydi. Bahsedilen haberlerden biride “*Alkış Yalanı*” manşetiyle 24 Şubat tarihinde yayınlanan ve okuyucularının karşısına çıkan haberdur (Özer, 2011:149).

3.6 Medya’da 28 Şubat

28 Şubat döneminin en etkili ve tirajlı üç gazetesi olan Milliyet, Hürriyet ve Sabah gazeteleri 54. Hükümet olan Refah-Yol hükümeti aleyhinde karalama çalışmaları yapılarak irtica, şariat ve laiklik gibi kavramları neredeyse her gün kapaklara manşet olarak taşımış ve kamuoyunun dikkatini bu yöne çekmeye çalışmıştır. Araştırılan bu dönem Refah-Yol koalisyonuna özellikle koalisyonun güçlü partisi olan Refah Partisine karşı hem askeri hem de sivil tepkilerin zirve yaptığı bir dönemdir (28 Şubat, 2013:75). Bektaş (2000:113)’ın çalışmasında incelemeye almış olduğu gazetelerde 28 Şubat kararları şöyledir:

Cumhuriyet ve Hürriyet gazeteleri MGK (Milli Güvenlik Kurulu)’nın toplanma nedenini ülkedeki irticai gelişmeler olduğunu vurgularken yaptırım olarak değerlendirmiş,

Zaman gazetesi ise tavsiye niteliğinde olduğunu yansıtmışlardır. Şimdi detaylar inceler olursak;

Cumhuriyet ve Hürriyet gazeteleri ideolojileri doğrultusunda, haberlerinde sık sık şeriatçı ve laik demokratik cumhuriyet karşıtlarını kullanmışlardır. MGK tarafından alınan 28 Şubat Kararları'nı laikliğin teminatı olarak görmüşlerdir. Zaman gazetesi ise işbirliği toplantısı olarak yorumlamış ve haberlerinde sık sık Refah Partisi ile ordunun uyum içerisinde olduğunu vurgulamıştır. Gazete şimşekleri Refah Partisi'nin üzerine çekmemeye gayret göstermiştir (Bektaş, 2000:114).

28 Şubat 1997 tarihinde yapılan MGK(Milli Güvenlik Toplantısı)'nın ardından koalisyon partilerinden güçlü olan Refah Partisi üzerindeki baskısı olan Ordu daha da artırmaktaydı. Ordunun ilk olarak yapmak istediği Refah Partisini saf dışı bırakacak siyasal bir alan yaratmaya çalışılıyordu. Ordu bunu Milli Güvenlik Kurulu toplantısında verdiği muhtıra gibi kararlarla bir nebze olsa gerçekleştirmişti. Fakat daha yapılacak çok iş ve kat edilecek çok yol vardı. Ordu Refah Partisi'ni tamamen karşısına almak istiyordu. Bunun içinde Ordu, Refah Partisi'ni imkânsız yapmaya zorluyordu. Ordunun bir diğer icraatı da koalisyon hükümetinin zayıf halkası olan Doğru Yol Partisi Lideri Tansu Çiller'i köşeye sıkıştırarak oyun dışı kalmalarını sağlamaktı(Bayramoğlu, 2001:128). Bu dönemde Ordunun faal ve etken bir biçimde yürüttüğü en önemli faaliyeti; yargı mensuplarına, sendikalara, sivil toplum kuruluşlarına, eğitimcilere, iş adamlarına, medyaya ve toplum üzerinde etkisi olan diğer gruplara açıktan veya gizli bir şekilde gerçekleştirdikleri irtica toplantılarıyla bilgi veriyorlardı. Bu toplantılar doğrudan olmasa da dolaylı olarak Refah Partisi hedef alınmaktaydı. Toplantılarda gericilik tehdidi vurgulanarak baş aktörü olarak Refah Partisi gösterilmekteydi (Özer, 2011:92).

Genelkurmay karargâhında savcılara verilen irtica brifingi de gazetelerde geniş yer buldu. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir;

SABAH: Türkiye sizinle gurur duyuyor

Milliyet: Ordudan son uyarı.

Hürriyet: Gerekirse silah bile kullanırız.

Sabah: Muhtıra gibi brifing.

Derya Sazak: Tek tarih vermediler.

Yalçın Doğan: İhtilal Bildirisi

Fikret Bila: Durumdan vazife..

Fatih Çekirge: Yolun sonu.

Ertuğrul Özkök: Nereye kadar.

İsmet Berkan: Siviller kına yaksın

Turhan Erdem: Takrir-i Sükun Kanunu

Mehmet Y. Yılmaz: Askeri Müdahale havası

Fehmi Kuru: Önümüzdeki günlerden itibaren bambaşka bir kavram kendini hissettirecek: "Aydın Bunalımı" Böylesine yumuşak bir yazı bile büyük bir korkuyla yazıldı; anlasanız!!

Köşe yazarları da konuyu büyük bir titizlikle incelemişti:

Hasan Cemal: İrtica ve siyasal İslam'la mücadele konusunda tarafsız kalacak kadar da avanak değilim. İran tipi bir totaliter ideolojiyi bu ülkede iktidar yapmak isteyen siyasal İslamcılarla dişe diş bir mücadele hem demokrasi mücadelesidir, hem aydın olmanın gereğidir (Milliyet Gazetesi, 15.06.1997)

Coşkun Kırca: TSK elbette her Türk vatandaşı ve kurumu gibi irticaya karşı çıkmak zorundadır; irtica sandıktan çıktığını iddia etse ve hatta çıksa bile (Yeni Yüzyıl Gazetesi, 17.06.1997)

Kerem Çalışkan: Siviller bunu başaramazsa (RP'nin olmadığı bir hükümette altyapısı hazırlanan bir seçime gitmek) kimse demokrasi adına askerleri eleştirmeye kalkmasın (Yeni Yüzyıl Gazetesi, 16.06.1997)

Murat Belge: Koro halinde bağıırıyoruz "Siviller gene her şeyi yüzlerine gözlerine bulaştırdılar. Asker müdahale etmek istemiyor. Ama şu siviller yüzünden mecbur kalıyorlar!" Ne 'sivil'i yahu? 'Sivil' kim? (Radikal Gazetesi, 16.06.1997).

Murat Belge: 'Bozkır çağdaşlığı' bu kadar olur. Varacakları ve vardıkları bellidir. Konuşmalarında ve yazılarında başkalarından altta kalmamak için kopya çekerek oraya buraya serpiştirdikleri 'demokrasi' sözcüğüne rağmen; tüm Türkiye'nin temsil organı TBMM'ye uğramadan sığındıkları nizamiye kapıları... (Radikal Gazetesi, 17.06.1997).

3.7 28 Şubat Sürecinde Siyasal Manipülasyon ve Medya

28 Şubat sürecinde medyadaki siyasi manipülatif eylemleri inceleyeceğimiz bu başlık altında süreci 2'ye bölerek incelemeyi daha uygun bulmaktayız. Çünkü dönem esasen Refah Partisi'nin seçimlerde birinci parti olması ile ve hiçbir partinin tek başına iktidar olamaması sonucunda başlamıştır. Sonrasında kısa bir koalisyon süreci yaşanmış fakat ANAYOL Hükümeti'nin güvenoyu alamamasından dolayı koalisyon düşmüştür. RP'nin iktidara doğru yürüyüşünü hızlandıran bu durum tezimiz açısından da önemli kavşaklardan biridir. Bu sebeple temelde dönemin önemli olaylarının(daha önce başlık altında incelediğimiz olaylar) bulunduğu aylar üzerinden dönemdeki manipülatif eylemleri açıklamaya çalışacağız.

3.7.1 1995 Yılı Seçimlerinde Medya ve Siyasal Manipülasyon

1995 yılı Aralık ayında seçim çalışmalarının hızlanması adayların belirlenmesi ile beraber gazetelerde haber içeriklerinde değişimler olmaya başlamıştır.

Resim 33: Milliyet ve Hürriyet Gazetesi 1 Aralık 1995 yılı manşetleri

Milliyet ve Hürriyet Gazetesi 1 Aralık 1995 yılı manşete gergin bir ortamın olduğunu taşımıştır. Aynı şekilde ikisi de hemen manşetin altında Refah Partisi ile ilgili yaptıkları haber göze çarpmaktadır. Milliyet, Refah Partisi'nin kadın aday göstermemesinin eleştirisini yapmış ve toplumda buna tepki olduğunu yazmıştır. Beraberinde spor yapan kadınların içerisinde başörtülü bir kadını da görseli vermiştir. Hürriyet ise “*RP'nin türbanlı popçuları*” başlığı ile Refah Partisi'ni gündeme getirmiştir. Bu durum Öztürk (2013:248-249)'ün dediği gibi, gergin ve ilgisiz bir dekorasyonla göstermiş, suni bir düşünme ve

algılama biçimi gerçekleştirmeye çalışmış, tepkileri yaygın göstermeye çalışarak psikolojik bir bilinç oluşturmaya çalışmıştır.

Resim 34: Milliyet ve Hürriyet Gazetesi 3 Aralık 1995 yılı manşeti

1995 yılı 3 Aralık tarihine geldiğimizde Milliyet Gazetesi “*Ekonomi ne olacak*” manşeti altında “*RP’li senaryo*” başlığı ile RP’nin iktidar olması durumunda kriz olacağını yazarak hem siyasal alanı hem de toplumsal alanda korku psikolojini bilinçlere sokmaya çalışmıştır. Hürriyet ise manşete CHP’yi taşımış ve altında “*RP’nin sürprizi*” başlığı altında RP’nin vaatlerinden vazgeçtiğini yazmıştır. Bu sayede her iki gazetede RP’ye karşı manipülatif bir eylem gerçekleştirmiş ve belki de olası yüksek oy potansiyelini engellemeye çalışmıştır.

Resim 35: Milliyet ve Hürriyet Gazetesi 7-8 Aralık 1995 yılı manşetleri

Milliyet ve Hürriyet Gazeteleri 7 Aralık tarihinde RP'yi Milliyet “*Adil düzen hayal*” Hürriyet “*Hoca'nın U dönüşü*” manşetleriyle gündeme taşıdıklarını görmekteyiz. Milliyet ve Hürriyet farklı söylemler ile esasen RP'nin savunduğu değerler üzerinden bir eleştiri yaparak Milliyet değerlerin manasız olduğu, Hürriyet ise bu değerlerden vazgeçilebileceği vurgusunu yapmıştır. Tabi ki menfaatler gereği! Bu sayede hem değerlerin yıpranması hem de dolayısıyla RP'nin kitlesel olarak potansiyel değerinin düşmesi gerçekleşmiş olabilir.

8 Aralıkta Milliyet, Refah'ın çıkış sebebinin başka nedenlerden olduğu, Hürriyet ise televizyonda yapılacak açıkloturumu reddettiğini vermiştir. Buda toplumsal olarak bir yandan RP'nin savunduğu değerlerin önemsiz olduğu(Öztürk:2013:248), dolaylı sebepler neticesinde büyüdüğü ve marjinal bir görüntü çizdiği bilinci oluşturulmaya çalışıldığı söyleyebiliriz.

8 Aralık sonrasında bu iki gazetenin de 15 Aralık tarihine değin(12 Aralık Hürriyet Gazetesi hariç) RP'ye manşette yer vermediklerini hatta birçok siyasi haberin gündemde olmasına rağmen RP'yi dışında tuttuklarını görmekteyiz. Ki Hürriyet Gazetesi de RP'nin düşüşte olduğunu söyleyerek bir nevi yer değiştirme (Öztürk, 2013:248) yaptığı söylenebilir.

Resim 36: Hürriyet ve Milliyet Gazetesi 12-15-16 Aralık 1995 yılı manşetleri

Yukarıda Hürriyet ve Milliyet gazetelerinin 15 ve 16 Aralık tarihlerindeki manşetlerini görmekteyiz. 15 Aralıkta Hürriyet “ANAP-RP savaşı” olarak attığı manşeti Milliyet’te “Refah’ı yakaladılar” olarak görülmektedir. Böyle söylememizin nedeni esasen haber içerikleri aynı durumdadır. Şöyle ki; RP’nin hızla yükselişi önde gelen bu medya kuruluşları tarafından desteklenmediğinden dolayı RP’nin manipüle edilerek düşüşte olduğunu göstermeye çalışmışlardır.

16 Aralık Milliyet “Bu nasıl kampanya?” manşetiyle Rize’den milletvekili adayı olan Şevki Yılmaz’ın meydan konuşmasını örnek göstererek yoğun tepki olduğunu yazmıştır. Hürriyet Gazetesi ise aynı haberi manşetin altında “Bu işi ya oyla, ya kanla düzeltereğiz” başlığıyla tepkinin büyük olduğunu yazmışlardır. Şevki Yılmaz’ın söylemlerini bu denli gündeme getirerek Öztürk (248-249)’ün dediği gibi değere(RP) karşı olan tepkilerin yaygın olduğu, değerın marjinal olduğu bilinciyle itici bir şey gibi yansıtmışlardır.

Resim 37: Milliyet 17-18 ve Hürriyet 18 Aralık 1995 yılı manşetleri

Yukarıda görüldüğü üzere 17 Aralık tarihinde Milliyet Gazetesi “Meydan okuyorum” başlığı ile RP’yi gündeme getirmiştir. Erbakan’ın söylemlerini bu başlık altında inceleyen Milliyet hemen altına bir karikatür yerleştirmiş ve karikatürde “NASIL OLSA BU ANLAŞMAYI YIRTACAĞIZ. AMA HER İHTİMALE KARŞI BİZ TAKİYEMİZİ YAPALIM... 24 ARALIK SEÇİM GÜNÜ NOEL’E RAST GELİYOR HEM ZATEN NOEL BABA DA, NAİL BABA’DIR... KENDİSİ MUHTEREM BİR ZAT OLUP ASLEN DEMRELİDİR... YANİ, BİZDEN BİRİDİR!..” diye yazılmıştır. Milliyet, tavrını bu karikatürle açıkça göstermektedir. Bu duruş medya manipülasyonu açısından ayrıca incelenebilir bir durumdur. Hemen ertesi gün 18 Aralık tarihinde Yavuz Donat’ın haberiyle “Güvenoyu

ararım...” manşetini atmıştır. Bir önceki gün Erbakan’ın hükümete gelme iddiasına karşılık olarak yapılan bu haber, dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in “*En çok milletvekili çıkaran, hükümeti kuramayabilir*” sözünü manşete taşımıştır. Bu sayede Öztürk(2013:249)’ün dediği gibi değere olan tepkinin belli kurumlarca desteklendiği ve tepkilerin büyük olduğu bilincini oluşturarak dengesiz güven sorunu inşa etme çalışması güdülmektedir. Yani RP’nin Cumhurbaşkanı tarafından tepkiyle karşılandığını gündeme getirerek taraftarlarının bilinçleri yıpratılmaya çalışılmıştır.

Hürriyet 18 Aralık tarihinde yukarıda görüldüğü üzere “*Refah’ta ANAP telaşı*” manşeti ile RP’yi gündeme getirmiştir. Hemen altında “*Yılmaz: Refah’ı yarım puan geçtik*” başlığına baktığımızda Mesut Yılmaz’ın RP’yi geçme açıklamasına “*müjdeyi verdi*” notu düşerek ne denli yanlı ve RP karşıtı bir manipülatif eylem içerisinde olduğu görülmektedir. Öztürk(2013:248)’ün farklı bir değerle yer değiştirme ile yanıltma durumu da bu şekilde gerçekleşmiş gözükmemektedir.

Resim 38: Hürriyet ve Milliyet Gazetesi 21 Aralık 1995 yılı manşetleri

Her iki gazetede seçimlerle ilgili yapılan anket sonuçlarını manşete taşımış Hürriyet “*Gözler Türkiye’de*”, Milliyet ise “*ANAP*” manşetini atmıştır. Hürriyet manşetin altında yer alan “*İslamcı Doğu ile Laik Batı arasında seçim*” cümlesi dikkati çekerken Milliyet’te “*ANAP iki puan önde*” cümlesi gözden kaçmamaktadır.

Resim 39: Hürriyet ve Milliyet Gazetesi 23-24-25-26 Aralık 1995 yılı manşetleri

1995 yılı seçimleriyle ilgili bu son kısımda değineceğimiz manşetleri seçimden 1 gün önce, seçim günü ve seçimden sonraki iki gün olarak sıraladık. Bunun sebebi genel çerçevenin yine bu şekilde oluşudur.

Seçimden bir gün önce (23 Aralık 1995) Hürriyet Gazetesi “*İyi düşünün*” manşetini atmış ve hemen altında “*ANAP’a akın var*” başlığı ile ANAP’ı önde göstermiştir. Milliyet ise “*Heyecan dorukta*” manşeti altında Mesut Yılmaz’ın miting alanındaki fotoğrafını manşetten vermiştir. Yanda “MÜSİAD’ın ‘Adil Düzen’e muhalefeti” ve altta “*Gericiliğe karşıyız*” başlıkları ile bir yandan RP’ye kendi bloğundan muhalif duruş sergilendiğini yazmış diğer yandan Türk Silahlı Kuvvetleri üzerinden, RP’ye yapılan yakıştırmalar neticesinde, hem seçmene hem RP’ye karşı olduğu tavrını belli etmiştir.

Seçim günü (24 Aralık 1995), Hürriyet “En kritik seçim” Milliyet, “Halkı unutmayın” manşetlerini atmış genel tavırlarını yalnızca rejim destekçisi bir duruş sergilemişlerdir. “Halkın cumhuriyete ve demokrasiye sahip çıkması” gibi klişeleşmiş sloganik bir takım söylemlerin dışında esasen bir şey görülmemektedir. Kısaca önceki dönemlerdeki gibi “rejime yağcılık” diyebileceğimiz bir manipülatif duruştur bu.

25 Aralık ve seçim sonuçları neticesinde birinci parti olan Refah olmasına rağmen her iki gazetede manşetine RP'yi taşımamış aksine RP'siz bir çözüm arayışına gidilmesi sinyalini vermiştir. Esasen tezimizde yine bahsedeceğimiz üzere medya böyle olmasını istediğinden böyle bir kışkırtmaya giriştiği düşünülmektedir. Hürriyet “MESAJ ANAYOL” Milliyet ise “ANAYOL’a doğru” manşetlerini atmış ve birinci parti olan RP'yi ve onu seçen halkı görmezden gelmiştir. Öztürk(2013:247)’ünde dediği gibi “Söz konusu değeri açıkça ve sürekli dışlamak” yani görüldüğü gibi RP'yi ve onu seçen halkı açıkça ve sürekli olarak dışlayarak manipüle edilmeye çalışılmıştır.

26 Aralık Hürriyet manşeti ise medyanın ne denli RP'yi dışladığının kanıtı cinsindendir. Hürriyet, RP ile koalisyona girmeyeceğini açıklayan Çiller ve Yılmaz'ın söylemini “Rahatlatan sözler” manşeti altında incelemiştir. Bu RP ve onu seçen halkın dışlanmasının en muayyen örneğidir diyebiliriz. Milliyet'te aynı bu tavırla “Ecevit olur mu?” manşeti ile RP'yi görmezden gelmiştir.

En önemli durum ise seçim sonuçları ile beraber esasen hiçbir açıklamanın olmamasına rağmen “MESAJ ANAYOL” gibi başlıklarla kamuoyunu ve partileri yönlendirme ve manipüle etme çabasına düşür. Bu sayede oluşan kamuoyuna partilerin duyarsız kalması mümkün olmadığından söylemlerini hemen ertesi gün gerçekleştirmeye başlamışlardır.

Kısaca seçim sürecinde manipülatif eylemleri bu şekilde anlatarak bitiriyoruz. Tezimizin devamı için örneklik oluşturmaları umduğumuz bu süreç, incelememizin aşağıdaki kısımlarında daha anlaşılır hale geleceği ve okuyucu açısından da ilgi çekici olması kanaatiyle genel değerlendirmeler ışığında yapılacaktır.

3.7.2 1996 -1997 Yılı Olayları ve Medyanın Siyasi Manipülasyonu

1995 seçimleri ardından durum hızla hükümet kurulması yönünde ilerlemekteydi. Yukarıda bahsedildiği üzere 1. Parti Refah olmasına rağmen medyanın bu yönde açık tavrı ve manipülatif eylemleri görünür durumdaydı. İşte bu süreçte hükümetin kurulması bir kriz olmaya başlamıştı. Çünkü beklenen “ANAYOL” hükümeti bir türlü kurulamamıştı.

1996 yılı girişi kaotik bir başlangıçla manşetleri sarsmıştır. 10 Ocak 1996 manşetlere Sabancı suikastı gelmiştir. Gündeme gelen bu olayı Hürriyet “ŞOK Terör Sabancılar'ın İkiz gökdelenine Tırmandı. Özdemir Sabancı ödürüldü.” Mliiyet

“Sabancılar suikast kurbanı Terör boşluk kaldırmıyor” diyerek manşetlerine taşımışlardır. Bunun yanında her iki gazetede asıl hedefin Sakıp Sabancı olduğunu yazmışlardır. Cenaze Töreni ile beraber bu kez gazeteler Sakıp Sabancı ile cenaze töreninde siyasal haber yakalamışlar ve Hürriyet 13 Ocak 1996’da “Sabancı’nın ricası” Milliyet 12 Ocak 1996 “Sabancı: İkiniz anlaşın” başlıkları ile gündeme getirmişlerdir. Hürriyet haberinin içeriğinde *“Sakıp Sabancı, kardeşinin önceki günkü cenazesinde Çiller’e “Böyle bir günümde sizden bir isteğim var. Lütfen bir jest yapın. Mesut Bey’i uçağınıza davet edin. Ankara’ya birlikte dönün” dedi.”* Diye yazmıştır. Milliyet *“Sakıp Sabancı en acılı gününde hıçkırıklara bastırarak Çiller’in kurmaylarından Sedat Aloğlu’na şöyle konuşuyor; “Türkiye’nin önünde büyük sorunlar ve büyük fırsatlar var. Artık anlaşsınlar ve biran önce hükümeti kursunlar. Adana’daki cenaze törenine gelecekler. Orada Mesut Yılmaz’a da ikiniz anlaşmalısınız diyeceğim.””* yazmıştır. Bu haber üzerinden Refah’a karşı dışlama ve ona karşı tepkilerin yaygın olduğunu göstermeye çalışmışlardır. Bu da Öztürk’ün “Medya Yolu ile Tahrif” olarak bahsettiği modelle örtüştüğü düşünülmektedir.

Kaotik bu durum devamında Avrasya Gemisinin kaçırılması ile devam etmiş ve daha karmaşık bir sürece doğru ilerlemiştir. Hürriyet 17 Ocak 1996 günü *“Gemide Dehşet”* Milliyet *“Feribotta Dehşet”* manşetleriyle olayı gündeme taşımışlardır. Hürriyet *“Trabzon Soçi’ye sefer yapan Avrasya Feribotu’na giren Çeçen eylemciler, 180 yolcu ve 45 mürettebatını rehin aldı. Böylece Çeçen terörü Türkiye’ye sıçradı.”* Milliyet *“255 kişiyi rehin alan Çeçen direnişçilerden tehdit: “Arkadaşlarımız bırakılmazsa gemiyi uçuracağız”.”* diye yazmışlardır.

Hükümet kurulması sürecinde Hürriyet 14 Ocak 1996’da “Birlikte kuralım” başlığı ile ilk kez Refah’ın bir seçenek olabileceği yönünde yayın yapmıştır. Erbakan-Yılmaz görüşmesi üzerine önceleri yok sayılan Refah Partisi şimdi “kötü seçenek” olarak gündeme gelmiştir. Hürriyet 14 Ocak 1996 da haberin alt başlığı şu şekildedir; *“Refah Partisi Lideri Erbakan’la Görüşen ANAP Lideri Yılmaz, Çiller’e ‘Başbakanlık inadından vazgeç, gel hükümeti birlikte kuralım’ dedi, ancak RP’ye de kapıları kapatmadı.”*. Aynı gün Milliyet “Bahara Seçim” manşetini atarak ANAP ile DYP arasında erken seçim kararı ile ittifak kurulabileceğini şu şekilde yazmıştır: *“Çiller’den Yılmaz’a sürpriz öneri: ‘İttifak yaparak sandığa gidelim’.*” Refah’ın bu şekilde açıkça dışlandığı durumu muayyen bir biçimde görülebilmektedir. Beraberinde geniş bir kamuoyunun RP’ye tepki gösterdiği neticesine de varılabilir. Bu durum Öztürk(2013:247-248)’ün dediği gibi hem değeri açıkça ve sürekli

dışlamak hem değere karşı tepkileri yaygın ve etkin göstererek değeri psikolojik yasaklı hale getirmeye çalışılmaktadır.

1996 Ocak ayı genel itibari ile bu şekildedir. Genel olarak RP dışlanmış hatta Milliyet 21 Ocak 1996'da manşete bir karikatür taşımış “*TARZAN ZOR DURUMDA*” adıyla yayınlanan karikatürde ekte görüldüğü üzere RP timsaha benzetilmiştir.

Şubat 1996'ya geldiğimizde gündeme Refah'ta getirilmeye başlanmıştır. Bunun sebebi gördüğümüz üzere medyanın onca uğraşına rağmen, ANAP ile DYP'nin, özelde esasen Çiller-Mesut uyuşmazlığı, Refah'ı bir adım öne taşımış ve gündeme gelmesi durumu zuhur etmiştir. Milliyet 4 Şubat 1996'da “*Gündem AnaRefah*” manşetiyle Erbakan-Yılmaz görüşmesiyle RP'yi gündeme getirmiştir. Hürriyet aynı görüşmeyi 6 Şubat'ta gündeme getirmiş ve “*Bayramda Başbakanım*” başlığı ile gündeme getirmiştir. Erbakan'ın başbakanlık istediğini ve başka şekildeki hiçbir formüle sıcak bakılmayacağını yazmıştır. Haberin devamında “*Yılmaz: Erbakan başbakan olmaz*” diye bir alt başlık oluşturmuştur. Manşetlerin ve başlıkların hemen altında yine görülmektedir ki Refah ile ilgili alt başlıklarda “*Refah'ta katı tutum*” diyerek durumun Çiller-Yılmaz benzeri uyuşmazlık bulunduğunu ve dahası zaten başından itibaren yok sayılan RP'ye karşı tavır tekrar olumsuz durumda olduğu görülebilmektedir.

Bu süreci medyanın gözünden özetlemek gerekirse şu dört başlıkta toplayabiliriz;

- 1- Halk ANAYOL hükümetini istiyor
- 2- ANAYOL birleşerek yeniden seçime gidebilir
- 3- Çiller uyumsuzluk içerisinde, başbakanlık inadını sürdürüyor
- 4- ANAREFAH görüşmeleri ve karışıklık

Genel olarak görmekte olduğumuz durum bu şekildedir. Medyanın bu haber bombardımanı sonucunda ANAYOL hükümeti kurulma sürecine ani bir şekilde girmiştir. 53. Hükümet Dönemi veya ANAYOL hükümeti olarak adlandırılan bu dönem fazla sürmemiştir. Necmettin Erbakan, ANAYOL Hükümeti'nin güvenoyunun anayasaya uygun çoğunluk içermediği gerekçesiyle iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. Sonucunda 14 Mayıs 1996 tarihinde Anayasa Mahkemesi oylamayı iptal etmiş ve

koalisyon düşmüştür. Bu durumu RP'nin Mesut Yılmaz hakkında gensoru vermesi ve Mesut Yılmaz'ın 6 Haziran 1996 tarihindeki istifası takip etmiştir.

Şimdi bizde çalışmamızı 6 Haziran 1996 sonrasından devam ettireceğiz. Bunun sebebi RP'nin bu tarihten itibaren koalisyon kurulması sürecine dahil olması ve Erbakan'ın Başbakanlık yolunun esasen tam burada başlamasından dolayı medyada RP ile ilgili manipülatif eylemlerin daha belirgin hale gelişidir.

1996 yılının haziran ayı başlarında, hemen hemen daha önce görmeye alıştığımız gibi Refah Partisi'nin yok sayıldığı bir başlangıçla ilerlemeye başlamıştır. 7 Haziran 1996 tarihinde gazeteler yeni hükümet kurulması sürecini manşete şöyle taşımışlardır; Milliyet, *“Anasol’a dönüş”* Hürriyet, *“3’lü blok arayışı”*. Milliyet haberin devamını *“Refah’a kapıyı kapatan Yılmaz ‘DSP ve CHP ile kurarım’ dedi”* diye yazmıştır. Hürriyet ise *“Demirel’in, ‘Acele edip geçerli bir formül getirirsen görevi yine sana veririm’ dediği Yılmaz, DSP ve CHP ile üçlü blok arayışına girdi.”* diyerek yazmıştır.

Ortam bu şekilde devam ederken çözüm üretilmemiş ve çözümsüzlük sonucunda Refah, ANAP üzerinden hükümet kurma çabalarına girmiştir. Bu sürecin en önemli manşetini Milliyet Gazetesi'nin 9 Haziran'daki *“ANAP’a Refah baskısı”* olarak görebiliriz. Bununla beraber Milliyet, 9 Haziran'da *“Ordu RP’ye yumuşuyor”* başlığı atmıştır. Esasen haberin içeriği de şu şekildedir; *“Refah Liderliğindeki arayışlar yeniden gündeme gelirken, TSK Komuta kademelerinden üst düzey bir yetkili, ‘Artık iktidara gelmeleri gerekir. Çünkü oy yüzdeleri sürekli artıyor. Yoksa önümüzdeki seçimlerde oy patlaması ile iktidara gelirler.’ dedi”* diye yazmış ve Refah'ın bu önüne geçilemez yükselişi hem kabul hem de belki de Aytunç Altındal'ın söylediği gibi *“Erbakan bana bu iş belli oldu dedi. Bunlar bizi iktidara getirecekler ve iktidarda boğacaklar dedi”* Öteki Gündem (Çift, 2012) düşüncesiyle hareket edilmeye başlanmıştır. Bu konu gizli örgütlerin devletle ilişkileri olarak ayrıca incelenebilir.

Sürece bir bakarsak bir yanda ANAP'ın DYP ile Hükümet kurmasının artık mümkün olmaması ve zaten Refah'ı meclisteki tüm partilerin dışlaması dolayısıyla Refah ile DYP yakınlaşması başlamıştır. 10 Haziran tarihinde Hürriyet Gazetesi, *“Çiller’in RP için ikna turu”* manşeti altında *“RP’li koalisyon partiyi bitirir”* başlığını atmıştır. Yine Hürriyet Gazetesi 12 Haziran tarihinde bu kez *“Yine Özer Bey yine Kuşadası”* manşeti ile

RP ile yakınlaşan Çiller hakkındaki bu haberin doğruluğundan çok zamanlamasından ötürü RP'ye karşı olarak görülebilir.

Refah-DYP koalisyonu kurulma sürecine girmişti. Bununla beraber medyada askerin karşıtlığına dair haberler hemen başından 15 Haziran Milliyet Gazetesinin 1. Sayfasından verdiği haber ile gündeme gelmeye başlamıştır. Aydın Hasan'ın yaptığı “*Subayları Tutamam*” başlığı ile gündeme gelen haberin içeriği ise şu şekildedir; “*Genelkurmay eski Başkanı ve DYP Kilis Milletvekili Doğan Güreş'in DYPRP koalisyonuna karşı DYP lideri Çiller'i uyardığı ortaya çıktı. Genelkurmay Başkanı Org. Karadayı ile çok sık görüştüğünü belirten Güreş, Genel Başkanı Tansu Çiller'e şöyle dedi: “Haftada bir Karadayı'yla yemek yiyorum. Bu koalisyonu geldiğim ocağa açıklayamam. Üst tarafı tutsam bile alt tarafı tutamam.”*”. Bu tarz haberlerin yoğunlaşmaya başladığını bu süreçte görmekteyiz.

Bu süreçte RP ile DYP ittifakının oluştuğunu 19 Haziranda meclise gelen Çiller hakkındaki yolsuzluk önergesinin RP'nin oyları ile reddedilişi bu koalisyonun kurulduğunun habercisiydi. Hürriyet Gazetesi bu konuyu 20 Haziran tarihinde şu şekilde manşete taşımıştır; “*Refah yolu açıldı*”. Milliyet'te “*Refahyol'a adım*” diyerek benzer bir ifade kullanmıştır.

Tüm bu süreç RP'nin lehine dönmüştü ve RP ile DYP 28 Haziran 1996 tarihinde resmen koalisyon kurdu. Hürriyet Gazetesinin 29 Haziran tarihindeki manşet tabiri ile “*Çiller teslim etti*”.

Süreç koalisyonun kurulmasıyla beraber çok daha büyük bir ivme kazanmaya başlamıştı. Refahyol'un karşısına ilk olarak PKK sorunu çıktı(Birand ve Yıldız: 152). 7 Temmuz 1996 Milliyet Gazetesi “Ordudan PKK uyarısı” manşeti sonraki gün “Hoca'dan geri adım” manşetine dönüşmüştür. Hemen sonrasında Erbakan'ın İran gezisi hem PKK meselesini farklı bir açıdan gündeme taşımış hem de medyanın gözünden uluslararası bir krize dönüşmüştür. Medyada “Çoraplı diplomasi” (13 Ağustos Milliyet), “*Saltanat Gezisi*” (Milliyet 6 Ağustos 1996), “*ABD: İran'a gitme*” (7 Ağustos 1996 Hürriyet) gibi manşetlerle gündeme gelmiştir. Hürriyet Gazetesi 12 Ağustos 1996'daki haberi olayları tümünden özetler nitelikte görülmektedir. “*Hoca'nın MİT gafi*” (12 Ağustos 1996 Hürriyet) olarak manşete gelen haber şu şeklidir; “*Başbakan Erbakan, Tahran'da gürültü*

koparacak bir açıklama ile devlet istihbaratının Suriye ve İran'ın PKK'ya desteğine ilişkin bilgilerinden şüphe duyduğu izlenimi verdi.”

Bu olaylar Pakistan dış gezisiyle beraber doruğa tırmanmış ve belki de RP hakkında söylenmek istenen asıl şeyin ne olduğunu Hürriyet Gazetesi açığa vurmuştur. 14 Ağustos 1996'da Hürriyet Gazetesi “70 Yıllık imajımız güme gidiyor” manşeti atmış ve Erbakan'ın “çağdaş-Batılı imajını sarstığını” beyan etmiştir. Öztürk (2013:249)'ün söylemiyle değere sahip kesimlerin marjinalleştirilmesi gerçekleştiğini burada görebiliriz.

Bu ivme sonrasında çok geçmeden gerçekleşen Susurluk vakıası olayların seyrini çok daha farklı bir yöne çekmiştir. Daha önce söylediğimiz üzere Susurluk olayında adı geçecek son parti RP iken ortağı olan DYP'nin milletvekillerinin ve hatta bizzat Tansu Çiller'in adının olayla bir şekilde ilişkilendirilmesi RP'yi de yıpratır konuma gelmiştir.

Susurluk komisyonu kurulmuş ve olayların üzerine giden komisyonun karşısına çokça engel çıkmıştır. TBMM Susurluk Komisyon Başkanı RP'li Mehmet Elkatmış (URL-10) bu engelleri şöyle ifade etmektedir: “tam bir noktaya kadar geliyorsun. Deniyor ki bu devlet sırrıdır. Deniyor ki ticari sırdır”. RP'li Başkan Mehmet Elkatmış'ın Ordu içerisinden kişileri işaret etmesi yeniden Ordu-Hükümet gerilimine sebep olmaya başlamıştı. Bu inceleme yeniden RP'nin aleyhine dönmeye ve gerçek anlamda Ordu-Hükümet çatışmasına dönüşmeye başladığı görülmektedir.

Tüm bunlarla beraber medyanın Susurluk olayının üzerine gitmesi sonucu kamuoyu oluşmuş ve sonrasında “Sürekli Aydınlık için Bir Dakika Karanlık” eylemleri başlamıştı. Susurluk sonrasında çıkan bu eylemler esasen RP ile hiçbir alakası yoktu. Fakat Ufuk Uras(URL-10)'ın dediği gibi “Süreci başlattık ama bir süre sonra elimizden çıktığının ve Türkiye'deki laik-anti laik, Refah Partisi ve karşıtlarının kampanyasının bir parçasına doğru evrildiğini gördük ama bunu önlemeye gücümüz yetmedi”.

1 Şubat 1997 tarihinde eylemler resmen başlamıştı. Milliyet 1 Şubat 1997'de “Başkent'te RP gerilimi” manşetinin yanında “Aydınlık için 1 dakika karanlık” başlığı atarak “Yurttaş Girişimi'nin çağdaş ve şeffaf hukuk devleti için düzenlediği kampanya başlıyor.” Diyerek halka eylemlerin başladığını duyurmuştur. Aynı gün Hürriyet, “Özel korumalar için RP'ye uyarı” manşeti altında “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, RP'ye ilk kez Siyasi Partiler Yasası'na aykırı davrandığı gerekçesiyle 'kapatma' uyarısı yaptı” diye yazmıştır. Ortam bu şekilde giderek gerilmeye başlamışken 30 Ocak'ta RP'li Sincan

Belediyesi'nin düzenlediği Kudüs Gecesi etkinliği medyaya yansırken çatışmanın fişegi ateşlenmişti. 3 Şubat 1997 Hürriyet Gazetesi "Tepki yağıyor" manşeti ile "Sincan'daki İran provası" olarak nitelendirdiği haberi Milliyet Gazetesi "Koalisyon sallanıyor", Sabah Gazetesi ise 2 Şubat'ta "Bu ne rezalet" diyerek gündeme taşımışlardır. Hemen ardından Sincan'da tank sesleri duyulmaya başladı. Hürriyet 5 Şubat 1997'de "Tank sesleri" manşetiyle beraber koyduğu bir fotoğraf karesine "Önce şaşırdılar, sonra el salladılar" diye yazmıştır. Çevik bir bu olayı 21 Şubat 1997'de Washington Türk-ABD Konseyi kapanış balosundaki şu sözleri ile ifade etmiştir: "Demokrasiye balans ayarı yaptık" (Birand ve Yıldız: 201). Gündeme düşen bu konuşma hızla 28 Şubat MGK'sına gözleri çevirmiştir.

Hürriyet Gazetesi 26 Şubat 1997'de "Gözler 'cuma'da" manşeti altında "Rejime ve laikliğe yönelik tehditlerin masaya yatırılacağı MGK'nın 28 Şubat toplantısı arifesinde Demirel uyardı, Erbakan sertleşti, Çiller ortağının dikkatini çekti." yazmıştır. Aynı gün Milliyet "Sivil dayanışma" manşeti altında "İşçi ve esnaftan, rejime yönelik tehditlere karşı güç birliği: Laiklik ve demokrasi sahipsiz değil" haberi yapmıştır. Sabah gazetesi 26 Şubat günü "Herkes çok gergin" manşeti atarak "Cumhurbaşkanı'ndan Başbakan'a, Çiller'den muhalefet partilerine kadar Ankara'da herkes barut fıçısı" diyerek gündemini özetlemiştir.

Esasen 28 Şubat MGK'nın nasıl geçeceği belki de 23 Şubat Sabah Gazetesi'nin "Muhtıra gibi" manşeti göstermektedir. Ayrıca Milliyet'in 25 Şubat 1997'deki Oramiral Güven Erkaya'nın "İrtica PKK'dan tehlikeli" sözünü manşete taşıması yine 28 Şubat MGK'sının nasıl geçeceği ve MGK gündeminin ne olacağını net bir biçimde ortaya koyduğu söylenebilir.

26 Şubat 1997 günü Cumhurbaşkanı Demirel'in Başbakan Erbakan'a yazdığı mektup gündeme düşmüştür. 27 Şubat'ta Hürriyet'in "ŞOK MEKTUP" olarak gündeme getirdiği haber Sabah Gazetesi'nde "Demirel mektubu" olarak manşete gelmiş ve haberlerin içeriği genel olarak "uyarılarla dolu" veya "sert mektup" olarak değerlendirilmiştir.

28 Şubat 1997 günü Milliyet "En uzun gün" manşeti ile o günkü MGK toplantısını şu şekilde değerlendirmiştir; "MGK tarihi toplantısını bugün yapıyor. Cumhurbaşkanı, siyasiler ve generallerin irtica tartışması Refahyol'un kaderini belirleyecek". Sabah

Gazetesi ise “5’i de konuşacak” manşetiyle” “Milli Güvenlik Kurulu’nun bugünkü toplantısında ordunun irtica ile ilgili görüşlerini sadece Genelkurmay Başkanı’nın değil, MGK üyesi dört Kuvvet Komutanı’nın da ayrı ayrı dile getirmesi kararlaştırıldı” diye yazdığını görmekteyiz.

28 Şubat MGK’sının sonucunda medyanın MGK toplantısına yorumu; “9 saatlik zirvede rejime ince ayar” (1 Mart 1997 Milliyet Gazetesi), “Tarihi karar” (1 Mart 1997 Hürriyet Gazetesi), “Zehir zemberek” (1 Mart 1997 Sabah Gazetesi) bu şekilde olmuştur.

İvme kazanmış sürecin bu kısmına kadarki haberlerin Öztürk’ün İmajoloji disiplini çerçevesinde modellediği “Medya Yolu ile Tahrif” modeliyle genel olarak incelemesini yapacak olursak;

- 1- Herhangi bir değeri muayyen bir biçimde sürekli olarak dışlamak,
- 2- Değerlere karşın kötüleyici, çirkin olduğu yönünde tavır takınmak,
- 3- Değerin ne kadar kötü sonuçlar doğurduğu ve/veya doğuracağı izlenimi yaratmak,
- 4- Değerle alakalı olmayan bir başka şeyler üzerinden bağlantı kurularak değer eleştirisi yaparak manipüle etme,
- 5- Semboller üzerinden değer eleştirisi gerçekleştirmek,
- 6- Farklı bir değer ile değer birimleri üzerinde yer değiştirme yoluyla yanıltma
- 7- Değere karşı hakim-sanık mantığı üzerinden inceleme yapmak. Bu sayede değer taraftarlarına özgüven kaybı yaşatarak dışlamak,
- 8- Değer üzerinde “gerici” bir bilinç düzeyi oluşturmak amacıyla değere nostaljik anlamlar yüklemek,
- 9- Değerin savunucularının muhalif tavır ve söylemleri ile değeri tutarsızlaştırmak,
- 10- Değeri yansıtırken itici göstermeye çalışmak,
- 11- Değerin tanzimi hakkında alakasız bir dekor kurma yolu ile bilinçaltına bunu işlemek,
- 12- Değere ilişkin muhalif tavırların yoğun ve etkili olduğunu göstererek, değeri kitlelerin psikolojisinde yasaklı hale getirmek,
- 13- Değerin meşruiyetini yitirdiği yönünde bir bilinç oluşturmak amacıyla bu değere karşı belli kurumlarında tepki gösterdiğini vurgulamak,
- 14- Değere karşı sağduyuyu yok etme amacıyla değeri marjinal gibi gösterme,

- 15- Değerin tehlikeli olduğu yönünde bilinç oluşturmak amacıyla gergin bir dekorla gösterme,

gibi durumlarının görüldüğü söylenebilir.

3.8 28 Şubat Süreci ve Sonrası Değerlendirme

Medya'nın 28 Şubat sonrası haberlerine geçmeden önce medyanın siyasetle ve genellikle iktidarla olan ekonomik ilişkilerden bahsetmek gerekir. Medyanın özgür, bağımsız ve tarafsız olması gerektiğini literatüre kazandıran ve sürekli bu konudan söz eden gazeteciler ve gazete sahiplerinin iktidarlara parasal karışık ilişkilerde oldukları görülmektedir (Arslan, 2014:82). Bu karışık ilişkilerden beslenen medya ve siyaset çok büyük bir ortaklık içerisindedir ve kimilerine göre medya dördüncü güç olarak lanse edilmektedir. Dördüncü güç olan medyanın 28 Şubat sonrasındaki haberlerine göz atalım.

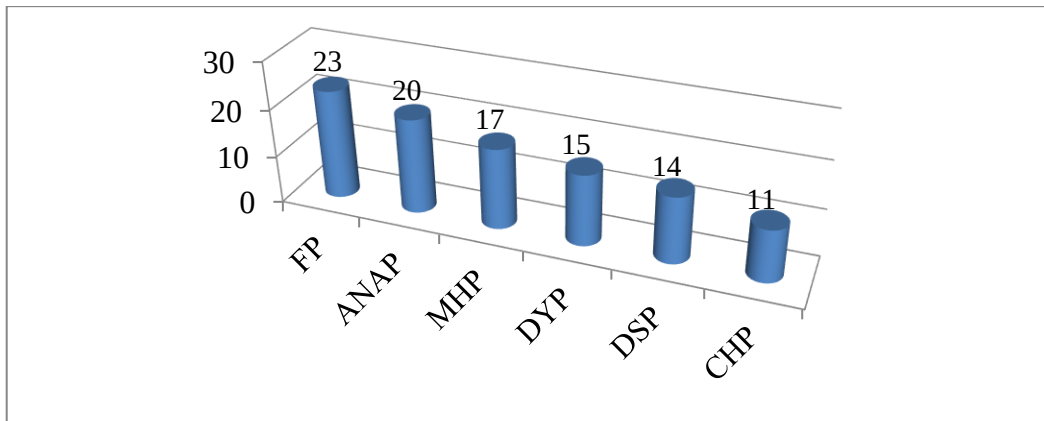
28 Şubat Milli Güvenlik Kurulu toplantısının etkileri Refah-Yol hükümetini sarsmıştı Refah-Yol hükümetinin iktidarı çatırdamaya başlamıştı ve fiilen etkisini sona erdirmişti fakat bu olaylara rağmen Refah-Yol hükümeti iktidardaydı. Askerin ve bazı güç odaklarının istekleri doğrultusunda Refah-Yol'u devirerek yeni hükümetin kurulması istenmekteydi. Sonuçta da yaşanan süreç ve gelişen olaylar sonrasında bu istekleri gerçekleşti. Mesut Yılmaz, dönemin ana muhalefet lideri olarak yaşanan süreci değerlendirmek istemiş ve o dönem içerisinde oluşturulan koalisyon milletvekillerinin birçoğunun kendi partisi olan Anavatan Partisine katılmaları için uğraş veriyordu. Bazı çevreler ve Ordu tarafından açık bir şekilde sıkıştırılan hükümetin yani Refah-Yol koalisyonunun vekilleri, partilerinden böylelikle hükümetten ayrılmaları için baskı yaşıyorlardı (Özer, 2011:94). Gelişen olaylar sonrasında asıl dağılmalar ve partiden kopmalar koalisyonun diğer üyesi olan Doğru Yol Partisi'nde olmaktaydı. Doğru Yol Partisi'nde meydana gelen kopmalar ve ortaya çıkan çatırtı sesleri Refah-Yol hükümetinin sonunu hazırlıyordu. O dönemde Doğru Yol Partisinde kopmalar ve çatlaklar olmasaydı, koalisyon iktidarı yoluna devam edecek ve başbakan istifa etmeyecekti (Çelik, 2003:151).

Koalisyonun küçük ortağı Doğru Yol Partisi'nde ki büyük kopuşlar Refah-Yol hükümetini sona yaklaştırmıştı. Mecliste ve medyada koalisyon hükümetiyle ilgili yoğun eleştiriler vardı. Bu olaylara rağmen Refah Partisi durumu idare ederek seçimlere kadar iktidarını sürdürmek istiyordu. Refah Partisi, eleştirileri ve gelişen olayları görmezden gelerek her şey yolundaymış gibi tavır takınarak hükümeti devam ettirmek istiyordu, fakat

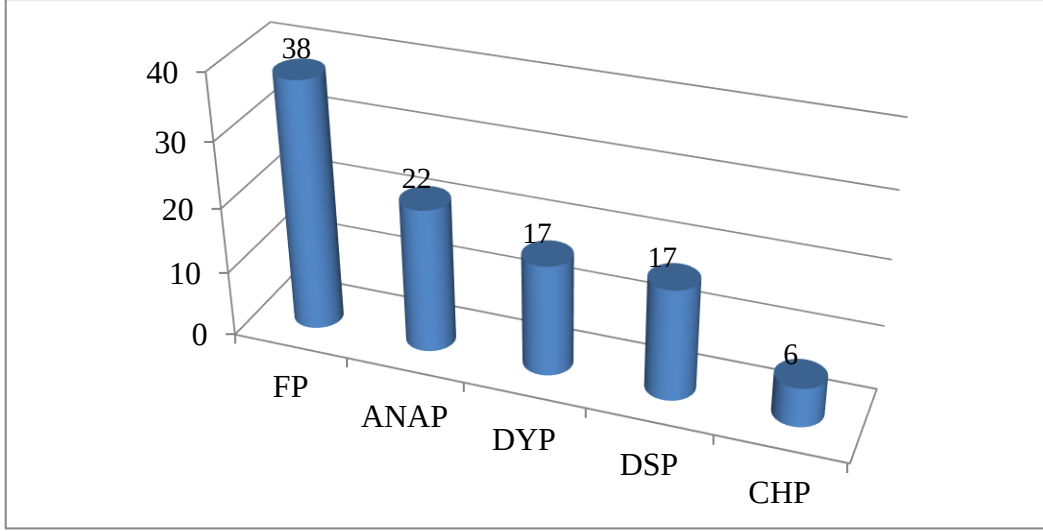
partinin dışında gelişen olaylar bu hükümetin geleceğini tayin edecekti. İpler artık hükmedenin elinde değildi. Tansu Çiller bu olaylar karşısında Necmettin Erbakan'a yapılan eleştirilerin azalması ve hükümetin devam etmesi için başbakanlığı talep etti. Çelik'e (2003:165) göre Refah Partisi'nin bu zor durumundan Tansu Çiller'in faydalanmak istediğini ve Necmettin Erbakan'dan başbakanlığı talep ediyordu. Fakat Erbakan ise durumunu korumak istiyordu ve koalisyon ortağı olan Çiller'in heyecanını yatıştırarak durumu idare etmek istiyordu. Yaşanan olaylar en sonunda Erbakan'ı Başbakanlığı Çiller'e verecek seviyeye getirmişti ancak dönemin Cumhurbaşkanı Demirel bu olaya sıcak bakmayarak Hükümet kurma görevini ana muhalefet partisi ANAP genel başkanı Mesut Yılmaz'a vermiştir. Mesut Yılmaz; ANAP, DTP ve DSP'nin içinde yer aldığı ve CHP'nin dışarıdan desteklediği azınlık hükümetini kurdu ve güvenoyu aldı. Bu hükümet Anasol-D hükümeti olarak isimlendirildi (Tayyar, 2009:91).

Bu süreçler gelişirken henüz Refah Partisi iktidardayken 21 Mayıs 1997'de Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş tarafından Refah Partisi hakkında "Laik Cumhuriyet ilkesine aykırı eylemleri gerçekleştirdiği" sebebiyle dava açmıştır. Bu dava sonrasında Refah Partisi Milletvekilleri partilerin kapatılacağından ve kendilerine siyasi yasaklar getirilmesinden korkuyorlardı. Tarih 16 Ocak 1998'i göstermekteydi. Açıklamayı o dönemin Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer yapacaktı ve Başkan; Necmettin Erbakan ve arkadaşlarının siyasi hayatını sonlandıran açıklamayı yaptı.

Türk Siyasal Hayatına damgasını vuran en önemli hareketlerden biri olan RP/FP 28 Şubat sonrasında da gündemde kalmayı başarmış dahası gündemi en çok meşgul eden parti olmuştur. 28 Şubat'tan 18 Nisan 1999 a kadar siyasi partiler arasında haberlere en çok konu olan, gündemi en fazla meşgul eden parti FP olmuştur.

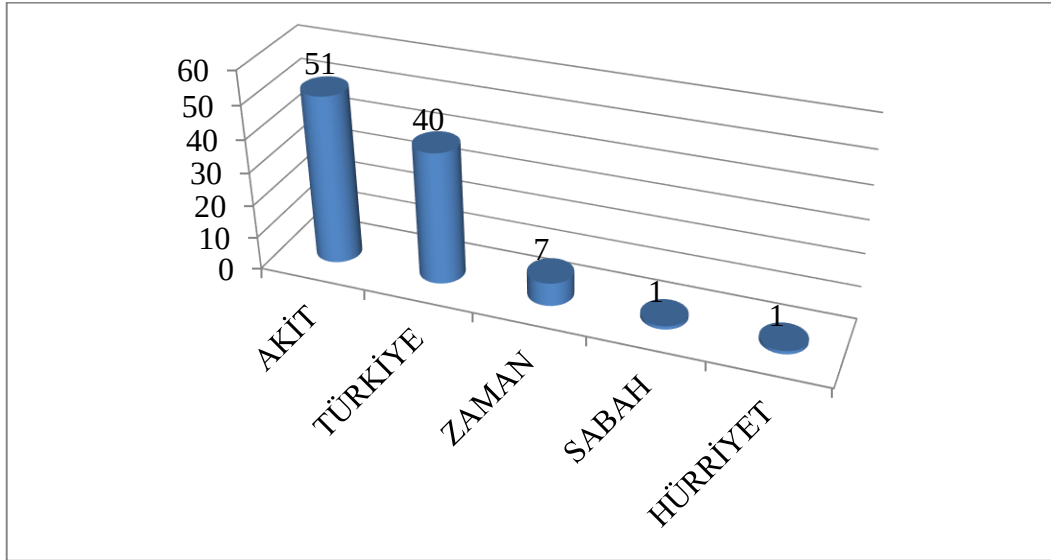

Şekil 6: Gazete Haberlerinde Olumlu İzlenim Yansıtan Partilerin Dağılımı

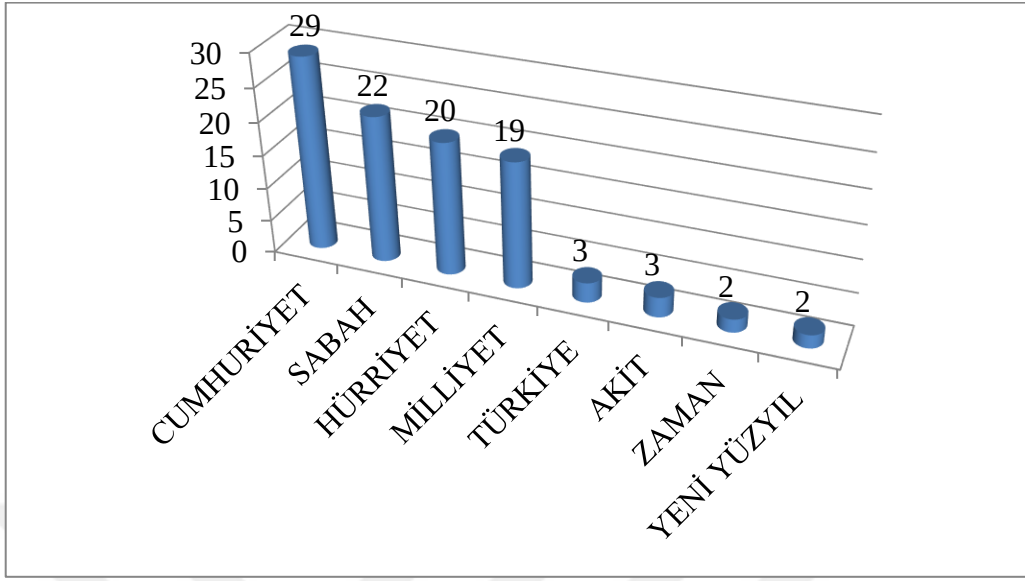
Şekil 7: Gazete Haberinde Olumsuz İzlenim Yansıtan Partilerin Dağılımı

Seçim döneminde toplam 646 haberde yer almıştır. Bu haberlerin %27 sinde olumlu, %14 ünde olumsuz, %59 unda ise tarafsız bir tutum görülmektedir. Partiler içerisinde olumlu izlenim yansıtan 726 haberin 171 inde yer alarak birinci olmuştur. Bununla beraber olumsuz 237 haberin 88 i içinde yer alarak olumsuz izlenim yansıtan haberlerin başını da çekmiştir. Diğer partilerin olumlu-olumsuz haberler arasındaki oran farkı FP'nin ki kadar büyük olmadığı görülmektedir. Özelde inceleyecek olursak;

Şekil 8: Fazilet Partisini Olumlu Yansıtan Gazeteler

Muhafazakâr sağ olarak bilinen basından beklenildiği üzere FP'yi genel olarak olumlu yansıtmıştır. Akit Gazetesi yaptığı 86 olumlu haber ile %51 le başı çekmektedir. Bunun yanında Türkiye Gazetesi 69 olumlu haber ile %40 lık bir görüntü çizmektedir.

Şekil 9: Fazilet Partisini Olumsuz Yansıtan Gazeteler

Yine bekleneceği üzere olumsuz haberler merkez basını temsil eden gazetelerde görülmektedir. Laik-Kemalist ideolojiyi temsil ettiği düşünülen Cumhuriyet Gazetesi FP hakkında yaptığı 25 haber ile %29 oranında en fazla olumsuz yansıtan gazete olmuştur. Diğer yandan Sabah %22, Hürriyet %20, ve Milliyet %19 gibi oranlarla FP’ni olumsuz yansıtmışlardır. Esasen bu 28 Şubat’tın devamı gibi laik-şeriat kutuplaşmasının bir yansıması olarak görülebilir.

FP’nin aleyhinde ve lehindeki tavırlara örnek olarak şu başlıkları sıralayabiliriz:

-“FP meydanlara iniyor: Millet Daha da Bilendi; 28 Şubat’ta yargı ve medya teröründen yaka silken seçmen kendisine çektirilen acıların tamamına sandıkta cevap vermeye hazırlanıyor” (Akit Gazetesi, 24 Mart 1999).

-“Fazilet Pavyona Düştü: FP’liler konsomatrislerden oy istediler” (Yeni Yüzyıl Gazetesi, 25 Mart 1999).

-“Faziletin İntiharı” (Sabah Gazetesi, 22 Mart 1999).

-“FP’li adayın İBDA-C’li Kızı Sahnede; Başı Açık Dinci Militan” (Sabah Gazetesi, 17 Nisan 1999).

-“Fazilet Kendi Defterini Dürecek” (Cumhuriyet Gazetesi, 25 Mart 1999).

-“Şeriatçılara İhalesiz İş” (Cumhuriyet Gazetesi, 22 Mart 1999).

Resim 40: 4 Eylül 1999 Milliyet Gazetesi

28 Şubat Süreci’nden geriye aynı algı ve benzer manşetler kaldığı görüldüğü söylenebilir. Milliyet Gazetesi’nin 4 Eylül 1999 tarihli haberi bu algının esasen Türk Siyasal Hayatı’nda devam ettirilmesi düşüncelerinin varlığını da, o dönem için özetlediği düşünülebilir: “28 Şubat süreci bin yıl da sürer”.

Tüm bunlarla beraber 28 Şubat’ın birincil müsebbibi kimdir? sorusuna en net cevabı Doğan Medya’nın patronu olan Aydın Doğan vermiştir: “*Hükümeti ben kurar ben yıkarım*”(2 Kasım 2001). Bu cevap pek tabi sonraları daha net bir biçimde çıkacak olan medyanın manipülatif hareketlerinin “operasyonel anlamda” oluşabildiği ve bu tür bir güce sahip olduğu, 15 Temmuz sürecinde ve sonrasında daha da açığa çıktığı görülmektedir.

Resim 41: Yeni Şafak Gazetesi 2 Kasım 2001

15 Temmuz sürecinde “bylock” adı verilen bir sosyal medya programı üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılan darbe medya gücünün nereye vardığının ve çağımızın artık en büyük güçlerinden biri olduğunun kanıtları niteliktedir. Dahası bu sürecin hemen ardından zuhur eden ve adeta 28 Şubat sürecini andıran bir olay daha gerçekleşmiştir. Bu olay

Hande Fırat'ın Hürriyet Gazetesi'nde 24 Şubat 2017'de kaleme aldığı ve “7 eleştiriye 7 yanıt” adlı yazısından doğan kaotik durumdur. Bu haber sonrası asker-hükümet gerilimi varmış gibi gösterilmiş ardından kamuoyunda infial uyanmıştır. Bu durum 28 Şubat'taki hatalara düşülmeden Cumhurbaşkanı ve Genelkurmay Başkanı'nın ortak düzenlediği basın toplantısıyla gün yüzüne çıkarılmış ve kısa sürede bertaraf edilmiştir. Hatta medyanın 28 Şubat'ta başarılı olduğunu düşündüğümüz bu kışkırtmasına karşın bu olayda tarihi bir dönüm noktası ve devletin Ordu, Hükümet ve Millet gibi faktörlerin teşekkülünden oluşan bir anlayışına kavuştuğunu düşünmekteyiz. Cumhurbaşkanı'nın bu basın toplantısındaki şu sözleriyle 28 Şubat'ı anımsayarak yeni bir 28 Şubat'ın engellendiğini düşünmekteyiz: “Devleti kendi içinde birbirine düşürmeye kimsenin hak ve yetkisi yoktur. **Bunların bunlar eski alışkanlıkları ve eski alışkanlıklar artık geride kaldı.**”.

SONUÇ

İlk bölümde medya kavramını tanımaya çalıştık bu bağlamda özellikle matbaanın icadı ile gelişen medyanın literatürde kullanılan medya tanımlarına göz attıktan sonra medya; toplumsal düzenin sağlanmasına yardımcı olan, ulusal bütünleşmeyi sağlayan, toplumu haberdar eden, toplumu eğiten, çevrenin gözetimine ve uyumuna yardımcı olan, çeşitli diğer toplumsal işlevleri yerine getirmekle bireysel ve toplumsal ilişkilerde rol oynayan kamusal yapılanma olarak tanımlayabiliriz. Medya, toplumu ve siyasal alanı etkileyebilecek güce sahip bir kitle iletişim araçları bütünü olduğu görülmektedir. Medyanın Fransız Devrimi ile modern siyasete karıştığı ve günümüze kadar etkisini ve gücünü arttırarak geldiği görülmektedir.

Dünya Tarihi'nde medyanın gelişim sürecine bakıldığında matbaanın kurulması, telgrafın icat edilmesi, radyonun ve televizyonun icadı ve gelişimi tarihsel seyri değiştirir konumdadır. Toplumlara etkileyen, yönlendiren bu kitle iletişim araçlarının çeşitli güçler tarafından zaman içerisinde kullanılması tekrar tekrar bu tarihsel değişim ve dönüşümler açısından ne denli etkili bir silah olduğunu göstermektedir. Bu güçler, toplumlar üzerindeki tahakküm ve “bulaştırılmak” istenen fikirlerin “meşruiyet” kazanması için medya kanallarını kullanmaya başlamış, dahası bu nedenlerle bu alanı geliştirmişlerdir. Bilgisayar ve internetin icadı sonrasında da bu alanla tüm dünyada kültür emperyalizmini uygulamaya başlamışlardır. İşte böylece temel amacı toplumların haber ihtiyacını karşılamak olarak tanımlanan medya, büyük sermayedarların ellerinde toplum mühendisliği aracı olarak kullanılmaya başladığı düşünülmektedir. Gerçeklik, tarafsızlık ve hesap verilebilirlik ilkelerinin önemsiz hale geldiği, bunları koruyabilmek için gerekli olan etik değerlerinde bir şekilde bu manipülasyona maruz kalarak başkalaştığı bu anlamda düşünülebilir. Medya Etiği, medyanın daha iyi hizmet sunabilmesi için oluşturulan ve uyulması gereken ahlaki kurallar olarak tanımlanması da pratikte bir şekilde tevil edilebilen durum haline geldiği düşünülmektedir.

Türkiye'nin siyasal hayatına baktığımızda merkeziyetin genel olarak ağır bastığını görmekteyiz. Bu hem geleneksel devlet anlayışı, hem de milletin devlet algısı bakımından doğal görülmektedir. Burada önemli bir nokta milletin “Devlet Ebed Müddet” anlayışı ile hareket ettiğidir. Devletin omurgası ile oynayanlar milletin mayasıyla oynamaya

çalıştıklarında millet ile arasında uçurumların oluşabileceğini görememişlerdir. Halk merkezi yönetime karşı, geçmiş ile bağlarını koparamama, koparmak istememe duygusuyla beraber bağlanmıştır. Bu sebeple merkezi yönetimdeki yapısal değişiklikler, hakkında yapısında zamanla değişiklik arz etmiştir. Süreç içerisinde görmekteyiz ki; iç isyanlar karışıklıklar Türkiye'nin kaderi haline gelmiştir. Bu bakış ile incelediğimizde şöyle ki; eğer devletine her daim bağlı bir toplum olan Türkiye'de dahi halka açıklama yapmadan onların meşruiyetini kazanmadan herhangi bir değişiklik yapılması durumu pek mümkün görülmemektedir. Elinizde devlet otoritesi ve gücü olmasına karşın cebren dahi olsa bunu yapmak “Bu toplum” karşısında başarılı olabilecek bir durum değildir. Toplumsal mukavemet karşısında manipülatif ve/veya gayri ahlaki bir tavır bu anlamda sonuca erişemeyecek olan bir tür yanıldı olarak görülebilir.

Tarihsel süreçte, devletlerde milletler gibi farklı anlayışlar, kültürler ve gelenekler oluşturmuştur. Bu süreçte öyle ki farklı bir anlayışa ve dönüşüme zorlandığında virüs bulaşmış bir vücut gibi reaksiyon göstermiştir. Bunun temelinde yatan şey ise o devleti oluşturan milletin gelenekleridir.

Her milletin toplum yapısı devlet yapılanmasına da yansımıştır. Geleneksel anlayışlar zamanla farklı formlara girmiş olsa da temel olarak anlayış hep aynı minval üzere kalmıştır.

Devleti oluşturan millet değişmedikçe devlet üzerindeki herhangi yapısal ya da yönetsel değişimi milletin kabullendiği görülmemiştir. Zorlamalara ve hatta cebri uygulamalara rağmen millet kendi öz yapısını muhafaza etmiş ve bunu zaman içerisinde devlete yansıtmıştır. Devlet-millet bütünlüğünün ontolojisini algılayamayanlar olmuştur. Milletin devleti oluşturduğu ve “İnsanı yaşat ki devlet yaşasın” anlayışının tezahürü zaman içerisinde vuku bulmuştur. Fakat devlet-millet anlaşmazlığından çıkan bu büyük yıkımlar tarihsel süreçte devletleri geri bırakmıştır.

Medya organları çeşitli otoriteler tarafından geçmişten bugüne kullanılarak çeşitli güç odaklarını etkileme gayretinde olmaktadırlar. ‘Etkilenmesi gereken’ olarak en geniş ölçüde toplumlar olarak görülmektedir. Türkiye’de de bu geniş paydaya sahip bir ülke olması hasebiyle toplumların etkilendiği en önemli ülkelerdendir. Manipülasyonlar, yalan haberler ile toplumun üzerinde farklı algılar oluşturulmak istenmiştir. Güvenilirliğini yitiren medya kurum ve kuruluşları adeta “yalancı çoban” haline gelmişlerdir. Diğer

tarafından güvenilen kurumların yaptığı haberler ve verdiği bilgiler sorgulanmaz hale gelmiştir. Böylece Türkiye’de hakkaniyetle yaklaşma hassasiyeti toplumda kaybolmuştur. Bu durumda Türkiye’de 28 Şubatın yaşanmasına neden olmuştur.

28 Şubata kadar darbelere alışkın olan Türkiye, öncesinde hiçbir darbede böylesine kirli bilgilerle doldurulmamıştır. Halkı yanlış yönlendirme, devlet-millet çatışmasını körükleme, askeri kışkırtarak iktidarı hedef gösterme gibi birçok olayda medyanın manipülatif eylemleri olduğu düşünülmektedir. Büyük sermayedarların ellerindeki medya kuruluşlarıyla sağladıkları kamuoyu neticesinde bu darbenin gerçekleştiği aşîkârdır. Peki, asıl soru şudur; neden bu medya organları milli iradenin tezahürü olan hükümetten rahatsız oldular?

Tarihsel süreçte medya, başlarda devlet erklerinin ellerinde tutukları ve devletin bir aygıtı durumundaydı. Medyanın zamanla gelişmesi ve öneminin anlaşılması ile devletin bilakis toplumu yönlendirmesi ve meşruiyet aracı haline gelmiştir. Medya bu tarihsel süreçlerden sıyrılarak ilerlerken devlet otoritesindeki değişimler -özellikle batıdaki değişimler- burjuvaziyle beraber medyayı da devlete karşı bir araç olabileceği konusunda düşüncelerde değişimlere yol açmıştır. Burjuvazi kendini güvence altına alma yollarından birini devlet otoritesini kısıtlamak olarak görmüş bunun içinde medya organları ile halk üzerinde etki oluşturarak devlete karşı örgütlemiştir. Bu başlı başına medyanın tarih içerisinde öneminin giderek artmasına neden olmuştur. Bunun doğal sonucu olarak medya göz kamaştıran ve vazgeçilemez bir araç haline gelmiştir.

Tüm bunlarla beraber medyadaki gelişmeler ve dahası kazanılan güç beraberinde ekonomik bir alan oluşturmuştur. Medya sektörü bu şekilde oluşarak ilerlerken onu elinde tutanlar yalnızca iktidarlarının değil artık ekonomik bir gücünde sahibi olmuşlardır. Hem siyasal hem de ekonomik olarak önem arz etmeye başlayan medya bu serüveninde büyük sermayedarların ellerinde tekelleşme sürecine girmiştir. Bu tekelleşme, kitle iletişim araçlarındaki teknolojik gelişmelerle beraber basın-iktidar ilişkisini ‘menfaat’ ilişkisine dönmüştür. Ekonomik nedenlerden dolayı basın, iktidarın nimetlerine muhtaç olmuş, fikirlerini halka benimsetmeye çalışan iktidarlar da medya organlarına ihtiyaç duymuşlardır.

Günümüze gelindiğinde ise siyasal otoriteler kendi medyalarını oluşturarak farklı çözümler arayışına girmişlerdir. Bu sayede, hem kendi destekçilerini bilgi

bombardımanına tutarak onların desteklerinin dinç kalmasını sağlayacak hem de daha çok destekçi kitleye ulaşabileceklerdir. ‘Yandaş medya’ ‘sarı basın’ gibi terimlerin bugün bu denli kullanılması bunun toplumdaki yansımaları göstermektedir. Esasen bu eleştirileri yapanların müntesibi oldukları kitlelerinde iktidar oldukları takdirde ‘yandaş medyası’ hazırdır. Fakat daha öncede dediğimiz gibi toplumda hakkaniyet kaybolduğunda artık neyin doğru olduğunun pek de önemi kalmamaktadır. “Bana nerede durduğunu söyle sana ne gördüğünü söyleyeyim, ne gördüğünü söyle sana nerede durduğunu söyleyeyim” sözüne isabet etmiştir. Burada şu soruyu sormakta yarar var; ‘sarı basın’ lafıyla birbirlerine hakaret edenler yarın kendileri bu lafızla eleştirildiğinde aynı tavrı sergileyebilecekler mi? Böylece özgür basın, eleştirilebilir iktidarlar vs. gibi durumlar ideal düzeyde felsefi bir alan olarak görülmektedir. Halka bilgi vermek, bilinçlendirmek amacı olan medya ölü doğan bir bebek konumuna oturmuş ve otoritelerin tahakkümüne geri dönmüştür. Otoriteler farklılaşsa da medyadaki durum toplumları yönlendirmede araç olmasından öte tarafa bilgi ve haber ulaştırma gayesine ve ‘özgür basın’ duruşuna erişememiştir.

Modern devletlerin kuruluşundan itibaren gelen tepeden inme anlayış her alana sirayet etmiş ve daha öncede söylediğimiz gibi topluma yön verme manipüle etme çalışmalarına girişmişlerdir. Bu otoriter düşüncelere göre toplum geri kalmış cahil bir toplumdur. Bu düşünceleri beraberindeki sergiledikleri tavırlar izlemekteydi. Zaten bu durum bugün kendini halen devletin sahibi zanneden çevreler tarafından açıkça belirtilmektedir. Toplumdaki çatışmalar bu durumun doğal sonucu olarak tezahür etmektedir.

Türkiye’de bunun yansıma olarak askeri, bürokratik ve yargı vesayeti olduğu düşünülmektedir. Askeri alanda, Türkiye’nin kuruluşunda ağır basan taraf olması hasebiyle zaten köklü bir vesayet kurması kaçınılmazdır. Askeri gücün Türk Devlet ve toplum yapısındaki saygınlığını ele alacak olursak, toplumu şekillendirmede nasıl bir araç olabileceği de aşîkârdır. Bu mümtaz kurum toplumda ‘peygamber ocağı’ olarak adlandırıldığından toplum askeri hiçbir harekâta karşı çıkmamış bilakis dönemsel destekler dahi vermiştir. Bürokratik alandaki vesayet, bir kısım grupların ‘babadan oğula’ geçer gibi işgal ettiği kademelerde, devletin ve milletin genel yapısıyla oynamaya, halk tarafından seçilen hükümetlerin üzerinde baskı kurmaya, bu yüzden devletin işleyişinde aksamalar yapmaya çalışan bir oluşum olduğu söylenegelmektedir. Bu sayede oda toplumsal değişimlerin, dönüşümlerin kontrolünü sağlamak amacıyla görevlerini yeri getiriyordu.

Yine yargı alanında vesayet, işleyişlerin yavaşlatılması çıkarılan yasaların iptali ve bu “çarka” karşı çıkanlara karşı oluşturulmuştur. Bu sayede “aykırı olanların” istenildiğinde toplumun gözünde suçlu ilan ederek cezalandırılabilir meşru bir zemine oturtulmuştur.

Türkiye’nin kaderi haline gelen bu guruplara Necmettin Erbakan ve arkadaşları, tüm bu vesayet odaklarının güçlerine değil medyanın kışkırtmaları sonucu toplumda oluşan gerginliğe son vermek amacıyla geri çekilmişlerdir.

28 Şubat Süreci, tüm bu yukarıda söylediğimiz durumların en ağır biçimde yaşandığı olay olarak görülmesine rağmen bir “darbe” nitelemesi tam olarak muteber görülmemektedir. Bunun asıl sebebi bu olayın duhulünün bizzat “Ordu” tarafından olmamasından dolayıdır denebilir. Devletin içine sızmış örgütler, her anlamda vesayet oluşturmaya çalışmış muhtelif yapılar vb. gibi durumlar neticesinde manipülasyonu birçok anlamda yapan gündem oluşturup karmaşa çıkaran medyanın 28 Şubat’ın müsebbibi olduğunu düşünmekteyiz. Sabancı Suikastı sonrası “cenazeden mesajlar” niteliğindeki manşetler, Susurluk olayı sonrasında okların RP üzerine çevrilmesi, Aydınlık Eylemlerinin ilgisiz bir biçimde laik-anti laik karşıtlığına dönüşüp sonrasında RP ve karşıtları haline gelmesi vb. gibi yukarıda incelediğimiz ve tekrar incelenmeye muhtaç olan olayların manşetleri manipülasyon sürecinde belirli doneler haline geldiği görülebilir.

Tümünü gözden geçirecek olursak; medya amacı doğrultusunda değil “amaçlar” doğrultusunda halkı ‘irtica’ adı altında kışkırttığı gözlemlenmiştir. Birtakım güç odaklarının dünyanın en önemli argümanlarından olan “Dördüncü Hükümet”i medyayı güçlü şekilde kullandıkları değerlendirilmektedir. Bu sayede halk dahil olmak üzere birçok alanı manipüle etmişler ve kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmişlerdir.

Son olarak; 28 Şubat’ta medya, toplumun teveccühünün zuhur ettiği Refah Partisi’nin kapatılmasına sebep olmuştur. “Bin yıl sürecek darbe” olarak adlandırılan bu vakıa çok geçmeden Türkiye’de lanetlerle anılmaktadır. Toplumu aldatanlar, onları yanlış yönlendirenler daimi olarak tarihin seyri içerisinde böyle anılmaya mahkûmdurlar.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- Açıköz, H. M.(2016). *İletişim Felsefesine Giriş*. Ankara: Elis Yayınları.
- Adaklı, G. (2006). *Türkiye’de Medya Endüstrisi*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Akpınar, H.(2001). *28 Şubat Post Modern Darbenin Öyküsü*. (1. Baskı). Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Aksoy, E. (2000). *28 Şubat’tan Balgat’a Mücahit*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Albayrak, M. (2004). *Türk siyasi tarihinde Demokrat Parti:(1946-1960)*. Phoenix.
- Alemdar, K. (1996). *İletişim ve Tarih*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Arı, T. (2012). *Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş Ve Diplomasi*. İstanbul: Mkm yayıncılık.
- Arikan, N. (2011). *28 Şubat Sürecinde Medya: Arena Programı ve Medyanın Siyasal Sürece Etkileri*. Okur Kitaplığı.
- Asna, A. (2012). *Kuramda ve Uygulamada Halkla İlişkiler*. (2. Baskı). İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Ateş, T. (1995). *Demokrasi(Kavram, Tarih, Süreç, İlkeler)*. Ankara: Ümit Yayınları.
- Avcı, G. (2007). *28 Şubat Psikolojisinin İslamcı Kültür Hayatına Yansımaları Üzerine Notlar, 28 Şubat Postmodern bir Darbenin Sosyal ve Siyasal Analizi, içinde (181-190)* İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Aydeniz, H. (2012). *Medyayı Tanımak*. İstanbul: Nakış Ofset.
- Aydın, N.(2008). *İnsan Hakları, Demokrasi ve Medya*, İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Aytaç, G. (2002). *Edebiyat ve Medya*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bayramoğlu, A. (2001). *28 Şubat: bir müdahalenin güncesi*. İstanbul: Birey Yayınları.
- Bektaş, A. (2007). *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Belsey, A. ve R. Chadwick. (2011). *Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar*. N. Türkoğlu (çev.). 2. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Birand, M. A. ve Yıldız R.(2012). *Son darbe: 28 Şubat*. Doğan Kitap.
- Bostancı, N. (2000). *Siyaset, Medya ve Ötesi*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Bostancı, N. (2011). *Siyaset ve Medya*. İstanbul: Özgür Yayınları.

- Bozdağ, İ. (1992). *Dünya 'da ve Türkiye 'de Basın İstibdadı*. İstanbul: Emre Yayınları.
- Bölügiray, N.(1999). *28 Şubat Süreci*. (1. Baskı) İstanbul: Tekin Yayınları.
- Bülbül, R. (2001). *Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Cevizoglu, H. (2010). *28 Şubat Bir Hükümet Nasıl Devrildi?*, Ankara: Ceviz Kabuğu Yayınları.
- Chomsky, N. (2005). *Medya Denetimi*. E. Baki (çev.), İstanbul: Everest Yayınları..
- Chomsky, N. (2013). *Medya Denetimi*. (3. Baskı). E. Baki (çev.). İstanbul: Everest Yayınları
- Curran, J.(1999). *Kitle İletişim Araştırmasında Yeni Revizyonizm: Bir Yeniden Değerlendirme Çabası, Medya İktidar İdeoloji*. M. Küçük (der.). Ankara: Ark Yayınları.
- Çakır, H. (2013). *Medya ve Siyaset*. Konya: Eğitim Kitapevi.
- Çavdar, T. (2000). *Türkiye 'nin Demokrasi Tarihi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çelik, N. (2004). *28 Şubat ve İrtica Tehdidi*. Ankara: Sinemis Yayınları.
- Dearing, J. W. ve Rogers, E. M. (1996). *Agenda-Setting*. London: SAGE Publications.
- Demir, V. (2007). *Türkiye 'de Medya Siyaset İlişkisi*. İstanbul: Beta Basın Yayın.
- Devran, Y. (2010). *Haber, Söylem, İdeoloji*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Duran, R. (2008). *Medya Etik ve Hukuk: Habercinin El Kitabı 2*, Alankuş S. (der.), İstanbul: IPS Yayınları.
- Dursun, D. (2012). *Siyaset Bilimi*. 6. Baskı. İstanbul: Beta Yayınları.
- Duvarger, M. (1990). *Sosyal Bilimlere Giriş*. Ü. Oskay (çev). Ankara: Bilgi Yayınları.
- Duverger, M. (1996), *Siyaset Sosyolojisi*. Ş. Tekeli (çev), İstanbul: Varlık Yayınları.
- Erdin, M. (2010). *Silahsız Kuvvetler: Medya*. İstanbul: Destek Yayınevi.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2002). *Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*. Ankara: Erk Yayınevi.
- Erdoğan, M. (2007). *28 Şubat Darbesi, 28 Şubat Postmodern Bir Darbenin Sosyal ve Siyasal Analizi içinde (17-28)*, İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Garaudy, R.(2015). *İnsanlığın Medeniyet Destanı* (7. Baskı). C. Aydın (çev.). İstanbul: Türk Edebiyat Vakfı Yayınları.
- Girgin, A, (2000). *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i*, İstanbul: İnkılap Yayınları.

- Göka, Ş. (2011). *Siyaset Medya ve Zihnime Yansımalar*, Ankara: Birleşik Kitabevi.
- Gökçe, O. (1998). *İletişim Bilimine Giriş*. (2. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Güngör, N. (2011). *İletişim Kuramlar Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gürkan, N. (1998). *Türkiye’de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)*. İstanbul: İletişim Yayınları,
- Güz, N. (1993). Serbest Cumhuriyet Fırkası sonrası basında muhalefet ve 1931 matbuat kanunu (No. 184). GÜ İletişim Fakültesi Basımevi.
- Güz, N. (2005). *Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları*. Ankara: Nobel Kitap
- HALL, S. (2002). İdeoloji ve iletişim kuramı. A. Gürata, (der.) içinde. *Medya Kültür Siyaset*, Ankara: Alp Yayınevi.
- Heywood, A. (2006). Siyaset, BB Özipek, B. Şahin, M. Yıldız, Z. Kopuzlu, B. Seçilmişoğlu (çev.). Ankara: Liberte.
- Heywood, A. (2015). Siyasetin temel kavramları (2. basım). H. Özler, Çev.). Ankara: Adres Yayınları. (Orijinal baskı, 2000).
- Hirschman, A. O. (1994). Gericiliğin Retoriği, çev. Yavuz Alogan. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Işık, M. (2007). *Dünya ve Türkiye Bağlamında Kitle İletişim Sistemleri*. (2. Baskı), Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- İnceoğlu Giritli, Y. (2004). *Uluslararası Medya – Medya Eleştirileri*. İstanbul: Der Yayınları.
- İrvan, S., Duran, R. ve İlkiz, F. (2003). *Medya Etik ve Hukuk*, S. Alankuş (der), İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Jeanneney, J. N. (2006). *Başlangıçtan Günümüze Medya Tarihi*. (2. Baskı). E. Atuk (çev.), İstanbul: YKY.
- Kabacalı, A. (2000). Başlangıcından günümüze Türkiye’de Matbaa, Basın ve Yayın. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Kaboğlu, İ. O. (2013). *Özgürlükler Hukuku (İnsan Haklarının Hukuksal Yapısı Üzerine Bir Deneme)*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Karpat, K.(2010). *Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal Kültürel Ekonomik Temeller*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kejanlıoğlu, D. B. (2004). Türkiye’ de Medyanın Dönüşümü. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kellner, D. (2003). *Media Culture: Culturel Studies, Identity And Politics Between The Modern And The Postmodern*. Canada: Rautledge.

- Kongar, E. (2000), *28 Şubat ve Demokrasi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Konrad-Adenauer Vakfı (1999). *Türkiye’de Medya ve Seçimler. Medya İzleme Araştırması*. Ankara: Konrad-Adenauer Yayınlar.
- Loughey, D. (2010). *Medya Çalışmaları - Teoriler ve Yaklaşımlar*. A. Toprak(çev.), İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Manavbaşı, Nursel D. (2012). 28 Şubat’ın Aktörleri. <http://birdeburadandinleyin.blogspot.com.tr/2013/05/28-subatn-aktorleri-nursel-dilek.html>
- Mardin, Ş. (2001). *Türk Modernleşmesi Makaleler 4*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mcquail, D., ve Windahl, S. (2005). İletişim modelleri: Kitle iletişim çalışmalarında (2. Baskı). Yumlu, K.(Çev), Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Mete, Ö. L. (2014). *28 Şubat’tan Şemdinli’ye Derin Çeteler*. İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Mora, N. (2011). *Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Nalçaoğlu, H. (2003). *Medya ve Toplum*, İstanbul: Ips İletişim Vakfı Yayınları.
- Özbay, C. (2007). *Haberden Yayına Gazetecilik*. İstanbul: Der Yayınları
- Özgentürk, N. (2008). *Cumhuriyetten Günümüze Basının Kısa Tarihi*. Editörler: M. Davran ve A. Sekmeci . İstanbul: Alfa Yayınları.
- Özkan, A. (2006). *Küreselleşme Sürecinin Medya Ve Kültür Üzerindeki Etkileri*. İstanbul: Tasam Yayınları.
- Özkır, Y. (2011). Military–Journal/ist Relations from May the 27th to April 27th. Turkish Journal of Business Ethics.
- Özsever, A. (2004). *Tekelci Medyada Örgütsüz Gazeteci*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Öztürk, A.. (2013). *İmajoloji*, (2. Baskı), Ankara: Elis Yayınları.
- Schiller, H. (1993). *Zihin Yönlendirenler*. C. Cerit (çev.). İstanbul: Dokuz Eylül Yayınları.
- Severin, J. W. ve Tankard W. J. (1994). *İletişim Kuramları: : Kökenleri, Yöntemleri ve İletişim Araçlarında Kullanımları*. A. A. Bir ve S. Sever(çev.), Anadolu Üniversitesi Kibele Sanat Merkezi Yayını.
- Sözeri, C. (2015). *Türkiye’de Medya-İktidar İlişkileri Sorunlar ve Öneriler*. İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yayınları.
- Sözeri, C., ve Güney, Z. (2011). *Türkiye’de Medyanın Ekonomi Politikası: Sektör Analizi*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Tahmaz, Z. (2014). *Yerelde Medya ve Siyaset*. İstanbul: Ajansis Yayıncılık.

- Tarhan, N. (2007). Öğretici Darbeler, 28 Şubat Postmodern Bir Darbenin Sosyal ve Siyasal Analizi, içinde (176-180), Birey Yayıncılık, İstanbul.
- Taşçı, S. (2002). *Siyaset Felsefesi Medya ve Ahlak*. İstanbul: Metropol Yayınları.
- Tayyar, Ş. (2009). Kıt'a dur!: 28 Şubat'tan 27 Nisan'a iktidar kavgası. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tayyar, Ş. (2012). *Kıt'a Dur!*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tokgöz, O. (1981). *Temel Gazetecilik*, 100. Doğum Yılında Atatürk'e Armağan Dizisi, 19.
- Topuz, H. (1973). *100 Soruda Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Topuz, H. (2003). II. Mahmut'tan holdinglere Türk basın tarihi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tuğal, Cihan.(2010). Pasif Devrim: İslami Muhalefetin Düzenle Bütünleşmesi, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Vural, S. (1994). *Kitle İletişiminde Denetim Stratejileri*. Ankara: Özışık Matbaacılık.
- Yüksel E. ve Gürcan H. İ. (2005). *Haber Toplama ve Yazma*. Konya: Tablet Kitabevi.
- Yüksel, E. (2001). *Medyanın Gündem Belirleme Gücü*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Zurcher, E. J. (1995). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Y. Şener (çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Makale ve Tezler

- Akdağ, B. (2010). *28 Şubat Askeri Müdahalesi ve Türk Siyasetine Etkileri, Türkiye'de Asker-Siyaset İlişkisinin Tarihsel Serüveni Bağlamında Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdağ, M. (2014). "Medya ve Siyaset Üzerine". http://mediaware.erciyes.edu.tr/tr/medya_ve_siyaset_uzerine.pdf (Erişim tarihi: 21.02.2015).
- Akın, Ş.(2011). *28 Şubat Süreci ve Batı Medyasındaki Algılaması*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Alemdar, K. (1988). Türkiye'de yabancı dilde basın. Tarih ve Toplum, 55, 155-171.
- Altunbaş, H. (2001). Yeni Medya ve İnteraktif Reklamcılık. *Kurgu Dergisi*, 18 (1), 369-384.
- Arslan, A. (2004). Medya-Politika İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 1 (1), 1-14.
- Arslan, A. (2006). Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri. *Journal of Human Sciences*. 1 (1), 1-12.

- Arslan, A. (2014). *28 Şubat Süreci ve Ana Akım Medyanın Siyaset Mühendisliğindeki Rolü*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Turgut Özal Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Atabek N.(1998). Gündem Belirleme Yaklaşımı. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, İstanbul. 7(1), 155-175.
- Aymalı Ö. (2011), Dünya Bülteni / Haber Merkezi-2011 Erişim: <http://www.dunyabulteni.net/haber/157507/tek-parti-doneminde-basin-nasildi>
- Bali N.R. (2002). Tek Parti Döneminde Gazete Tirajları. http://www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/tek_partili_donemde_gazete_tirajlari.pdf (Erişim Tarihi: 04.27.2017).
- Başer, A. (2014). *Sosyal Medya Kullanıcılarının Kişilik Özellikleri, Kullanım ve Motivasyonlarının Sosyal Medya Reklamlarına Yönelik Genel Tutumları Üzerindeki Rolü: Facebook Üzerine Bir Uygulama*. Yayınlanmış Doktora Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Bektaş, T. N. (2000). *Medya Demokrasi İlişkisi ve Türk Medyasında Refah Partisi İmajı*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Bulunmaz, B. (2010). Küreselleşme ve Basın İşletmeleri Üzerindeki Etkisi. *Marmara İletişim Dergisi*. 16 (1), 7-20.
- Cereci, S. ve Özdemir, H., (2015). Medyanın Toplumsal Gelişimi: Medya Toplamları. *International Journal of Social Science*, 33(1), 1-10.
- Ceylan, Y. (2012). Toplumsal değerler ve medya etiği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 4(7), 45-58.
- Çevik, E. (2010). *İç ve Dış Politikada Medya ve Siyaset İlişkisi: Türkiye Örneği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çift P. (2012). Öteki Gündem [TV Programı]. İstanbul: Habertürk TV.
- Değirmenci, N. (2010). *Medya ve Demokrasi: Türkiye’de Siyasal İktidar- Toplum İlişkisinde Medyanın Rol.*, Yayınlanmış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Dilmen, N. E. (2007). Yeni medya kavramı çerçevesinde internet günlükleri-bloglar ve gazeteciliğe yansımaları. *Marmara İletişim Dergisi*. 12(12), 113- 122.
- Erdoğan, İ. (2011). Gündem Koyma ve Saptama Yaklaşımında Bir Araştırma Geleneği ve Tasarımı Olarak Çerçeveleme. *Erciyes İletişim Dergisi*. 2 (1), 48-62.
- Gayberi, M, (2013). <http://www.hicretder.org.tr/haberdetay/Mansetlerin-28-Subati/631> (Erişim Tarihi: 10.06.2016)

- Gencer, Z. T. (2012). *Medyanın Gündem Oluşturma Sürecinde Sosyal Entropinin Rolü Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Gülmez, İ. (2014). *28 Şubat 1997 Askeri Darbesi Ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Hongur, A. (2006) *28 Şubat Sürecinde Ordu, Medya ve Siyasal İktidar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- İnal, A.(1999). Medya, Dil ve İktidar Sorunu: İletişim Çalışmalarında Medya ve Siyaset İlişkisini Nasıl Tartışmalıyız?. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*. 3(1), 13-36
- Kılıç, Y. (2006). Medyada Amacın Araca Dönüşmesi/Dönüştürülmesi. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(2), 155- 162.
- Kocadaş, B. (2004). Kültür ve medya. *Journal of Human Sciences*. 1(1), 1-8.
- Koçak, A. (2001). *Televizyon İzleyici Davranışları: Televizyon İzleyicilerinin Tercihleri ve Doyumları Üzerine Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Köroğlu, O. (2009). *Mobil İçerik ve Yayıncılıkta İzne Bağlı Bireysel Pazarlama*. Yayınlanmış Doktora Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Köroğlu, O. (2011). Mobil İletişimin Yayıncılık ve Pazarlama İletişimine Etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 31(1), 375-398.
- Köroğlu, O. (2015). Nesnelerin İnterneti, Algılayıcı Ağları ve Medya. Akademik Bilişim Konferansı.
- Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısı Açık Birleşim Tutanağı, 42. Birleşim (29 Kasım 1960), Cilt: 3, s.6
- Öcal, B. (2009). 12 Eylül'den 28 Şubat'a Darbe Söylemlerindeki Değişimin Analizi. *ETHOS : Dialogues in Philosophy and Social Sciences*. 4(1), 1- 62.
- Özer, N. P. (2011). *Gazete Haberlerinde Manipülasyon: 28 Şubat Örneği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Özgan, A. (2008). 28 Şubat Süreci'nin siyasal açıdan neden ve sonuçları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Soncan, E. (2006), 28 Şubat Sürecinde Medya, Marmara Üniversitesi, İletişim Bilimleri ABD, Genel Gazetecilik Bilim Dalı, İstanbul.
- Suher, H. K., Altunbaş, H., Başal, B., & İspir, N. B. (2012). Medya Planlama. Anadolu Üniversitesi Yayını.

- Şahin, Ö. (2012). *Medya ve Demokrasi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen, Y. F. (2013). Polis, Medya ve Hesap Verebilirlik. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6(2), 85-102.
- Taylan, H. H., ve Arklan, Ü. (2008). Medya Ve Kültür: Kültürün Medya Aracılığıyla Küreselleşmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 86-97.
- TCBBYEGM (2013), T.C. BAŞBAKANLIK BASIN-YAYIN VE ENFORMASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (TCBBYEGM-2013)
- Terkan, B. (2007). Basın Ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(17), 561-584.
- Ural, A.O. (2009). *Türkiye'de Televizyon Yayıncılığı Bağlamında Medya ve Siyaset İlişkisi*. Yayınlanmış Doktora Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Ural, F. (2010). 1908-1938 Yılları Arası Atatürk Dönemi Türk Siyasal Hayatı. Kocaeli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Stratejik Araştırma Masaları Türkiye Masası (KOUSAM) 1. Kur Projesi, Kocaeli
- Waldahl, R. (1994). Siyasal Tutumlar ve Kamuoyu. İletişim,(Çev. S. İrvan). Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi.
- Yakışır, Y. (2009). *Medya ve Demokrasi İlişkisi: Medyanın Demokratik Rolünü Yeniden Düşünmek*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Yılmaz, Y. (2011). *Siyasal Sistem ve Medya Kuramları Bağlamında Türkiye'de Gazeteciliğin Mesleki Kimlik Sorunu ve Bir Alan Araştırması*. Yayınlanmış Doktora Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Yüksel, E. (2007). “Kamuoyu Oluşturma” Ve “Gündem Belirleme” Kavramları Nerede Kesişmekte, Nerede Ayrılmaktadır?. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 571- 587.

İnternet Kaynakları

- URL1(2016)https://tr.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCrekli_Ayd%C4%B1nl%C4%B1k_%C4%B0%C3%A7in_Bir_Dakika_Karanl%C4%B1k_Eylemi (Erişim Tarihi: 04.06.2016)
- URL-2 (2013), <https://istihbaratsahasi.files.wordpress.com/2013/10/28-ubat-ve-27-nsan-raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 05.06.2016)
- URL-3 (2015) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21543>
- URL-4 (2010) TOKMAKOĞLU,(2010) <http://blog.milliyet.com.tr/osmanli-da-basin-ve-basin-tarihi/Blog/?BlogNo=280731> Erişim Tarihi: 04.04.2016

URL-5 (2017). Basın Konseyi. <http://basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleri/> (Erişim Tarihi:27.02.2017)

URL-6 (2017). Türk Dil Kurumu.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58b38bcac92153.62736356 (Erişim Tarihi:27.02.17).

URL-7(2017). <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/manip%C3%BCle> (Erişim Tarihi: 15.03.2017)

URL-8(2017).
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yanlis&view=yanlis&kelimez=275 (Erişim Tarihi:04.09.2017).

URL-9(2017). <http://noam-chomsky.tumblr.com/post/13867896307/noam-chomsky-10-strategies-of-manipulation-by> . (Erişim Tarihi: 07.04.2017).

URL-10(2017). https://www.youtube.com/watch?v=2SWnr6D0_qE . (Erişim Tarihi: 19.04.2017).

URL-11(2017). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18860>. (Erişim Tarihi: 29.05.2017).

EKLER

Ek-1: Gazete Manşetleri

Hürriyet Gazetesi Aralık 1995

Milliyet Gazetesi Aralık 1995

Sabah Gazetesi Aralık 1995

Hürriyet Gazetesi Şubat 1996

Milliyet Gazetesi Şubat 1996

Milliyet Gazetesi Haziran 1996

Hürriyet Gazetesi Temmuz 1996

Milliyet Gazetesi Temmuz 1996

Hürriyet Gazetesi Ağustos 1996

Milliyet Gazetesi Ağustos 1996

Hürriyet Gazetesi Kasım 1996

Milliyet Gazetesi Kasım 1996

Hürriyet Gazetesi Aralık 1996

Milliyet Gazetesi Aralık 1996

Hürriyet Gazetesi Ocak 1997

Milliyet Gazetesi Ocak 1997

Hürriyet Gazetesi Şubat 1997

Milliyet Gazetesi Şubat 1997

Hürriyet Gazetesi Mart 1997

Milliyet Gazetesi Mart 1997

Hürriyet Gazetesi Nisan 1997

Milliyet Gazetesi Nisan 1997

Hürriyet Gazetesi Haziran 1997

Milliyet Gazetesi Haziran 1997

EK-2: 28 Şubat 1997 tarih ve 406 sayılı MGK Kararı'nın Eki'dir. (TBMM, 2012, s.1042-1044).

Millî Güvenlik Kurulu'nun 28 Şubat 1997 tarih ve 406 Sayılı Kararına Ek-A (rejim aleyhtarı irticai faaliyetlere karşı alınması gereken tedbirler)

1-Anayasamızda cumhuriyetin temel nitelikleri arasında yer alan ve yine anayasanın 4'üncü maddesi ile teminat altına alınan laiklik ilkesi büyük bir titizlik ve hassasiyetle korunmalı, bunun korunması için mevcut yasalar hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulanmalı, mevcut yasalar uygulamada yetersiz görülüyorsa yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

2-Tarikatlarla bağlantılı özel yurt, vakıf ve okullar, devletin yetkili organlarınca denetim altına alınarak Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereği Milli Eğitim Bakanlığı'na devri sağlanmalıdır.

3-Genç nesillerin körpe dimağlarının öncelikle cumhuriyet, Atatürk, vatan ve millet sevgisi, Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyine çıkarma ülkü ve amacı doğrultusunda bilinçlendirilmesi ve çeşitli mihrakların etkisinden korunması bakımından:

a-8 yıllık kesintisiz eğitim, tüm yurtda uygulamaya konulmalı.

b-Temel eğitimi almış çocukların, ailelerinin isteğine bağlı olarak, devam edebileceği Kuran kurslarının Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğu ve kontrolünde faaliyet göstermeleri için gerekli idari ve yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

4-Cumhuriyet rejimine ve Atatürk ilke ve inkılaplarına sadık, aydın din adamları yetiştirmekle yükümlü, milli eğitim kuruluşlarımız, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun özüne uygun ihtiyaç düzeyinde tutulmalıdır.

5-Yurdun çeşitli yerlerinde yapılan dini tesisler belli çevrelere mesaj vermek amacıyla gündemde tutularak siyasi istismar konusu yapılmamalı, bu tesislere ihtiyaç varsa, bunlar Diyanet İşleri Başkanlığı'nca incelenerek mahalli yönetimler ve ilgili makamlar arasında koordine edilerek gerçekleştirilmelidir.

6-Mevcudiyetleri 677 sayılı yasa ile men edilmiş tarikatların ve bu kanunda belirtilen tüm unsurların faaliyetlerine son verilmeli, toplumun demokratik, siyasi ve sosyal hukuk düzeninin zedelenmesi önlenmelidir.

7-İrticai faaliyetleri nedeniyle Yüksek Askeri Şura kararları ile Türk Silahlı Kuvvetleri'nden (TSK) ilişkileri kesilen personel konusu istismar edilerek TSK'yi dine karşıymış gibi göstermeye çalışan bazı medya gruplarının silahlı kuvvetler ve mensupları aleyhindeki yayınları kontrol altına alınmalıdır.

8- İrticai faaliyetleri, disiplinsizlikleri veya yasadışı örgütlerle irtibatları nedeniyle TSK'dan ilişkileri kesilen personelin diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdamı ile teşvik unsuruna imkan verilmemelidir.

9- TSK'ya aşırı dinci kesimden sızmaları önlemek için mevcut mevzuat çerçevesinde alınan tedbirler; diğer kamu kurum ve kuruluşları, özellikle üniversite ve diğer eğitim kurumları ile bürokrasinin her kademesinde ve yargı kuruluşlarında da uygulanmalıdır.

10-Bu maddenin tam metnini Türkiye'nin uluslararası ilişkilerini ilgilendirdiği için yayınlamıyoruz.

11-Aşırı dinci kesimin Türkiye'de mezhep ayrılıklarını körüklemek suretiyle toplumda kutuplaşmalara neden olacak ve dolayısıyla milletimizin düşmanca kamplara ayrılmasına yol açacak çok tehlikeli faaliyetler yasal ve idari yollarla mutlaka önlenmelidir.

12-T.C. Anayasası, Siyasi Partiler Yasası, Türk Ceza Yasası ve bilhassa Belediyeler Yasası'na aykırı olarak sergilenen olayların sorumluları hakkında gerekli yasal ve idari işlemler kısa zamanda sonuçlandırılmalı ve bu tür olayların tekrarlanmaması için her kademedede kesin önlemler alınmalıdır.

13-Kıyafetle ilgili kanuna aykırı olarak ortaya çıkan ve Türkiye'yi çağdışı bir görünüme yöneltecek uygulamalara mani olunmalı, bu konudaki kanun ve Anayasa Mahkemesi kararları taviz verilmeden öncelikle ve özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında titizlikle uygulanmalıdır.

14-Çeşitli nedenlerle verilen, kısa ve uzun namlulu silahlara ait ruhsat işlemleri polis ve jandarma bölgeleri esas alınarak yeniden düzenlenmeli, bu konuda kısıtlamalar getirilmeli, özellikle pompalı tüfeklere olan talep dikkatle değerlendirilmelidir.

15-Kurban derilerinin, mali kaynak sağlamayı amaçlayan ve denetimden uzak rejim aleyhtari örgüt ve kuruluşlar tarafından toplanmasına mani olunmalı, kanunla verilmiş yetki dışında kurban derisi toplattırılmamalıdır.

16-Özel üniforma giydirilmiş korumalar ve buna neden olan sorumlular hakkında yasal işlemler ivedilikle sonuçlandırılmalı ve bu tür yasadışı uygulamaların ulaşabileceği vahim boyutlar dikkate alınarak, yasa ile öngörülmemiş bütün özel korumalar kaldırılmalıdır.

17-Ülke sorunlarının çözümünü "Millet kavramı yerine ümmet kavramı" bazında ele alarak sonuçlandırmayı amaçlayan ve bölücü terör örgütüne de aynı bazda yaklaşarak onları cesaretlendiren girişimler yasal ve idari yollardan önlenmelidir.

18-Büyük Kurtarıcı Atatürk'e karşı yapılan saygısızlıklar ve Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki 5816 sayılı kanunun istismar edilmesine fırsat verilmemelidir.

EK-3: Özgeçmiş

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Murat Deniz
Doğum Yeri ve Tarihi : Gebze, 07.03.1990

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi (Devam Ediyor)
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce (B1), Arapça (A1)
Bilimsel Faaliyet/Yayınlar :
Aldığı Ödüller :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler ve Kurs Belgeleri :
Çalıştığı Kurumlar : Bartın İnsan Hak ve Hürriyetleri Derneği (Bartın İHH),
Milli Eğitim Bakanlığı- Bartın Kozcağız ÇPL
(Matematik Öğretmenliği),
Nova Reklam

İletişim

E-Posta Adresi : bimuratdeniz@gmail.com

Tarih : 24/08/2017 (Tez sınav tarihi)